

**ARAZİ TOPLULAŞTIRMASI KONUSUNDA
ÇİFTÇİ DAVRANIŞLARININ BELİRLENMESİ
(BAFRA OVASI ÖRNEĞİ)**

Kadir EKİNCİ

**Yüksek Lisans Tezi
Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı**

Danışman: Doç. Dr. Murat SAYILI

**2010
Her hakkı saklıdır**

T.C.
GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TARIM EKONOMİSİ ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ARAZİ TOPLULAŞTIRMASI KONUSUNDA ÇİFTÇİ DAVRANIŞLARININ
BELİRLENMESİ (BAFRA OVASI ÖRNEĞİ)

Kadir EKİNCİ

TOKAT

2010

Her hakkı saklıdır

Doç. Dr. Murat SAYILI danışmanlığında, Kadir EKİNCİ tarafından hazırlanan bu çalışma 08 / 09 / 2010 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oy birliği / oy çokluğu ile Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Doç. Dr. Hasan AKÇA

İmza: .....

Üye : Doç. Dr. Murat SAYILI

İmza: .....

Üye : Yrd. Doç. Dr. Esen ORUÇ BÜYÜKBAY

İmza: .....

Yukarıdaki sonucu onaylarım

Prof. Dr. Metin YILDIM

Enstitü Müdürü

...../...../2010

TEZ BEYANI

Tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan ve bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, tezin içerdığı yenilik ve sonuçların başka bir yerden alınmadığını, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bir üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Kadir EKİNCİ

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ARAZİ TOPLULAŞTIRMASI KONUSUNDA ÇİFTÇİ DAVRANIŞLARININ BELİRLENMESİ (BAFRA OVASI ÖRNEĞİ)

KADİR EKİNCİ

Gaziosmanpaşa Üniversitesi
Fen Bilimleri Enstitüsü
Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı

Danışman: Doç. Dr. Murat SAYILI

Bu araştırma, Samsun İli Bafra Ovası Sol Sahil Toplulaştırma Projesi kapsamında toplulaştırması biten üç köyde üreticilerin davranışlarının belirlenmesi için yapılmıştır. Araştırmada bağımlı değişken arazi toplulaştırma bilinç düzeyi olarak alınmış, bağımsız değişkenler ise; üreticilerin yaş durumu, mesleki deneyim, aile genişliği, eğitim düzeyi, gelişmiş tarım teknolojisini benimseme ve uygulama, sosyal katılım ve çevresel ilişkiler, kitle haberleşme araçlarını kullanım düzeyi, ailenin yaşam düzeyi ve işletme büyüklüğü alınmıştır. Kişilerin toplulaştırma bilinç düzeyleri ile sosyo-ekonomik özellikleri arasında herhangi bir ilişki olup olmadığını ortaya koyabilmek amacıyla khi-kare (χ^2) analizi yapılmıştır. Araştırmada işletme büyüklüğü, gelişmiş tarım teknolojisini benimseme ve uygulama düzeyleri, üreticilerin sosyal katılım ve çevresel ilişki düzeyleri, kitle haberleşme araçlarını kullanma düzeyleri ve yaşam düzeyi ile toplulaştırma bilinç düzeyleri arasında yapılan khi-kare testinde önemli düzeyde ilişki olduğu bulunmuştur.

2010, 119 sayfa

Anahtar Kelimeler: Samsun, Bafra, Arazi Toplulaştırması, Toplulaştırma Bilinç Düzeyi, khi-kare

ABSTRACT

MSc Thesis

DETERMINING THE FARMER BEHAVIOURS ABOUT LAND CONSOLIDATION (BAFRA PLAIN SAMPLE)

KADİR EKİNCİ

Gaziosmanpaşa University
Graduate School of Natural and Applied Sciences
Department of Agricultural Economics

Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Murat SAYILI

This research, was made in the concept of Samsun Province Bafra Plain Left Beach Consolidation Project; in order to determine the behaviours of three manufactures whose consolidations are finished in three villages. In the research; land consolidation conscious level is taken as the dependent variable; when it comes to the independent variables; the manufacturers' age level, professional experience, family size, education level, adopting the developed agriculture technology and implementing it, social inclusion, and environmental relations, using level of the mass communication tools, family's living level, and enterprise size are taken as the independent variables. Chi-square (χ^2) analysis was performed in order to reveal whether there was a relationship between conscious levels of the people and their social-economic features or not. It was found out in the research that there is a very important relationship in chi-square test made among the enterprise size, adopting the developed agriculture technology and implementing levels, social inclusion of the manufacturers and their environmental relationship levels, using level of the mass communication tools and living level, and consolidation conscious levels.

2010, 119 pages

Keywords: Samsun, Bafra, Land Consolidation, Consciousness Level, Chi-square

ÖNSÖZ

Artan nüfus ve beslenme ihtiyacı, daha fazla tarımsal ürün elde etme gereği doğurmuştur. Toprak kaynakları sınırlı olması nedeniyle, aynı alandan daha fazla ürün elde etme imkânlarının aranması gerekmektedir.

Birim alandan sağlanan verimin artırılması; birtakım yeni buluşlar, kullanılan tohum, gübre, ilaç, sulama vb. girdilerin miktarı ve kalitesinin artırılması ve tarımsal bünye ile yakından ilgilidir. Tarımsal bünyedeki yapısal bozukluklar, verimi azaltıcı tesirlerde bulunduğu gibi, verimi artırıcı tedbirlerin alınmasını da engellemektedir. Bu nedenle tarımsal bünyenin ıslah edilmesi hususu ön plana çıkmaktadır.

Tarımsal bünyenin ıslahı ile alınabilecek tedbirlerin başlıcaları; mülkiyet ve tasarruf rejiminin ıslahı, arazi ıslahı, toprak muhafaza tedbirlerinin alınması, drenaj ve sulama gibi çalışmalardır. Bu tedbirler demetinin tamamı geniş anlamda “*arazi toplulaştırması veya arazi düzenlemesi*” adı verilen hizmetler kapsamı dâhilinde bulunmaktadır.

Araştırmanın yapıldığı Bafra Ovası ülkemizin en önemli ovalarından biridir. Bafra Ovası Sol Sahil Toplulaştırma Projesi kapsamında yaklaşık 10.596 ha alanda toplulaştırma yapılacaktır. Bu araştırma toplulaştırması bitirilen 3 köyde yapılarak, yörede yapılmakta olan ve ileride yapılacak toplulaştırma çalışmalarına ışık tutacaktır.

Tezin konu seçiminden veri toplama, analizi, değerlendirilmesi ve tamamlanmasına kadar her aşamasında bilgi ve görüşleri ile destek veren danışman hocam Sayın Doç. Dr. Murat SAYILI’ya teşekkür ederim.

Ayrıca Ziraat Mühendisi Murat PELİTLİ’ye, Bafra İlçe Tarım Müdürlüğü çalışanlarına ve işletme sahiplerine de teşekkürü borç bilirim.

Çalışmada hiçbir zaman manevi desteğini esirgemeyen ve her zaman yanımda olan değerli eşime teşekkürlerimi sunarım.

Kadir EKİNCİ

Eylül - 2010

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
ÖZET	i
ABSTRACT	ii
ÖNSÖZ	iii
İÇİNDEKİLER	iv
ÇİZELGELER DİZİNİ	vi
ŞEKİLLER DİZİNİ	xi
1. GİRİŞ	1
2. KAYNAK ÖZETLERİ	6
3. ARAZİ TOPLULAŞTIRMASININ GENEL OLARAK DEĞERLENDİRİLMESİ	20
3.1. Türkiye’de Tarım Arazilerinin Mülkiyet Dağılımı ve Parçalılık Durumu.....	20
3.2. Arazi Toplulaştırması Kavramı.....	24
3.3. Arazi Toplulaştırmasının Önemi ve Faydaları.....	25
3.4. Arazi Toplulaştırmasının Kapsadığı Hususlar.....	30
3.5. Arazi Toplulaştırmasının Aşamaları.....	32
3.6. Türkiye’de Arazi Toplulaştırması Uygulamalarının Yasal Durumu.....	33
3.7. Türkiye’de Arazi Toplulaştırması Uygulamaları.....	36
3.8. Arazi Toplulaştırması Çalışmalarında Karşılaşılan Problemler.....	38
3.9. Türkiye’de Arazi Toplulaştırması Yapılması Gereken Alanlar ve Hedefler...	39
4. MATERYAL VE YÖNTEM	41
4.1. Materyal.....	41
4.2. Yöntem.....	41
4.2.1. Örnekleme Yöntemi.....	41
4.2.2. Veri Toplama Yöntemi.....	41
4.2.3. Analiz ve Değerlendirme Yöntemi.....	41
5. ARAŞTIRMA YERİNİN TANITILMASI	43
5.1. Araştırma Yeri Hakkında Genel Bilgiler.....	43
5.2. İklim Özellikleri.....	51
5.3. Tarımsal Yapı ve Üretim.....	51
6. ARAŞTIRMA BULGULARI VE TARTIŞMA	52
6.1. Toplulaştırma Sahalarına İlişkin Genel Bilgiler.....	52
6.2. Arazi Toplulaştırması Bilinç Düzeyini Etkileyen Faktörlerin İncelenmesi....	52
6.2.1. İncelenen İşletmelerde Aile Bireyleri ve İşletme Yöneticileri İle İlgili Bilgiler.....	52
6.2.1.1. Cinsiyet Durumu.....	52
6.2.1.2. Yaş Durumu.....	53
6.2.1.3. Eğitim Durumu.....	55
6.2.1.4. Meslek Durumu.....	57
6.2.1.5. Sosyal Güvenlik Durumu.....	58
6.2.2. İncelenen İşletmelerin Faaliyetleri İle İlgili Bilgiler.....	58

6.2.3. İncelenen İşletmelerde Aile Şekli, Genişliği ve Ailedeki Otorite Şekli	60
6.2.4. İncelenen İşletmelerde Sosyal Statü.....	64
6.2.5. İncelenen İşletmelerde Ailenin Yaşam Standardına İlişkin Bilgiler.....	65
6.2.6. İncelenen İşletmelerde Sosyal Katılım ve Çevresel İlişkiler Durumu.....	69
6.2.7. İncelenen İşletmelerde Dış Kültüre Açılım Düzeyi.....	74
6.2.8. İncelenen İşletmelerde Kitle İletişim Araçlarını Kullanım Düzeyi.....	76
6.2.9. İncelenen İşletmelerin Yayım Servisi İle İlişki Düzeyi.....	82
6.2.10. İncelenen İşletmelerin Gelişmiş Tarım Teknolojilerini Benimseme ve Uygulama Düzeyi.....	90
6.2.11. İncelenen İşletmelerin Arazi Toplulaştırma İle İlgili Düşünceleri	93
6.2.12. İncelenen İşletmelerin Arazi Toplulaştırması Öncesi ve Sonrası Durumlarının Karşılaştırılması.....	105
7. SONUÇ.....	108
KAYNAKLAR.....	110
İNDEKSLER VE AĞIRLIKLAR.....	116
ÖZGEÇMİŞ.....	120

ÇİZELGELER DİZİNİ

<u>Çizelge No</u>	<u>Çizelge Adı</u>	<u>Sayfa</u>
Çizelge 3.1	2001 Tarım Sayımına Göre İşletme Büyüklüğü ve Parça Sayısına Göre İşletme Sayısı, Arazi Parça Sayısı ve Arazi Büyüklüğü.....	22
Çizelge 3.2	2001 Tarım Sayımına Göre Türkiye Tarım İşletmelerindeki Arazi Parçalılık Durumu.....	23
Çizelge 3.3	Parsel Sayılarına Göre İşletmelerin Farklı Tarım Sayılarındaki Oranları (%).....	24
Çizelge 5.1	Bafra İlçesi Toplam Arazi Varlığı.....	43
Çizelge 5.2	Bafra Ovası Sol Sahil Toplulaştırma Projesi Köyleri Muvafakat Bilgileri.....	44
Çizelge 5.3	Bafra İlçesi Meteorolojik Değerleri (1996-2005).....	51
Çizelge 6.1	Samsun - Bafra Arazi Toplulaştırma Projesinin Özeti	52
Çizelge 6.2	İncelenen İşletmelerin Toplam Nüfusun Cinsiyet İtibariyle Dağılımı.....	53
Çizelge 6.3	İncelenen İşletmelerde Nüfusun Yaş Grupları İtibariyle Dağılımı.....	54
Çizelge 6.4	İncelenen İşletmelerde Nüfusun Farklı Yaş Grupları İtibariyle Dağılımı.....	54
Çizelge 6.5	İncelenen İşletmelerde İşletme Yöneticisinin Yaş Grupları İtibariyle Dağılımı.....	55
Çizelge 6.6	İncelenen İşletmelerde Ailedeki Nüfusun Eğitim Durumu.....	56
Çizelge 6.7	İncelenen İşletmelerde İşletme Yöneticisinin Eğitim Durumu ve Eğitim İle Toplulaştırma Bilinç Düzeyi Arasındaki İlişki...	56
Çizelge 6.8	İncelenen İşletmelerde İşletme Yöneticisinin Mesleki Durumu.....	57
Çizelge 6.9	İncelenen İşletmelerde İşletme Yöneticisinin Mesleki Deneyimi İle Toplulaştırma Bilinç Düzeyi Arasındaki İlişki...	58
Çizelge 6.10	İncelenen İşletmelerde Nüfusun Herhangi Bir Sosyal Güvenlik Kurumundan Yararlanma Durumu ve Yararlanılan Kurum Adı.....	58
Çizelge 6.11	İncelenen İşletmelerde Çiftçilerin Mesleki Deneyimi (yıl).....	59
Çizelge 6.12	İncelenen İşletmelerde Geçici İşçi Çalıştırma Durumu ve Çalıştırılan İşçiler.....	59
Çizelge 6.13	İncelenen İşletmelerde Arazi Varlığı (da).....	60
Çizelge 6.14	İncelenen İşletmelerde Hayvan Varlığı.....	60
Çizelge 6.15	İncelenen İşletmelerde Aile Şekli.....	61
Çizelge 6.16	İncelenen İşletmelerde Aile Genişliği.....	62
Çizelge 6.17	İncelenen İşletmelerde Ailedeki Otorite Durumu.....	63
Çizelge 6.18	İncelenen İşletmelerde Ailedeki Otorite Durumu.....	63
Çizelge 6.19	İncelenen İşletmelerde Erkek ve Kız Çocuklarının İlkokuldan Sonra Eğitimlerine Devam Etmelerini İsteme Durumu.....	63

Çizelge 6.20	İncelenen İşletmelere Göre Köydeki Kişilerin Kültür, Gelir, Tecrübe, Eğitim Gibi Durumlarına Göre Sınıflandırılmaya Tabi Olma Durumu.....	65
Çizelge 6.21	İncelenen İşletmelerde Köyde Var Olan Sınıflandırma Açısından Düzeyi.....	65
Çizelge 6.22	İncelenen İşletmelerde İkamet Edilen Evin Sahiplilik Durumu.....	66
Çizelge 6.23	İncelenen İşletmelerde İkamet Edilen Evin Yaşı.....	66
Çizelge 6.24	İncelenen İşletmelerde İkamet Edilen Evin Alanı.....	67
Çizelge 6.25	İncelenen İşletmelerde İkamet Edilen Evdeki Oda Sayısı.....	67
Çizelge 6.26	İncelenen İşletmelerde Ailenin Sahip Olduğu İmkanlar.....	68
Çizelge 6.27	İncelenen İşletmelerde Evin Isıtılma Şekli.....	68
Çizelge 6.28	İncelenen İşletmelerde Ev Dışındaki Diğer Yapılar.....	69
Çizelge 6.29	İncelenen İşletmelerde Kişilerin Toplulaştırma Bilinç Düzeyleri İle Yaşam Düzeyleri Arasındaki İlişki.....	69
Çizelge 6.30	İncelenen İşletmelerin Köy içinde veya Dışında Herhangi Bir Dernek ve/veya Tarımsal Kuruluşa Üyelik Durumu	70
Çizelge 6.31	İncelenen İşletmelerin Köy İçinde veya Dışında Herhangi Bir Dernek ve/veya Tarımsal Kuruluşların Yönetim Organlarında Görev Alma Durumu.....	71
Çizelge 6.32	İncelenen İşletmelerin Çiftçi Örgütlerinin Yararına İnanma Durumu.....	71
Çizelge 6.33	İncelenen İşletmelerin Üyesi Buldukları Tarımsal Örgütlerin Toplantılarına Katılma Durumu.....	72
Çizelge 6.34	İncelenen İşletmelere Göre Üyesi Buldukları Tarımsal Örgütlerin Yararlı Oldukları Konular.....	72
Çizelge 6.35	İncelenen İşletmelerin Günümüzde Köy Yönetim Organlarında Görev Alma Durumu.....	72
Çizelge 6.36	İncelenen İşletmelerin Geçmişte Köy Yönetim Organlarında Görev Alma Durumu.....	73
Çizelge 6.37	İncelenen İşletmelerin Geçmişte Seminer, Kurs ve Fuarlara Katılma Durumu.....	73
Çizelge 6.38	İncelenen İşletmelerin Toplulaştırma Bilinç Düzeyleri ile Sosyal Katılım ve Çevresel İlişki Düzeyleri Arasındaki İlişki Durumu.....	74
Çizelge 6.39	İncelenen İşletmelerde Çevre Köylere Gidiş Sıklığı.....	75
Çizelge 6.40	İncelenen İşletmelerde İlçe Merkezine Gidiş Sıklığı.....	75
Çizelge 6.41	İncelenen İşletmelerde İl Merkezine Gidiş Sıklığı.....	76
Çizelge 6.42	İncelenen İşletmelerde Büyük Şehirlere Gidiş Sıklığı.....	76
Çizelge 6.43	İncelenen İşletmelerde Günlük Gazete Okuma Durumu.....	77
Çizelge 6.44	İncelenen İşletmelerde Gazete Okuma Sıklığı.....	77
Çizelge 6.45	İncelenen İşletmelerde Gazete Satın Alma Durumu.....	75
Çizelge 6.46	İncelenen İşletmelerde Gazete Satın Alma Sıklığı.....	78

Çizelge 6.47	İncelenen İşletmelerin Gazetelerden Tarımsal Konularda Bilgi Alma Durumu.....	79
Çizelge 6.48	İncelenen İşletmelerde Dergi, Broşür vb. Yayınları Okuma Sıklığı.....	79
Çizelge 6.49	İncelenen İşletmelerde Dergi, Broşür vb. Yayınlarından Tarımsal Konularda Bilgi Alma Durumu.....	79
Çizelge 6.50	İncelenen İşletmelerde Televizyon Seyretme Sıklığı.....	80
Çizelge 6.51	İncelenen İşletmelerde Televizyonda Seyredilen Programlar..	80
Çizelge 6.52	İncelenen İşletmelerde Radyo Dinleme Sıklığı.....	81
Çizelge 6.53	İncelenen İşletmelerde Radyoda Dinlenen Programlar.....	81
Çizelge 6.54	İncelenen İşletmelerin Topulaştırma Bilinç Düzeyi İle Kitle İletişim Araçlarını Kullanım Düzeyleri Arasındaki İlişki Durumu.....	82
Çizelge 6.55	İncelenen İşletmelerde Tarımsal Kuruluşlar İle İlişki Sıklığı	82
Çizelge 6.56	İncelenen İşletmelerin Bulunduğu Köyde Yayım Elemanı Varlığı veya Yayım Elemanlarının Köyü Ziyaret Etme Durumu.....	83
Çizelge 6.57	İncelenen İşletmelere Göre Yayım Elemanlarının Köyü Ziyaret Etme Sıklığı.....	83
Çizelge 6.58	İncelenen İşletmelerin Yayım Elemanlarının Bilgi Düzeyleri Hakkındaki Düşünceleri.....	83
Çizelge 6.59	İncelenen İşletmelerin Yayım Elemanları İle Görüştüğü Yer...	84
Çizelge 6.60	İncelenen İşletmelerin Yayım Elemanlarına Bilgi İçin Ekstra Ücret Ödeme İsteği.....	84
Çizelge 6.61	İncelenen İşletmelerin Yayım Elemanlarının Köye Geldiğinde Tarımsal Konularda Görüşme Durumu.....	84
Çizelge 6.62	İncelenen İşletmelere Göre Yayım Elemanlarının En Çok Verdikleri Konular.....	85
Çizelge 6.63	İncelenen İşletmelerin Tarım Kuruluşlarının Elemanlarının Önerilerine İnanma ve Uygulama Durumu.....	85
Çizelge 6.64	İncelenen İşletmelerin Yöneticilerinin İl/ilçe Merkezine Gittiklerinde Tarım İl/İlçe Müdürlüklerine Uğrama Durumu..	86
Çizelge 6.65	İncelenen İşletmelerin Tarımsal Konulardaki Bilgi Kaynakları.....	86
Çizelge 6.66	İncelenen İşletmelerin Tarımsal Kuruluşların Elemanlarıyla En Çok Görüştükleri Zamanlar.....	87
Çizelge 6.67	İncelenen İşletmelerin Tarımsal Kuruluşlarından En Çok Bilgi Aldıkları Konular.....	87
Çizelge 6.68	İncelenen İşletmelerin Tarımsal Kuruluşlara Başvurma Nedenleri.....	88
Çizelge 6.69	İncelenen İşletmelerin Araştırma Sonuçlarına Ulaşma veya Haberdar Olma Durumu.....	88
Çizelge 6.70	İncelenen İşletmelere Göre Araştırma Sonuçlarını Aktaran Kaynaklar.....	89

Çizelge 6.71	İncelenen İşletmelerin En Çok Haberdar Oldukları Araştırma Konuları.....	89
Çizelge 6.72	İncelenen İşletmelerin Tarımda Karşılaştıkları En Önemli Sorunları.....	90
Çizelge 6.73	İncelenen İşletmelerin Bazı Tarımsal Yenilikleri/Yeni Tekniği Uygulama Durumu.....	91
Çizelge 6.74	İncelenen İşletmelerin Tarımsal Yeniliği Duyduğunda veya Öğrendiğinde Uygulama Durumu.....	92
Çizelge 6.75	İncelenen İşletmelerin Tarımsal Yeniliği Öğrenme Kaynakları.....	92
Çizelge 6.76	İncelenen İşletmelerin Bölgeye Getirilecek Olan Yeni Bir Tarımsal Yatırım, Teknoloji veya Teknolojik Ürüne Karşı Olabilecek Tutumları.....	92
Çizelge 6.77	İncelenen İşletmelerin Toplulaştırma Bilinç Düzeyleri İle Gelişmiş Tarım Teknolojisini Benimseme ve Uygulama Düzeyleri Arasındaki İlişki Durumu.....	93
Çizelge 6.78	İncelenen İşletmelerin Bölgede Arazi Toplulaştırması Çalışmaları Başlamadan Önce Konu Hakkında Bilgi Sahibi Olma Durumları.....	94
Çizelge 6.79	İncelenen İşletmelerin Arazi Toplulaştırmasının Hangi Kurum Tarafından Yapıldığını Bilme Durumu.....	94
Çizelge 6.80	İncelenen İşletmelere Göre Bölgede Arazi Toplulaştırması Yapılmadan Önce Bilgilendirme Toplantısı Yapılma Durumu	95
Çizelge 6.81	İncelenen İşletmelerin Bölgede Arazi Toplulaştırması Yapılmadan Önce Düzenlenen Bilgilendirme Toplantısına Katılma Durumu.....	95
Çizelge 6.82	İncelenen İşletmelerin Bölgede Arazi Toplulaştırması Yapılmadan Önce Düzenlenen Bilgilendirme Toplantısında Verilen Bilgilerin Yeterlilik Durumu.....	95
Çizelge 6.83	İncelenen İşletmelerin Köyde Arazi Toplulaştırması Düşünüldüğü Durumdaki Bilgi Düzeyleri.....	96
Çizelge 6.84	İncelenen İşletmelerin Arazi Toplulaştırması Hakkında Bilgileri Olduktan Sonra Yaklaşım ve Tutumları.....	97
Çizelge 6.85	İncelenen İşletmelerin Arazi Toplulaştırması Hakkında Bilgileri Olduktan Sonra Yaklaşım ve Tutumlarının Olumlu Olmasının Nedenleri.....	97
Çizelge 6.86	İncelenen İşletmelerin Arazi Toplulaştırması Hakkında Bilgileri Olduktan Sonra Yaklaşım ve Tutumlarının Olumsuz Olmasının Nedenleri.....	98
Çizelge 6.87	İncelenen İşletmelerin Arazinin Manevi Değeri Olduğuna İnanma Durumları.....	98
Çizelge 6.88	İncelenen İşletmelerin Arazi Toplulaştırması Projesini Destekleme Durumları.....	99
Çizelge 6.89	İncelenen İşletmelerin Arazi Toplulaştırması Projesini Destekleme Nedenleri.....	99

Çizelge 6.90	İncelenen İşletmelerin Arazi Toplulaştırması Projesine Karşı Olan Olumlu Tutumunda veya Projeye Destek Vermesinde Başka Kişi yada Faktörlerden Etkilenme Durumu.....	100
Çizelge 6.91	İncelenen İşletmelerin Arazi Toplulaştırması Projesine Karşı Olan Olumlu Tutumunda veya Projeye Destek Vermesinde Etkilenen Kişi yada Faktörler.....	100
Çizelge 6.92	İncelenen İşletmelerin Arazi Toplulaştırması Projesine Karşı Olan Olumsuz Tutumunda veya Projeye Destek Vermemesinde Başka Kişi yada Faktörlerden Etkilenme Durumu.....	100
Çizelge 6.93	İncelenen İşletmelerin Arazi Toplulaştırması Projesine Karşı Olan Olumsuz Tutumunda veya Projeye Destek Vermemesinde Etkilenen Kişi yada Faktörler.....	101
Çizelge 6.94	İncelenen İşletmelerin Arazi Toplulaştırması Projesinin Uygulanmasından Sonra Önceki Tutumlarında Bir Değişiklik Olma Durumu.....	101
Çizelge 6.95	İncelenen İşletmelerin Arazi Toplulaştırması Projesinin Uygulanmasından Sonra Önceki Tutumlarında Olumlu Yönde Bir Değişiklik Olmasının Nedenleri.....	101
Çizelge 6.96	İncelenen İşletmelerin Arazi Toplulaştırması Projesinin Uygulanmasından Sonra Önceki Tutumlarında Olumsuz Yönde Bir Değişiklik Olmasının Nedenleri.....	102
Çizelge 6.97	İncelenen İşletmelere Göre Arazi Toplulaştırması İle İlgili Kararların Alınma Şekli.....	102
Çizelge 6.98	İncelenen İşletmelerin Arazi Toplulaştırması İle İlgili Kararların Alınmasını İstedikleri Şekil.....	103
Çizelge 6.99	İşletme Yöneticilerinin Kendileri Hayatta İken Tarım İşletmesini Çocukları Arasında Paylaşmayı Düşünme Durumu.....	103
Çizelge 6.100	İşletme Yöneticilerinin Kendileri Hayatta İken İşletmesini Çocukları Arasında Paylaşma Şekilleri.....	103
Çizelge 6.101	İncelenen İşletmelere Göre Miras Olarak Dağıtılan Arazilerin Geçim İçin Yeterlilik Durumu.....	104
Çizelge 6.102	İncelenen İşletmelere Göre Arazinizin Miras Yoluyla Yeniden Parçalanmasının Arazi Toplulaştırma Hizmetlerinin Boşa Gitmesine Neden Olup Olmayacağı.....	104
Çizelge 6.103	İncelenen İşletmelere Göre Arazi Toplulaştırmasını Faydaları	105
Çizelge 6.104	İncelenen İşletmelerin Arazi Toplulaştırmasını Tavsiye Etme Durumu.....	105
Çizelge 6.105	İncelenen İşletmelere Göre Arazi Toplulaştırması Çalışmalarının Yeterlilik Durumu.....	105
Çizelge 6.106	İncelenen İşletmelerde Toplulaştırma Öncesi ve Sonrası Durum Karşılaştırma.....	106

ŞEKİLLER DİZİNİ

<u>Şekil No</u>	<u>Şekil Adı</u>	<u>Sayfa</u>
Şekil 5.1	Bafra İlçesi Uydu Haritası.....	45
Şekil 5.2	Bafra İlçesi Sol Sahil Sulama Toplulaştırma Alanı.....	46
Şekil 5.3	Bafra İlçesi ve Araştırma Bölgesinin Toplulaştırma Öncesi Genel Uydu Görüntüsü.....	47
Şekil 5.4	Araştırma Alanı Toplulaştırma Öncesi Uydu Görüntüsü.....	47
Şekil 5.5a	Örencik Köyü Toplulaştırma Öncesi Parsel Durumları.....	48
Şekil 5.5b	Örencik Köyü Toplulaştırma Sonrası Parsel Durumları.....	48
Şekil 5.6a	Yörgüç Köyü Toplulaştırma Öncesi Parsel Durumları.....	49
Şekil 5.6b	Yörgüç Köyü Toplulaştırma Sonrası Parsel Durumları.....	49
Şekil 5.7a	Dedeli Köyü Toplulaştırma Öncesi Parsel Durumları.....	50
Şekil 5.7b	Dedeli Köyü Toplulaştırma Sonrası Parsel Durumları.....	50

1. GİRİŞ

Son yıllarda tarım, toplumlar için nüfus artışına bağlı olarak önemli bir sektör niteliğine kavuşmuştur. Dünyadaki nüfus artışına bağlı olarak, günümüzde bazı ülkelerde görülen ve gelecekte diğer ülkelerde de ortaya çıkma riski bulunan açlık sorunu, toplumlara tedirgin etmektedir. Bu tedirginlik bir yandan, mevcut ekilebilir alanlarda üretimi artırıcı yeni tekniklerin uygulanmasını diğer yandan, bugün için verimsiz kabul edilen toprakların da üretime açılarak, tarımsal ürün üretim hacminin artırılması mümkün hale getirmiştir. Böylece tarımsal üretim teknolojilerinin artırılması sonucu, mevcut üretimi beş-altı kat çoğaltmak mümkün olabilmektedir (Bayraç ve Yenilmez, 2006).

Uzmanların görüşleri, 21. yüzyılda gıdanın stratejik konumda olacağı, artan dünya nüfusunun beslenme gereksiniminin karşılanması bakımından gıda üretimi yönünde, vazgeçilemez üretim faktörlerinden birisinin toprak olduğu saptaması, toprakların yetenek ve niteliklerinin belirlenmesi ve Arazi Kullanım Planlamasının Yapılmasını zorunluluk olarak ortaya koymaktadır (Anonim, 2000).

Toprak kaynakları sınırlı olduğundan istenilen düzeyde ihtiyaç duyulan tarımsal üretim artışı; ancak birim alandan sağlanan verimin artırılması ile mümkündür. Birim alandan sağlanan verimin artırılması; teknoloji seviyesi, üretimde kullanılan tohum, gübre, ilaç, sulama v.b. girdilerin miktarı ve kalitesinin yanı sıra, tarımsal bünye ile yakından ilgilidir. Tarımsal bünyedeki yapısal bozukluklar verimi azaltıcı tesirlerde bulunduğu gibi, verimi artırıcı tedbirlerin alınmasını da engellemektedir. Bu nedenle tarımsal bünyenin ıslah edilmesi hususu ön plana çıkmaktadır.

Türkiye’de tarımdaki nüfus artış hızı, toplam nüfusun artış hızından daha yüksektir. Özellikle son yıllarda kentlerde azalan nüfus artış hızı, tarımsal nüfus artış hızı oranının toplam nüfus artış hızı oranındaki payının daha da yükselmesine neden olmaktadır. Buna karşın tarım topraklarının genişliği aynı ölçüde artmamaktadır. Bu nedenle tarımsal nüfus için üzerinde tarım yapılan toprak daha da önem kazanmakta ve toprak mülkiyeti ön plana çıkmaktadır.

Türkiye’de tarım işletmelerinin çoğunluğu yeter büyüklükte olmadığı gibi, tarım toprakları çok parçalanmış ve büyük bir kısmı verimli biçimde işlenemeyecek duruma gelmeye devam etmektedir. Parçalılık ve dağınıklık nedeniyle tarımsal yapıda görülen bozukluklar verim üzerine olumsuz etki yaptığı gibi verim artırıcı önlemlerin alınmasını zorlaştırmaktadır.

İşletmelerin sahip olduğu arazi büyüklüklerinin yetersiz olması, işletmelerde ulaşım ve taşıma kayıplarını, dolayısıyla maliyeti arttırmaktadır. Bunun sonucunda çiftçiler arazilerine gereken önemi verememekte, modern girdileri uygulayacak ortam bulamamakta ve sermaye birikimini yaratamamaktadır. Belirlenen yapı içerisindeki bu işletmelerde yer alan arazi parçalarına yol, su, drenaj ve tesviye gibi altyapı hizmetleri güçleşmekte ve maliyeti de yüksek olmaktadır.

Sermaye veya işgücü sıkıntısı içerisinde bulunan tarım işletmelerinden bir bölümü arazilerin tümünü işleyemedikleri için, bir bölümünü kiracılık veya ortakçılık yoluyla işlemektedirler. Bu durum, arazilerin kullanma yönünden parçalanmasına neden olmaktadır. Ayrıca kentlerde oturup köydeki arazilerin bir bölümünü veya tamamını kiracı veya ortakçıya verenler de parçalanmada etkendirler (Almus, 1999).

Arazi parçalanması, bir işletme toprağının birbirinden ayrı çok sayıda parçalara ayrılarak, toprak genişliğinin küçülmesi olarak tanımlanmaktadır. Parçalara ayrılma ve küçülme çoğunlukla birlikte gelişen olaylardır.

Türkiye’deki tarım işletmelerinde verimliliği büyük ölçüde düşüren arazi parçalanmasının en önemli nedenlerini; “*miras ve intikal yoluyla parçalanma*” ile “*hisseli ve bölünerek yapılan satışlarla parçalanmalar*” oluşturmaktadır. Bunların haricinde daha az etkili de olsa;

- Coğrafi ve topografik konumdan dolayı oluşan parçalanmalar,
- Muhtelif amaçlarla yapılan kamulaştırmalar yoluyla parçalanmalar,
- Sermaye ve işgücü yetersizliğinden dolayı yapılan kiracılık ve ortakçılık yoluyla parçalanmalara da rastlanmaktadır.

Miras yasaları (Türk Medeni Kanunu, Madde 659-668) her ne kadar tarım topraklarının bölünmezliğini öngörmekte ise de, uygulamalarda, aile reisinin ölümü halinde topraklar çocukları arasında yasal hakları oranında parçalanarak paylaşılmaktadır.

Tarımsal yapıyı iyileştirmeye yönelik düzenlemelerin ve tarım topraklarının yanlış kullanımından kaynaklanan sorunları önlemede başarısı geniş kapsamlı bir planlamaya bağlıdır. Bu iyileştirmeler, tarım topraklarının kullanımı ve korunmasına ilişkin bütün planlamaların etkin bir biçimde gerçekleştirildiği bir uygulama olmalıdır. Tarım topraklarının tarımsal işlevlerini birincil olarak ele alan planlamalara göre düzenlenmesi ve gereken iyileştirmelerin yapılması, doğal alanların oluşturulması ve korunması çok yönlü bir programı gerektirmektedir (Gün, 2001).

Tarımsal yapıda yukarıda belirtilen bu bozuklukları gidermek için uygun yöntemlerden biri de arazi toplulaştırma çalışmalarıdır. Tarım işletmelerinin, küçük parçalar halinde değişik yerlere dağılmış olan arazilerinin uygun olanlarını, üretimi ve verimi artıracak şekilde birleştirilmesi dar anlamda arazi toplulaştırmasıdır.

Arazi toplulaştırması; fazla parçalanmış, dağılmış arazilerin modern işletmecilik esaslarına göre birleştirilmesi, tarla içi yol şebekelerinin, sulama kanallarının tahliye sistemlerinin, arazi tesviyesi, toprak ıslahı, drenaj ve toprak muhafaza hizmetlerinin inşası, çevre planlaması, kırsal alanın korunması, sosyal ve kültürel hizmetler için arsa gereksiniminin karşılanması, köy içi yolların, baraj, karayolu, sulama ve drenaj kanallarına ait ortak tesisler için arazi kayıplarının karşılanması gibi konuları kapsamaktadır (Takka, 1993).

İlk uygulamaları, kenarları düzgün olmayan parsellerin sınır düzeltilmesi veya birden çok parselin bir araya getirilmesi şeklinde yapılan arazi toplulaştırmasının kapsamı zamanla genişlemiştir. Bugün, kültürteknik tedbirler denilen tarımsal yollar, sulama ve drenaj şebekeleri, toprak muhafaza tedbirleri, arazi ıslahı ve tesviyesi, kırsal yerleşim yeri planlaması ve hatta artık suların değerlendirilmesi gibi tarım sektöründeki tüm alt yapı tesisleri ile üretim artırıcı diğer tedbir ve planlamaların hepsi arazi toplulaştırması çalışmalarının içinde ele alınmaktadır.

Arazi toplulaştırması, modern ve rasyonel bir tarımsal işletmeciliğin kurulmasını sağlayan araçlardan birisidir. Bu nedenle, bu tür çalışmaların hızlı yürütülmesi, insan emeği ile yapılan işlerin en aza indirilmesi ve çalışmalarda verimli ve güvenilir sonuçlar elde edilmesi zorunluluğu vardır. Gerçi bugün teknolojik gelişmeler arazi toplulaştırma çalışmalarını da etkilemiş ve alişilmiş uygulama yöntemlerinin yerini modern uygulamalara bırakmıştır.

Türkiye’de arazi toplulaştırma çalışmalarının 1960’lı yıllardan beri uygulanmasına karşılık, ülke düzeyinde ele alınan proje sayısı ve düzenleme alanı oldukça sınırlı kalmıştır (Anonim, 2009c).

Arazi toplulaştırması yapılabilmesi için proje sahasında, toplulaştırmaya teknik, ekonomik ve sosyal yönden ihtiyaç duyulması, işletme sahiplerince istek ve talebin olması ve yeterli muvafakatin sağlanması gerekmektedir. Arazi toplulaştırmaları uygulamaları son olarak 24 Temmuz 2009 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanan ”*Tarım Arazilerinin Korunması, Kullanılması ve Arazi Toplulaştırmasına İlişkin Tüzük*” ile yapılmaktadır. Tüzüğün 19. maddesinde, isteğe bağlı toplulaştırmaların hangi şartlarda yapılabileceği belirtilmiştir. Bu şart proje alanı içerisinde toplulaştırılması istenen arazilerin yarısından çoğuna malik bulunan ve sayıca maliklerin yarısından fazlasını teşkil eden arazi sahiplerinin veya vekillerinin yazılı muvafakati ile yapılabilmektedir.

Arazi toplulaştırma çalışmaları sırasında arazilerin yeri, şekli ve büyüklüğü değiştirilmektedir. O halde böyle bir çalışma, bir taraftan çiftçinin isteklerine yanıt verebilmeli öte yandan da toplulaştırmadan önceki arazisinin değerine denk arazi vermeyi mümkün kılabilmelidir. Bu nedenle arazi toplulaştırma uygulamalarında “Arazi Derecelendirme Komisyonu” kurulmaktadır. Ayrıca arazi toplulaştırma çalışmalarının uygulama döneminde mülkiyetin kullanımına getirilen sınırlamaların döneminin de kısa tutulabilmesi için çalışmaların hızlı bir biçimde yürütülmesi zorunluluğu vardır.

Parsellerin yerlerinin, uzaklıklarının ve zaman zaman da alanlarının değişmesi gerektiği arazi toplulaştırma çalışmalarında; bu değişimleri, nesillerdir aynı topraklar üzerinde

çalışan insanlara kabul ettirebilmek, arazi toplulaştırma çalışmalarındaki insan ilişkilerini ve diğer uygulamalardan farkını ortaya çıkarmaktadır.

Büyük emek ve masraflarla gerçekleştirilen arazi toplulaştırma çalışmalarında, tüm bu arazi toplulaştırma ve tarla içi geliştirme hizmetlerinden ve altyapılardan yararlanacak kırsal kesim halkının eğitimi, bilinçlendirilmesi proje öncesi ve sonrası büyük önem taşımaktadır. Arazi toplulaştırması herhangi bir kırsal toplum için bir yeniliktir, yeni bir sosyal, ekonomik değişimdir. Bu nedenle toplulaştırmanın yayım elemanları tarafından tanıtımının iyi ve yeterli bir şekilde yapılması gerekmektedir. Arazi toplulaştırma çalışmalarına başlamadan önce veya bu çalışmalarla paralel olarak yayım çalışmaları tam anlamıyla yapıldığında, toplulaştırma bilinci uyanmış hazır bir topluluk projenin başlangıcında oluşturulması projenin başarısında önemli bir husus olup hangi faktörlerin dikkate alınarak yapılması gerektiği ise bu gibi çalışmalarla belirleyici olabilmektedir.

Bu araştırma, Türkiye'nin en önemli tarımsal alanlarından biri olan Bafra Ovasında yapılmakta olan *sulama projeleri* çerçevesinde yapılan toplulaştırma çalışmalarının ilk aşamasını kapsayan köylerde yapılmıştır. Bafra Ovası sol sahil kesiminde yer alan Bafra ilçesine bağlı 20 köyde yaklaşık 10 000 ha alanda toplulaştırma çalışmaları devam etmektedir. Çalışma alanı toplam alanın yaklaşık %5'lik kısmıdır. Bu çalışma, bölgede devam eden toplulaştırma çalışmaları için göz önüne alınabilecek ve toplulaştırma çalışmalarında olabilecek sorunlara çözüm getirmede bir kaynak olabilecektir.

Araştırma yedi bölümden oluşmaktadır:

- Birinci bölümde, "Giriş" başlığı altında arazi parçalanmasının nedenleri, önemi, araştırmanın amacı ve kapsamı,
- İkinci bölümde, araştırmada kullanılan kaynakların özetleri,
- Üçüncü bölümde, arazi toplulaştırmasının genel olarak değerlendirilmesi,
- Dördüncü bölümde, araştırmada kullanılan materyal ve yöntem,
- Beşinci bölümde, araştırma yapılan yerin tanıtılması,
- Altıncı bölümde, arazi toplulaştırması sahalarına ilişkin genel bilgiler, arazi toplulaştırması bilinç düzeyini etkileyen faktörler,
- Yedinci bölümde ise, araştırmanın özeti ve öneriler yer almaktadır.

2. KAYNAK ÖZETLERİ

Ercan (1966) tarafından yapılan çalışmada, İsviçre’de arazi toplulaştırması çalışmalarının tarım işletmelerinin gayrisaf hasıllarını olumlu yönde etkilediği (toplulaştırma sonucu gayrisaf hasıla artışı Zürih bölgesinde %12,5, Aargau yöresinde %20-30’dır) ve tarla tarımında %30 oranında üretim artışı sağlandığını (Mandach yöresinde) belirtmiştir.

Anonim (1968), Manisa-Merkez-Tekeliler köyü arazi toplulaştırması sonucunda, proje alanındaki toplam parsel sayısının %57 azaldığı, işletme başına ortalama parsel sayısının ise 4,9’dan 2,1’e düştüğü ve ortalama parsel alanının %240 oranında arttığı belirtilmiştir. Toplulaştırma öncesinde ulaşım sisteminden doğrudan yararlanma oranı %44, sulama ve drenaj sisteminden doğrudan yararlanma oranı %25 iken, toplulaştırma sonrasında bu oranlar %100’e ulaşmıştır. Diğer bir ifadeyle, toplulaştırma ile her parsel ulaşım, sulama ve drenaj sisteminden doğrudan yararlanmıştır.

Kumbaroğlu (1969) tarafından yapılan çalışmada, Erzincan-Güllüce köyünde uygulanan arazi toplulaştırması ile, sulama-drenaj sisteminden doğrudan yararlanan parsel oranının %49’dan ve ulaşım sisteminden yararlanan parsel oranının ise %69’dan %99’a çıktığı ortaya konulmuştur.

Ercan (1970), Türkiye’de 1969 yılına kadar gerçekleştirilen 21 toplulaştırma projesinde, toplam parsel sayısının 12 161 adet’ten 7 342 adet’e düşürüldüğünü, bu şekilde parsel sayısında uygulamalar itibariyle %37-60 arasında değişen oranlarda azalma olduğunu belirtmiştir.

Çevik (1971), Konya-Merkez-Hatip Bucağı Toprak ve Su Kooperatifi arazi toplulaştırması ile ilgili yaptığı araştırmasında; 4 761 da’lık toplulaştırma sahasında, parsel sayısının 282 adet’ten 202 adet’e indirildiği, ortalama parsel alanının 16,8 da’dan 22,5 da’a çıkarıldığını, ulaşım ağı ve sulama tesislerinden doğrudan yararlanma oranı proje öncesinde %50 iken, bu oranının toplulaştırma ile birlikte %98’e çıkarıldığını ifade etmiştir.

Çevik (1974) tarafından yapılan araştırmada, Konya-Çumra-Karkın'da yapılan arazi toplulaştırmasının işletmelerin kültürteknik sorunlarının çözümünde büyük öneme sahip olduğunu ortaya koymuştur. Araştırma bulgularına göre; toplulaştırmadan önce 5 parçadan oluşan 33,8 da'lık tarım işletmesinin toplam parsel kenarları uzunluğu 1 929 m ve bu işletmenin parsel kenarlarında teknik nedenlerden dolayı ekilemeyen arazi miktarı ise 578,7 m²; toplulaştırma sonrasında ise aynı işletmenin toplam parsel kenarları uzunluğu 742 m ve ekilemeyen arazi miktarı ise 222,6 m² olduğu tespit edilmiştir. Söz konusu işletmenin toplulaştırma ile kazandığı arazi miktarı 356,1 m²'dir. Ayrıca, parsellerin koruma masraflarının azaldığı; parsellerin birleştirilmesi sonucu, örnek olarak alınan işletmenin dikenli tel gereksiniminde %77, kazık gereksiniminde ise %62 oranında azalma olduğu saptanmıştır.

Boyacıoğlu (1975), Erzincan-Güllüce köyü arazi toplulaştırması alanındaki tarım işletmelerinin sosyo-ekonomik durumlarını yatırım öncesi ve sonrasında karşılaştırmalı olarak incelemiştir. Buna göre, araştırma yapılan işletmelerde toplulaştırma uygulamasından sonra; proje alanındaki toplam parsel sayısının 516 adet'ten 279 adet'e düştüğünü; ortalama parsel alanının 7,2 da'dan 13,3 da'a çıktığını (%87 artış); işletme başına parsel sayısının 4,5 adet'ten 2,4 adet'e düştüğü; ortalama olarak nadas arazi miktarında %73, iş hayvanı miktarında %26 oranında azalma olduğunu; tarımsal arazi değerinde %27, bitki sermayesinde %22, irat hayvanı miktarında %23, alet ve makine sermayesinde %13, gayri safi hasılda %32, işletme masraflarında %11, saf hasılda %394 ve kişi başına düşen tarımsal gelirden %46 artış olduğunu; proje uygulaması ile birlikte buğdayda %15, arpada %15 ve şekerpancarında %19 verim artışı olduğunu belirlemiştir.

Abay (1976) tarafından Gediz Planlama Bölgesinde arazi toplulaştırılması yapılmış örnek nitelikte bir köyde (Manisa-Merkez ilçeye bağlı Selimşahlar Köyü) üretici gelirine etki eden bazı faktörlerin tespitinin yapıldığı araştırma; 1975 yılı başında bir önceki üretim devresi faaliyet sonuçları ile ilgili olarak 119 üretici ile anket yapılmış, işletmelerin üretim kapasitelerini ve üretim sistemlerini karakterize ettiği ve gelirin teşekkülünde rolü olduğu kabul edilen 60 değişkene (işletmenin toplam arazi genişliği, parsel sayısı, parsellerin işletmeye olan mesafeleri toplamı, ailenin işgücü kapasitesi,

işletme sermayesi gb.) ait bilgiler toplanmıştır. Değerlendirmede faktör analizinin kullanıldığı araştırmada, metodun dayandığı hipotezlerin gerçekleşmesi bakımından ortalamaya nazaran aşırı sapma gösteren değişkenlerin bulunduğu işletmeler elenmiş ve geri kalan 85 işletme nispeten homojen yapıda iki gruba ayrılarak analize tabii tutulmuştur.

Anonim (1981), Eskişehir-Çavlum köyünde uygulanan arazi toplulaştırmasında toplulaştırma öncesi durumdaki 214 adet parsel, toplulaştırma ile 138 adet parsel düşürülmüş ve ortalama parsel alanı 17 da'dan 25 da'a çıkartılmıştır.

Ataman (1981) tarafından yapılan araştırmada; Isparta-Atabay-Harmanören Köyü'nde uygulanan arazi toplulaştırması ile; 5 170 da'lık proje alanında uygulama öncesinde 3 667 adet olan parsel sayısının 270 adet'e indirildiği ve ortalama parsel büyüklüğünün 1,4 da'dan 10,1 da'a; eski durumdaki 200 m'lik ulaşım ağının 31 140 m'ye çıkarıldığı; eski durumda mevcut arazi üzerinde kuru koşullarda üretim yapılırken, toplulaştırma sonrasında 33 350 m'lik sulama kanaletinin tesis edilmesiyle sulu tarıma geçildiği; uygulama sonucunda kuru tarımdan sulu tarıma geçilmesiyle birlikte üretim ve gelirin arttığı, her parselin yol ve sulama kanalına kavuştuğu, tarımsal uğraşların kolaylaştığı, net arazi kullanımının arttığı, işgücünden tasarruf sağlandığı, üreticiler arasında sınır ve hisse anlaşmazlıklarının giderilmesiyle birlikte sosyal huzurun sağlandığı belirtilmiştir.

Boyacıoğlu (1981) tarafından Manisa-Akhisar-Beyoba köyü arazi toplulaştırması ile ilgili olarak yapılan yatırım verimliliği araştırmada; toplulaştırma ile ortalama parsel alanının 14,4 da'dan 16,6 da'a çıktığı ve işletme başına parsel sayısının 2,4 adet'ten 1,9 adet'e düştüğü saptanmıştır. Toplulaştırma sayesinde ulaşım ağından doğrudan yararlanan parsel oranı %72'den %99'a, sulama ve drenaj ağından doğrudan yararlanan parsel oranı %35'ten %99'a çıkmıştır. Yörede toplulaştırma ile; buğdayda %28, pamukta %19 ve üzümde %10 verim artışı sağlanmıştır. Ayrıca arazi toplulaştırması; dekar başına net geliri %189, dekar başına gayri safi hasılayı %93 ve kişi başına gayri safi hasılayı ise %67 artırmıştır. Toplulaştırma sonrasındaki mevcut uygulama sonucu elde edilen veriler esas alınarak yapılan mali analiz sonucunda, yatırımın fayda/masraf oranı 3,07 ve iç karlılık oranı ise %27 olarak hesaplanmıştır.

Kutlu (1981) tarafından yapılan çalışmada, arazi toplulaştırması alanlarındaki yol planlaması ve parselasyonda dikkate alınacak teknik ayrıntıları ortaya koymuş ve uygun bir planlama ile yol zamanında %23 oranında tasarruf sağlanabileceği belirtilmiştir.

Çevik (1988), Türkiye’de tarım işletmelerinde görülen arazi parçalanmasının nedenlerini, olumsuz etkilerini, toplulaştırmanın ise sulama yatırımları üzerindeki olumlu etkilerini ele almış ve Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP)’nde toplulaştırma uygulanacak yerleşim birimlerinde çiftçiler, toplulaştırmanın yararları konusunda bilgi aktarılması, eğitim ve yayım hizmetlerine başlanması önerilerinde bulunduğunu belirlemiştir.

Çevik ve Tekinel (1988), Eskişehir-Merkez-Yassıhöyük köyünde uygulanan arazi toplulaştırması projesinde, toplulaştırma öncesi ulaşım sisteminden doğrudan yararlanan parsel oranının %50’den toplulaştırma sonrasında %100’e çıktığını ve sulama sisteminden doğrudan yararlanan parsel oranının toplulaştırma ile %40’tan %100’e çıktığını saptamışlardır.

Akçay (1989) tarafından Tokat-Erbaa-Çalkara köyünde yapılan arazi toplulaştırmasının etkilerinin incelendiği araştırmada; çiftçilerin %90’ının arazi toplulaştırmasının faydasına inandığı, %89’unun da arazi toplulaştırmasının başka yerlerde de yapılmasını tavsiye ettikleri, program planlama yönetimi kullanılarak yapılan işletmelerin planlaması sonucu brüt karın %5-30 arasında artacağı belirtilmiştir.

Akçay ve Angın (1989) tarafından yapılan çalışmada, tarımda yapısal iyileştirmede önemli bir araç durumunda olan arazi toplulaştırması genel hatları ile ortaya konularak, Türkiye’de bu uygulamaya neden ihtiyaç duyulduğu sayısal veriler ile ortaya konulmuş, toplulaştırmanın işletmeler üzerine etkileri incelenmiş, o zamana kadar yapılan uygulamaların bir değerlendirmesi yapılmış, belli başlı sorunlar tespit edilerek bunlara ilişkin çözüm önerileri ortaya konulmuştur.

Takka (1989), Balıkesir-Sındırgı-İbiller köyünde uygulanan arazi toplulaştırması ile sulama sisteminden yararlanma oranının %19’dan %83,5’e ve drenaj sisteminden

yararlanma oranının %33,4'ten %100'e çıktığını bildirmiştir. Ayrıca Tokat-Erbaa-Çalkara arazi toplulaştırması projesinde ise; toplulaştırmasız eski durumda sulama sisteminden yararlanma oranı %30 ve drenaj sisteminden yararlanma oranı %6 iken, toplulaştırma ile birlikte her iki sistemden yararlanma oranının %100'e çıktığı belirtilmiştir.

Büker ve Bölükoğlu (1990) tarafında Eskişehir ili Alpu ilçesi arazi toplulaştırma çalışmalarının teknik ve ekonomik analizine yönelik yapılan araştırmada; işletme başına düşen parsel sayısının 4,1 adet'ten 1,8 adet'e düştüğü, işletme başına makine kullanım zamanında 172 saat/yıl, hektar başına makine kullanım zamanında ise 59 saat/yıl tasarruf sağlanabileceğini hesaplamıştır.

Büker ve ark. (1990), arazi toplulaştırma çalışmalarının, daha geniş alanlarda, daha hızlı ve düşük hata düzeyinde gerçekleştirilmesine katkı yapmak ve toplulaştırmadaki birçok çalışmanın otomasyonunu sağlamak amacıyla çalışma yürütmüşlerdir. Çalışmada, parsellere ve işletmelere ilişkin veri tabanının oluşturulması, toplulaştırma öncesi ve sonrasına ait mülkiyet haritalarının düzenlenmesi ve optimum parsel dağılımı gerçekleştirilmiştir.

Büker (1991) tarafından yürütülen araştırmada, 1982 yılında tamamlanan Alpu toplulaştırmasının makine kullanım etkinliğine ve işletme ekonomisine olan etkileri belirlenmiştir. Araştırma bulgularına göre; toplulaştırmanın incelenen bütün parametrelere olumlu katkı sağladığı, toplulaştırma sonucu işletme başına düşen parsel sayısının 4,1 adet'ten 1,8 adet'e düştüğü, işletme başına makine kullanım zamanında 172 saat/yıl, hektar başına makine kullanım zamanında ise 59 saat/yıl tasarruf sağlanabilmiştir.

Candemir (1991) tarafından Manisa-Saruhanlı-Lütfiye köyü arazi toplulaştırmasının ekonomik sonuçlarını belirlemek amacıyla yapılan araştırmada, toplulaştırma ile tartılı ortalama net gelirden %85 artış olduğu, insan gücünde 2,70 saat/da ve makine gücünde 0,43 saat/da tasarruf sağlandığı hesaplanmıştır. Toplulaştırmadan sonra sulamada kolaylık sağlandığından dolayı bitkisel ürünlerin ekim alanlarında önemli değişiklikler

meydana gelmiştir. Nitekim, pamuk ekim alanında %34,51'lik bir artış, diğer taraftan buğdayda %30,8, kavunda %3,08, domateste %1 ve tütünde %12 oranında bir ekim alanı azalışı olmuştur. Toplulaştırması yapılan alan için en uygun bitki deseni ile mevcut gelire kıyasla %24,65'lik bir artış olacağı hesaplanmıştır.

Koral ve Güney (1994), Tokat-Erbaa'da yaptıkları çalışmada ürün deseninin değişmesi sonucunda dekara tartılı ortalama net gelirin %542 arttığı; tarım arazilerinin yapısal özelliklerinin düzeltilmesi sonucu toprak işleme için birim zaman tüketiminde %33,36 oranında tasarruf sağlandığı; parsel sayısında %37 azalma ile ortalama parsel alanında %47 artış olduğunu; biberde %119, şekerpancarında %38 ve buğdayda %27 oranında verim artışı; karpuzda %55, arpada %51, buğdayda %26, şekerpancarında %24 ve ayçiçeğinde %9 oranında maliyet azalışı olduğu; net arazi kullanımında bir artış sağlandığı ve 48,22 da'lık bir arazinin tarıma kazandırıldığı belirlemiştir.

Aksoy ve ark. (1995) tarafından yapılan çalışmada; Türkiye'de tarım işletmelerinde toprak parçalanması ve nedenleri, toprak parçalanmasının tarımsal işletmeler üzerindeki etkileri, tarım işletmelerinin büyüklükleri ve toprak parçalılık durumu ile miras hukuku detaylı bir şekilde ortaya konulmuştur.

Çetin ve ark. (1995) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, Bursa yöresinde arazi toplulaştırması yapılan yerlerde optimal plan şartları altında traktör kullanımının verimliliği incelenmiştir. Araştırma sonucuna göre; incelenen işletmelerde planlı koşullarda arazi toplulaştırması öncesi hektar başına brüt karın %10,29 ve toplulaştırma sonrası %20,72 arttığı, atıl traktör kapasitesinin ise toplulaştırma öncesinde %11,53 ve toplulaştırma sonrasında %5,98 azaldığı hesaplanmıştır.

Uçar (1995) tarafından Konya-Çumra-Küçükköy'de yapılan arazi toplulaştırmasının altyapı hizmetlerine ve sulama oranına etkisinin incelendiği araştırmada; toplulaştırma ile parsel sayısında %44 azalma olduğu, çokgen ve şekilsiz parsel sayısının %83'ten %16'ya düştüğü, yıl ağından faydalanan parsel sayısının %30,8'den %100'e ve sulama oranının da %37,5'ten %99,7'ye yükseldiği belirlenmiştir.

Çiçek (1996), Tokat ili Erbaa Ovası tarım işletmelerinde arazi toplulaştırmasının sosyo-ekonomik yararlarının belirlenmesi amacıyla yaptığı araştırmada; toplulaştırma yapılan bölgedeki üreticilerin %89,74'ünün toplulaştırmanın kendilerine yol bağlantısı sağladığını, %82,05'inin daha iyi sulama imkanına kavuştuklarını ve su anlaşmazlıklarının sona erdiğini, %41,03'ünün ise sınır anlaşmazlıklarının sona erdiğini belirttikleri, toplulaştırmanın sosyal yararlarının ekonomik yararlarından daha fazla olduğu bildirilmiştir. Araştırmada, arazi toplulaştırmasının ekonomik yararlarını ortaya koymak için yapılan incelemelerde, toplulaştırma yapılan ve yapılmayan bölgelere ait veriler arasında önemli farklar olmadığı belirlenmiştir.

Gün (1996), Türkiye'de toprak toplulaştırması ile ilgili olan kamu kuruluşlarının uygulamalarını ele aldığı çalışmada ayrıca GAP alanında yürütülen toplulaştırma projelerinde kuruluşlar arasında eşgüdümü sağlayacak GAP Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı'nın bu alandaki çalışmalarına da değinmiştir. Bununla birlikte, kuruluşların uygulamalarında ortaya çıkan sorunlar ve çözüm önerileri de incelenmiştir.

Özkan ve Gürel (1996) tarafından yapılan çalışmada, arazi toplulaştırmalarının yararları Trakya bölgesinde yapılan etüd ve araştırma sonuçları değişik bölgelerden araştırma sonuçlarından bazı örnekler verilerek irdelenmiştir. Ayrıca uygulamada karşılaşılan temel sorunlara da değinilmiştir.

Eryiğit (1997), Bursa-İnegöl-Yenice köyü tarım arazilerinde yaptıkları çalışmada, Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından 1991 yılında birlikte planlanan arazi toplulaştırma ve gölet projesi daha sonra birbirinden bağımsız olarak planlanmıştır. Bu iki projenin karşılaştırılmasının yapıldığı araştırmanın sonucuna göre, gölet projesinin toplulaştırma kapsamında yapılarak, göletin göl aynası altında kalan arazi sahiplerine kamulaştırma bedeli ödenmeden, göletin yapılması için gerekli alanın her bir arazi sahibinden eşit miktarda kesilerek yapılmasından üreticilerin büyük bir çoğunluğunun memnun olduklarını, bu uygulamanın yaygınlaştırılmasının gerektiğini bildirmekte, bağımsız projelenmeye göre çok yönlü olumlu sonuçlar verdiğini belirlemiştir.

Dernek (1998) tarafından yapılan çalışmada, toplulaştırmaya karşı arazi sahiplerinin gönüllü olması, bu konuya sıcak bakmasının işin ilk adımı ve başarının kaynağı olduğunu belirtilmiştir. Ayrıca, proje alanının sosyo-ekonomik yapısının belirlenmesi ve bu verilerin projenin sosyo-ekonomik kriterleri olarak değerlendirilmesinde yarar olduğu ifade edilmiştir.

Akçay (1999) tarafından Tokat ili Erbaa ilçesi Çalkara yapılan çalışmada, arazi toplulaştırmasının üretim deseninde ve planlamada ortaya çıkardığı değişimlerin zamana bağlı olarak belirlenmesine çalışılmıştır. Bu amaçla bölgede 10 yıl önce bizzat aynı araştırmacı tarafından yapılmış olan araştırmadan alınan üretim deseni ve planlamaya ait sonuçların, günümüzde hangi yönde değiştiği, aynı yöntemle ortaya konulmuştur. Araştırma sonucunda arazi toplulaştırmasının sosyal yararlarının ekonomik yararlarından daha fazla olduğu ortaya çıkmıştır. Ayrıca arazi tesviyesinin verim azaltıcı bir etkiye sebep olduğu belirlenmiştir. Buna rağmen bölge çiftçilerinin %90'ı arazi toplulaştırmasını diğer üreticilere tavsiye ettikleri ve toplulaştırmadan sonraki on yıllık süreçte ürün deseninde önemli bir değişikliğin olmadığı araştırmacı tarafından tespit edilmiştir.

Almus (1999) tarafından arazi toplulaştırması uygulanan Tokat-Zile-Güzelbeyli kasabasındaki çiftçilerin, toplulaştırmayı benimseme davranışlarını etkileyen faktörleri ortaya koymak amacıyla yapılan araştırmada; üreticilerin toplulaştırmayı benimsemelerinde sosyal katılım düzeyi, arazi toplulaştırması bilinç düzeyi, tarımsal konularda bilgi alma kaynakları, yayım elemanları tarafından ziyaret edilme durumları, yayımcılarla görüşme durumları, toplulaştırma ile ilgili toplantılara katılım durumları, üreticilerin proje uygulamasından sonraki düşüncelerinin etkili olduğu saptanmıştır. Toplulaştırmayı benimseyen üreticilerin işletme genişliği bakımından gruplar arasındaki farklılık önemli bulunmuştur. Toplulaştırmayı benimseme davranışında işletme genişliği, parsel sayısı, tarım ürünleri yıllık satış tutarı, brüt üretim değerinin etkili olduğunu tespit etmiştir. Ayrıca arazi toplulaştırmasını benimseyen ve benimsemeyen üreticilerin işletme genişliği, parsel sayıları, toplulaştırma öncesi ve sonrası sahip oldukları sulu arazi varlıkları, toplulaştırma sonrası sahip oldukları yolu olan parsel

sayısı, tarım ürünleri yıllık satış tutarı, brüt üretim değerleri bakımından grup ortalamaları arasındaki fark önemli bulunmuştur.

Bahadır (1999) tarafından yapılan çalışmada, arazi toplulaştırma projelerinin bilgisayar destekli yapılış biçimi, Türkiye’de yapılan arazi toplulaştırma çalışmalarını ve bu projelerin sağladıkları yararlar ortaya konulmuştur. Örnek bir proje üzerinde de konu detaylı bir şekilde açıklanmıştır.

Kaleli (1999), Çanakkale-Bayramiç-Pıtlireli köyünde yapılan toplulaştırma sahasında yaptığı çalışmada; toplulaştırmadan önce arazilerin, çiftçilerin kendi imkanları ile açtıkları çakma ve keson kuyularla sulandığını, toplulaştırmadan sonra sulama sisteminin yapılması ile ürün deseninin de değiştiğini ve ürün miktarının da arttığını bildirmektedir. Toplulaştırma sonrası; parsel sayısının 770 adet’ten 373 adet’e düştüğü, ulaşım açısından yararlanan parsel sayısının %5,91’den %100’e ve sulama-drenaj sisteminden yararlanma oranının da %3,36’dan %52’ye yükseldiği saptanmıştır.

Özkan (1999), Edirne ili Uzunköprü ilçesi köylerinde yaptığı araştırma sonucunda; sosyo-ekonomik özelliklerden eğitim düzeyi, ailedeki otorite paterni, sosyal katılım endeksi (örgütçülük), empati yeteneği, kredi kullanma davranışının etkili olduğunu belirlemiştir. Haberleşme davranışlarından ise yakın çevre ile iletişim, tarım kuruluşları ilgilileri ile iletişim düzeyi, tarımsal yayım çalışmalarına katılımı, gazete-televizyon gibi kitle iletişim araçlarından yararlanma düzeyi, tarım programlarına ilgisi vb. özelliklerin etkili olduğunu saptamıştır. Agro-ekonomik özelliklerden ise, sadece proje sahasındaki arazilerin parça sayısının etkili olduğunu belirlemiştir. Toplulaştırmadan sonra; işletme başına düşen parsel sayılarının ve yol mesafelerinin önemli miktarda azaldığı, buna karşın parsel genişlikleri ve dolayısıyla makine işgücü gereksiniminde önemli düzeyde düşme olduğu belirtilmiştir.

Cengiz ve Aksoy (2000), Bursa-Karacabey Ovasındaki 5 köyde gerçekleştirilen toprak toplulaştırma çalışmalarının işletmeler üzerindeki sosyo-ekonomik etkileri ve toplulaştırma konusunda alınması gereken önlemleri tespit etmek amacıyla yürüttüğü çalışmada, toplulaştırma öncesi 5-8 parçalı toprağa sahip deneklere ait işletmelerin oranı

%21,13 olup bu oranda toplulaştırma sonrası %98,6'lık bir azalma olduğunu, toplulaştırma öncesi tek parçalı şletmelerin oranının %26,79 iken, toplulaştırma sonrası bu oranın %57,76'ya çıktığını bildirmektedir. Toplulaştırma öncesi 257 parselden 143 tanesi yoldan yararlanırken, toplulaştırma sonrası bütün parsellerin yola kavuştuğunu belirtmektedir. Toplulaştırma öncesi çok parçalı toprakların bir çoğunun yolunun olmaması, yol olarak tarla sınırlarının kullanılması çiftçiler arasında anlaşmazlıklara yol açtığı gibi makine kullanımını da sınırlandırmaktadır. Üreticiler toplulaştırma sonrası bu tür sorunların tamamen ortadan kalktığını belirtmişlerdir.

Çelik (2000), şanlıurfa ili Harran Ovasında arazi toplulaştırması yapılmış alanlarda sulu ve kuru tarım yapan tarım şletmelerinin ekonomik analizini yapmış ve bu şletmelerin optimum ürün bileşimlerini doğrusal programlama metodu ile saptamıştır. Araştırıcı tarafından yapılan optimum ürün planlarına göre, incelenen şletmelerde mevcut duruma göre brüt karda şletmeler ortalaması itibariyle sulu tarım yapan şletmelerde %16,66 ve kuru tarım yapan şletmelerde de %15,49'luk bir artış sağlandığı hesaplanmıştır.

Kılıç ve ark. (2000) tarafından Samsun ili Çarşamba ilçesine bağlı Boyacılı köyünde arazi toplulaştırması fikrine karşı çiftçilerin tutumlarını belirledikleri araştırmada, şletme sahiplerinin %49'unun toplulaştırma fikrine karşı olumlu tutuma sahip oldukları tespit edilmiştir. Ayrıca, şletme sahiplerinin toplulaştırmaya ilişkin tutumları ile öğrenim durumları, yenilikçilik ve haberleşme davranışları arasında önemli ilişkiler belirlenmiştir. Bununla birlikte, toplulaştırma fikrine katılan çiftçilerin, katılmayanlara göre daha eğitilmiş oldukları ve riski daha fazla sevdikleri saptanmıştır. Toplulaştırma fikrine katılım puanını en fazla etkileyen değişkenler; kişilerin sahip oldukları risk davranışları ve öğrenim düzeyidir.

Gün (2001) yapmış olduğu çalışmasında, Türkiye'de toprak-insan ilişkileri kapsamında toprak parçalılığı, toprak mülkiyeti ve tasarruf durumu ile toprak mülkiyetinin düzenlenmesine ilişkin çıkarılan yasal düzenlemeleri (toprak reformu, toprak toplulaştırması ve tarım topraklarının korunması) incelemiştir.

Özkan (2001), arazi toplulaştırmasını üreticiler açısından değerlendirdiği çalışmasında; toplulaştırma ile makine ve insan işgücü gereksiniminde belirgin düzeyde, tarımsal girdilerde ise daha göreceli azalmalar olduğu, ürün deseninde ve alet-makine varlığında ise herhangi bir değişiklik olmadığı belirtmiştir.

Özyazıcı ve ark. (2001) tarafından Çarşamba Ovasında yapılan araştırmada; üreticilerin arazi toplulaştırmasını benimseme düzeyi ile öğrenim durumları arasında önemli bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Ayrıca araştırmada çoklu regresyon analizi yapılarak arazi toplulaştırmasını benimsemeyi etkileyen faktörler belirlenmiştir.

Taşdemir (2001), Konya-İçeri Çumra'da yapılan arazi toplulaştırmasının ekonomik analizini yapmıştır. Araştırmada; araştırma alanında tarla içi geliştirme hizmetleri ile birlikte yürütülen arazi toplulaştırması ile net gelirden %652'lik bir artış olduğu, parsel sayısının azaldığı, ortalama parsel alanının genişlediği, işletme merkezi ile parseller arasındaki mesafenin kısaldığı, yol standardının değişmesi ve parsel şekillerinin düzelmesi sonucu toprak işleme için birim zaman tüketiminde %21,70'lik bir tasarruf sağlandığı belirtilmiştir.

Arslankurt ve Altıntaş (2004) tarafından yapılan araştırmada, Tokat ilindeki arazi toplulaştırması uygulamasının değişik aşamalarında bulunan üç ayrı bölgedeki (Niksar-Çengelli, Zile-Güzelbeyli ve Erbaa-Çevresu) üreticilerin sosyo-ekonomik yapısı, bölgeler arasındaki farklılıklar khi-kare analizi ile ve toplulaştırma bilinç düzeyini etkileyen sosyo-ekonomik faktörler ekonometrik bir yaklaşımla ortaya konulmuştur. Araştırma sonuçlarına göre, arazi toplulaştırmasını değişik evrelerinde bulunan yerlerdeki üreticilerin sosyo-ekonomik yapıları arasında; üreticilerin sosyal statüyü kabullenme düzeyleri, gelişmiş tarım teknolojisini benimseme ve uygulama, modernleşme düzeyi, sosyal katılım ve çevresel ilişki düzeyi, arazi toplulaştırması bilinç düzeyi, arazi toplulaştırmasına ilişkin bilgi edinme kaynakları, yaşam düzeyi, kitle iletişim araçlarını kullanım durumu, yayım elemanlarının ilgilenme durumu ve arazi mülkiyet durumu arasında istatistiksel olarak farklılıklar saptanmıştır. Ayrıca yapılan çoklu regresyon ve buna bağlı stepwise analizi ile arazi toplulaştırması bilinç düzeyini etkileyen en önemli faktörler; arazi toplulaştırmasına yeni başlanmış yerler

için modernleşme düzeyi; henüz tamamlanmamış yerler için ise yaşam düzeyi ve aile şekli; önceki yıllarda tamamlanmış yerlerde ise gelişmiş tarım teknolojisini benimseme ve uygulama düzeyi ile aile genişliği olarak bulunmuştur. Arazi toplulaştırmasının değişik aşamalarında bulunan yerler bir bütün olarak değerlendirildiğinde üreticilerin arazi toplulaştırması bilinç düzeyini etkileyen en önemli faktörler; yaşam düzeyi, sosyal statüyü kabullenme düzeyi, gelişmiş tarım teknolojisini benimseme ve uygulama düzeyi olarak saptanmıştır.

Arslankurt ve ark. (2004) tarafından Tokat ilinde arazi toplulaştırması yapılan üç ayrı bölgedeki çiftçiler ile yapılan anket çalışması sonucunda; üreticilerin sosyal statüyü kabullenme düzeyleri, gelişmiş tarım teknolojisini benimseme ve uygulama, modernleşme düzeyi, sosyal katılım ve çevresel ilişki düzeyi, arazi toplulaştırması bilinç düzeyi, arazi toplulaştırmasına ilişkin bilgi edinme kaynakları, yaşam düzeyi, kitle iletişim araçlarını kullanım durumu, yayım elemanlarının ilgilenme durumu, üreticilere göre yayım elemanlarının bilgilerinin yeterlilik durumu ve arazi mülkiyet durumu arasında istatistiksel olarak farklılıklar saptamıştır. Ayrıca arazi toplulaştırması bilinç düzeyini etkileyen en önemli faktörlerin, arazi toplulaştırmasına yeni başlanmış yerler için; yaşam düzeyi, henüz tamamlanmış yerler için ise; yaşam düzeyi ve gelişmiş tarım teknolojisini benimseme ve uygulama düzeyi, önceki yıllarda tamamlanmış yerlerde ise, gelişmiş tarım teknolojisini benimseme ve uygulama düzeyidir.

Yavuz ve Erol (2004) tarafından yapılan araştırmada, Eskişehir ili Alpu ilçesinde arazi toplulaştırması yapılan 3 köyde sosyo-ekonomik yapı ve yeniliklerin benimsenme düzeyi ortaya konulmuştur. Araştırma sonuçlarına göre, anket yapılan tarım işletmelerinin çok büyük çoğunluğunun (%96,2) arazi toplulaştırmasını benimsedikleri belirlenmiştir. Toplulaştırmayı benimseyen çiftçilerin; orta yaşlı, yeterli mesleki deneyime sahip, çekirdek aile yapısına sahip, okuma-yazma bilen, kendini gelir düzeyi yönünden orta sınıfta değerlendiren, gelişmiş tarım teknolojisini uygulayan, kitle iletişim araçlarından yeterince yararlanan ve sosyal çevreye açılan bireylerden oluştuğu gözlemlenmiştir. Toplulaştırmayı benimseyen çiftçiler ayrıca daha fazla arazi büyüklüğüne sahiptirler.

Gün (2005), “*Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Yasası*” üzerine görüşlerini açıkladığı çalışmasında, yasanın amacı, kapsadığı konuları ve sorunlar detaylı bir şekilde tartışılmış, yasanın uygulanmasına ilişkin yönetmeliklerin kapsamlı bir biçimde hazırlanarak yürürlüğe girmesi ve uygulama sonuçlarına göre eksikliklerin düzenlenmesi gerektiği önerilmiştir.

Gün ve Eraktan (2005) yaptıkları çalışmada, medeni kanunda toprak mülkiyeti (toprak mülkiyetinin kazanılması ve yitirilmesi, toprak mülkiyetinin sınırlandırılması, tarım işletmeleri için özel miras kuralları), tarım topraklarının tasarruf ve korunması ile tarımda vergilendirme durumlarını detaylı bir şekilde incelemişlerdir.

Aktaş ve ark. (2006), Adana ili Karataş İlçesinde 2003 yılında Yemişli köyünde çiftçilerin arazi toplulaştırma kararını etkileyen sosyo-ekonomik faktörleri incelemişler ve toplulaştırma kararını etkileyen faktörler analiz edilmiştir. Yapılan analiz sonucunda çiftçilerin toplulaştırma kararına etki edebilecek değişkenlerin 5 ana faktör altında açıklanabileceği, bunların; “*çiftçinin temel özellikleri*”, “*sosyal katılım*”, “*çevresel ilişkiler ve yaşam standardı*”, “*gelişmiş tarım teknoloji benimseme*” ve “*aile içi otorite şekli*” olduğunu tespit etmişlerdir. Çiftçilerin arazi toplulaştırmasını benimseme düzeyinin genelde orta düzeyde olduğu belirlenmiştir. Bununla birlikte, arazi toplulaştırma yatırımlarının yavaş gitmesi çiftçinin toplulaşturmaya karşı bakışını olumsuz yönde etkilediğini ve yatırım öncesi fizibilite çalışmalarında Araştırma Enstitüleri ve Üniversiteler daha etkin olarak kullanılması gerektiği belirtmişlerdir.

Gün (2006), Türkiye’de tarım işletmelerinin yapısı, tarım işletmelerinde toprak parçalılığı, toprak mülkiyetine ilişkin yasal düzenlemeler kapsamında tarım topraklarının korunması, tarım topraklarının parçalanması ve işletmelerin iyileştirilmesi (arazi toplulaştırması gibi) kapsamında yapılan çalışmaları irdelemiştir.

Gün ve Kılıç (2006) tarafından yapılan çalışmada, 2005 tarihinde yayınlanan 5403 sayılı “*Toprak Koruma ve Arazi Kullanım Kanunu*” detaylı bir şekilde irdelenmiştir. Çalışmada; kanunun amaç ve kapsamı, toprak koruma ve arazi kullanımının esasları detaylı bir şekilde açıklanarak ortaya konulmuş ve ilgili kanun genel olarak

değerlendirilmiştir. İlgili kanunda, arazi toplulaştırmasına ilişkin hükümlere de yer verildiği, toplulaştırma çalışmalarına ilişkin ilke ve esasların da çıkarılacak tüzükte düzenleneceği belirtilmiştir.

Akkaya Aslan ve ark. (2009) yaptıkları araştırmada, Bursa – Karacabey Ovası sulama projesi altında kalan ve arazi toplulaştırması bitirilmiş köylerde çiftçilerin arazi toplulaştırmadan memnuniyetini etkileyen faktörler logit regresyon modeli ile belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırma sonucunda, çiftçi memnuniyetinde etkili görünen faktörler; dağıtımda çiftçi isteklerinin yerine getirilmesi, yeni parsellerin sulama sisteminden faydalanma durumu, toplulaştırma sonrası oluşan sosyal huzur, parsel şekillerinin makine tarıma uygun hale gelmesi ve parsel alanlarının artmasıdır.

Altıntaş ve Akçay (2009), Tokat ili Erbaa Ovasında yaptıkları araştırmalarında; üreticilerin toplulaştırma ile ilgili düşünceleri, tavsiyeleri, toplulaştırmayı benimsemede etkili olan faktörleri ve toplulaştırmadan kaynaklanan sorunları incelemiştir. Araştırmada; bölgede toplulaştırma sonrası ortaya çıkan en önemli sorunun tesviye problemi olduğu, toplulaştırma sonrası bakım görmeyen kanallar, köprüler ve yolların da yıpranarak sorun haline geldiği belirlenmiştir. Ayrıca araştırmada, arazi toplulaştırmasına üreticilerin bakış açıları ile bu durumu etkilediği düşünülen bazı sosyo-ekonomik faktörler arasında istatistiksel olarak bir ilişki olup olmadığı da araştırılmıştır. Üreticilerin arazi toplulaştırmasına bakış açıları ile üreticilerin yaşı ve işletmelerin ihtisaslaşma düzeyleri arasında yapılan khi-kare testi sonucunda bağımlılık olduğu saptanmıştır. Üreticilerin arazi toplulaştırmasına bakış açılarına göre oluşturulan gruplar arasında; parsel sayıları ve pazara dönüklük oranı bakımından grup ortalamaları arasında farkın istatistiksel olarak önemli olduğu yapılan tek yönlü varyans analizi sonucunda ortaya konulmuştur.

3. ARAZİ TOPLULAŞTIRMASININ GENEL OLARAK DEĞERLENDİRİLMESİ

3.1. Türkiye’de Tarım Arazilerinin Mülkiyet Dağılımı ve Parçalılık Durumu

Türkiye’de nüfusun artışına paralel olarak işlenebilir arazilerin artmaması neticesinde, toprak üzerindeki nüfus baskısı giderek artmaktadır. Artan nüfusun tarım dışı sektörlere çekilememesi ve diğer parçalanma nedenlerinden dolayı tarım işletmelerinin sahip olduğu araziler, sürekli parçalamakta ve ekonomik işletme büyüklüğünün altına düşmektedir (Anonim, 2009e).

Arazi parçalanması, bir işletme toprağının birbirinden ayrı çok sayıda parçalara ayrılarak, toprak genişliğinin küçülmesi olarak tanımlanmaktadır (Aksöz, 1969). Böylelikle bir tarımsal işletme, tarımın temel ögesi olan toprağın kullanılması açısından verimli olmayacak derecede küçülebileceği gibi, tarlalar da birbirinden uzak yerlerde dağınık durumda bulunabilmektedir (Aksoy, 1984). Parçalara ayrılma ve işletmelerin küçülmesi çoğunlukla birlikte gelişen olay olmaktadır (Aksoy ve ark., 1995).

Tarım arazilerinin sürekli olarak parçalanması ve ekonomik işletme büyüklüğünün altına düşmesi, üreticilerin her geçen gün daha küçük ve dağınık alanlarda üretim yapmalarına neden olmaktadır. Hatta kırsal toplum insanının bir kısmının (2001 yılı Tarım Sayımı sonuçlarına göre 54 321 adet aile) hiç toprağı yoktur. Bununla birlikte halen geçerli olan kiracılık, yarıcılık ve ortakçılık düzeni, ekonomik ve verimli tarım yapılmasını engellemektedir (Altıntaş, 2006).

Toprak ve insan ilişkilerinde oluşan dengesizliğin yanısıra Türkiye’de tarım işletmelerinde verimliliği büyük ölçüde düşüren arazi parçalanmasının nedenleri şu şekilde sıralanabilir (Anonim, 2009e):

- Miras ve intikal yoluyla parçalanma,
- Hisseli ve bölünerek yapılan satışlarla parçalanma,
- Sermaye ve işgücü yetersizliğinden dolayı yapılan kiracılık ve ortakçılık yoluyla parçalanma,

- Muhtelif amaçlarla (karayolu, demiryolu, sulama kanalı gibi) yapılan kamulaştırmalar yoluyla parçalanma,
- Tarım kesimindeki yüksek nüfus yoğunluğu baskısı,
- Mera ve yaylak parçalanmaları,
- Coğrafi ve topografik konumdan dolayı oluşan parçalanmalar.

Türkiye’de tarım işletmelerinin işletme büyüklükleri, yeterli genişliğe sahip değildir. Çiftçi bazındaki işletmelerin işledikleri arazi miktarı; sınırlı ve birbirinden uzaktır. Aynı zamanda çok sayıda parçalardan meydana geldiği için de, bunlar üzerinde düzenli işletmeler kurulamamakta ve mevcut durumuyla istenilen üretim artışı sağlanamamaktadır (Anonim, 2009e).

Türkiye’de tarım işletmelerinin sayısı parçalanmadan dolayı devamlı artmaktadır. Türkiye’de 1950 yılında 2 274 675 adet olan tarım işletmesi sayısı, 1970 yılında 3 058 900’a, 1980 yılında 3 558 815’e, 1991 yılında 3 966 800’e yükselmiş (Anonim, 2009d; Anonim, 2009e) ve 2001 yılında ise 3 022 127’ye düşmüştür (Anonim, 2010b). 1950 yılında 10 ha olan ortalama işletme büyüklüğü, 1980 yılında 6 ha’a, 1990 yılında 5,7 ha’a düşmüş (Anonim, 2009d) ve 2001 yılında ise 6,1 ha’a yükselmiştir (Anonim, 2010b).

1980 yılı Tarım Sayımı sonuçlarına göre, tarım işletmelerinin; %9,46’sı tek parsel, %26,22’si 2 - 3 parsel, %22,40’ı 4 - 5 parsel, %22,22’si 6 - 9 parsel, %19,70’i ise 10 ve daha fazla parsel üzerinde üretim yapmaya çalışmaktadır. 6 ve daha fazla parça üzerinde çalışan işletmelerin sahip oldukları parsel sayısı, toplam parsellerin %72,74’ünü teşkil etmektedir (Anonim, 2009e).

1990 yılı Genel Tarım Sayımı sonuçlarına göre işletmelerin %15’i tek parsel, %28’i 2 - 3 parsel, %23’ü 4 - 5 parsel, %19’u 6 - 9 parsel, %15’i ise 10 ve daha fazla parsel üzerinde üretim yapmaya çalışmaktadır. 6 ve daha fazla parça üzerinde çalışan işletmelerin sahip oldukları parsel sayısı toplam parsellerin %72’sidir. İşletme başına düşen ortalama parça sayısı 5,4 adet ve ortalama parça büyüklüğü ise 10,5 da’dır (Anonim, 2009d).

Çizelge 3.1’de de görüleceği üzere, 2001 yılı Genel Tarım Sayımı sonuçlarına göre tarım işletmelerinin; %5,89’u 5 da’dan daha az, %9,61’i 5 – 9 da, %17,86’sı 10 – 19 da, %31,46’sı 20 – 49 da, %18,53’ü 50 – 99 da, %10,83’ü 100 – 199 da, %5,09’u 200 – 499 da, %0,58’i 500 – 900 da, %0,15’i 1000 da ve üzeri araziye sahiptir (Anonim, 2010b).

Çizelge 3.1. 2001 Tarım Sayımına Göre İşletme Büyüklüğü ve Parça Sayısına Göre İşletme Sayısı, Arazi Parça Sayısı ve Arazi Büyüklüğü

İşletme Büyüklüğü (da)	İşletme Sayısı		Toplam Parça Sayısı		Arazi Miktarı	
	adet	%	adet	%	da	%
< 5	178 006	5,89	292 514	2,37	481 987	0,26
5- 9	290 461	9,61	664 173	5,39	1 952 471	1,06
10- 19	539 816	17,86	1 650 312	13,39	7 378 022	4,00
20- 49	950 840	31,46	3 831 683	31,09	29 531 619	16,02
50- 99	560 049	18,53	2 836 069	23,01	38 127 032	20,68
100- 199	327 363	10,83	1 881 198	15,27	43 884 395	23,81
200- 499	153 685	5,09	997 015	8,09	42 075 497	22,82
500- 999	17 429	0,58	135 983	1,10	11 218 554	6,09
1000-2499	4 199	0,14	32 760	0,27	5 476 930	2,97
2500-4999	222	0,01	1 189	0,01	695 541	0,38
5000 +	57	0,00	509	0,00	3 526 175	1,91
TOPLAM	3 022 127	100,00	12 323 405	100,00	184 348 223	100,00

Kaynak: Anonim, 2010b.

Türkiye’de tarımsal yapının iyileştirilmesi hedefindeki temel unsur işletme büyüklüğü kavramında aranmaktadır. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı tarafından uygulanan ve 26.01.2003 tarih ve 25005 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Tarım İşletmelerinin Yeterli Tarımsal Varlığa Sahip Olup Olmadığının Tespitine Dair Yönetmeliğin 6. maddesi ve bu yönetmeliğe istinaden çıkarılan 30.06.2003 tarih ve 25154 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 2003/20 nolu Yeter Gelirli Tarımsal İşletme Büyüklüklerinin Tespitine Dair Tebliğin geçici maddesi esas alınarak hesaplanan ve 01.08.2009-31.07.2010 tarihleri arasında uygulanacak tarımsal işletmelerin yeter tutarı 12 550 TL olarak belirlenmiştir (Anonim, 2010c).

Türkiye’nin sulanan tarım alanı yaklaşık 4,5 milyon ha’dır. Türkiye’de sulu tarım alanında 450 bin, yaklaşık 22,5 milyon ha’lık kuru tarım alanında ise 1 125 bin adet olmak üzere toplam 1 575 bin adet tarım işletmesi olmalıdır. Bu işletmelere, örtü altı ve

diğer tarımsal faaliyetler yapan 425 bin adet işletme ilave edildiğinde, ülkede olması gereken tarım işletmesi sayısı 2 milyon adet olarak hesaplanmaktadır (Anonim, 2000).

2001 yılı Genel Tarım Sayımı sonuçlarına göre ise; tarım işletmelerinin %19,48'i 1, %20,98'i 2, %16,06'sı 3, %20,36'sı 4 - 5, %16,03'ü 6 - 9, %5,66'sı 10 - 15 ve %1,43'ü 16 ve üzeri arazi parçasına sahiptir. İşletme başına düşen parsel sayısı 4,08 adet ve ortalama parsel büyüklüğü ise 14,96 da'dır (Çizelge 3.2).

Çizelge 3.2. 2001 Tarım Sayımına Göre Türkiye Tarım İşletmelerindeki Arazi Parçalılık Durumu

İşletme Büyüklüğü (da)	İŞLETME SAYISI (adet)					
	1 Parçalı	2 Parçalı	3 Parçalı	4-5 Parçalı	6-9 Parçalı	10-+ Parçalı
< 5	109 996	40 138	17 976	8 058	1 771	67
5- 9	106 387	91 067	45 809	34 787	11 448	964
10- 19	127 077	152 162	93 148	103 860	53 358	10 211
20- 49	141 829	198 325	167 776	228 515	162 582	51 812
50- 99	62 493	83 884	85 786	135 105	131 739	61 043
100- 199	26 805	47 895	50 056	69 482	80 865	52 261
200- 499	11 692	19 071	21 931	31 585	37 596	31 812
500- 999	1 967	1 022	2 397	3 328	3 933	4 782
1000-2499	493	526	464	528	1 134	1 054
2500-4999	18	48	6	63	83	4
5000 +	9	3	3	5	11	26
TOPLAM	588 766	634 141	485 352	615 316	484 520	214 036
Oran (%)	19,48	20,98	16,06	20,36	16,03	7,08

Kaynak: Anonim, 2010b.

İşletmelerin sahip olduğu arazinin miktar olarak azlığı ya da çokluğu tek başına işletmenin büyük veya küçük olduğunu göstermeye yetmez. Arazinin bulunduğu bölge, ekolojik koşullar, kullanılan tarım tekniği, yetiştirilen ürünler ve toprağın verim gücü gibi etmenler de işletmenin arazi varlığı ile birlikte düşünülmesi gereken konulardır. Örneğin, Akdeniz sahil kuşağında bulunan ve pazar değeri yüksek olan ürünlerin yetiştirildiği 4 ha araziye sahip işletme, Doğu Anadolu ya da İç Anadolu Bölgesi'nde bulunan 30 ha kuru araziye sahip işletmeden ölçek olarak daha büyük olabilir. Bu nedenle işletmelerin arazi büyüklüklerinin coğrafi bölgeler itibariyle incelenmesinde yarar vardır (Anonim, 2000).

Çizelge 3.3 incelendiğinde, 1980-2001 yılları arasında toprak parçalılığı bakımından 1-3 parçalı işletmelerin oransal olarak artış göstermesi (1980’de %35,7, 1991’de %43,3 ve 2001’de %56,5) ve tarım işletmesi sayılarında azalış olması (tarım işletmesi sayısı 1980’de 3 558 675, 1991’de 3 967 000 ve 2001’de 3 022 127 adet) bir iyileşme olarak görülebilir. Toprak parçalılığında istatistiksel veriler iyileşmeyi gösteriyorsa da 2001 yılında yaklaşık 700 bin işletmenin ortalama parça sayısının 6 ve üzeri olması parçalılığın önemli bir yapısal sorun olduğunu göstermektedir.

Çizelge 3.3. Parsel Sayılarına Göre İşletmelerin Farklı Tarım Sayılarındaki Oranları (%)

Parça sayısı (adet)	1980	1991	2001
1	9,5	43,3	19,5
2 - 3	26,2		37,0
4 - 5	22,4	22,8	20,4
6 - 9	22,2	19,1	16,0
10 +	19,7	14,8	7,1
Toplam	100,0	100,0	100,0

Kaynak: Anonim, 1980; Anonim, 1994; Anonim, 2010b

Tarım arazilerinin çeşitli nedenlerle küçülmesi ve parçalara bölünmesi sonucu verimlilik ve karlılık olması gerekenden çok aşağılarda kalmıştır. İşletme büyüklüklerinin istenen değerlerin altına düşmesi, ekonomik tarım yapılmasını imkânsız hale getirmektedir. Bunu önlemenin yolu; öncelikle tarım arazilerindeki daha fazla parçalanmayı ve bozulmayı önleyici yasal ve hukuksal düzenlemeler yapmak; sonrasında da bugüne kadar oluşmuş küçülmelerin, parçalanmaların ve düzensizliklerin (şekil bozuklukları gibi) iyileştirilmesidir. Bunu yapmanın yolu, “*arazi toplulaştırması*” adı verilen çalışmanın yapılmasıdır (Anonim, 2009c).

3.2. Arazi Toplulaştırması Kavramı

Arazi toplulaştırması kavramı, dar ve geniş anlamda olmak üzere iki şekilde kullanılmaktadır:

Geniş anlamda arazi toplulaştırması, hem tarımsal alt yapı ve hem de kırsal alt yapı hizmetlerinin gerçekleştirilmesi ile mümkündür. Bu düzenleme içerisinde; tarımsal alt

yapı hizmetlerinden (sulama, drenaj, yol) imar planlarına, sosyal tesislerden sağlık tesislerine kadar bir planlama ve uygulama söz konusudur.

Dar anlamda arazi toplulaştırması kavramı, aynı anlama gelmekle birlikte farklı şekillerde tanımlanmaktadır. Bu tanımlardan bazıları aşağıda verilmiştir.

Arazi toplulaştırılması; *“aynı şahsa veya çiftçi ailesine ait, çeşitli nedenlerle, ekonomik üretime imkan vermeyecek biçimde veya toprak muhafaza ve zirai sulama tedbirlerinin alınmasını güçleştirecek derecede; parçalanmış, dağılmış, şekilleri bozulmuş dağınık, küçük arazi parçalarının ve hisselerinin bir araya getirilerek, muntazam şekiller halinde birleştirilmesi, bütünleştirilmesi ve işletmelerin yeniden düzenlenmesi işlemi”* olarak tarif edilebilir.

Diğer bir tanıma göre arazi toplulaştırması; *“tarımsal arazileri niteliklerine göre sınıflandırarak, bir kişiye ait, farklı alanlardaki küçük arazi grupları yerine, o arazinin toplamını karşılayacak kadar, en az miktarda parça arazinin (mümkün olursa tek bir parçanın), o kişiye verilmesidir”* (Anonim, 2009e).

Bir başka tanıma göre ise; *“tarımsal üretimin artırılması amacıyla, kişi ve işletmelere ait olan, küçük parseller halinde birden fazla parçaya bölünmüş, değişik yerlere dağılmış veya elverişsiz biçimde şekillenmiş arazilerin; modern tarım işletmeciliği esaslarına göre ve ayrıca sulama hizmetlerinin getirilmesine en uygun bir şekilde birleştirilmesi, şekillendirilmesi ve düzenlenmesi işlemine arazi toplulaştırması veya arazi düzenlemesi”* adı verilmektedir (Anonim, 2009e).

3.3. Arazi Toplulaştırmasının Önemi ve Faydaları

Artan nüfus ve beslenme ihtiyacı, daha fazla tarımsal ürün elde etme gereği doğurmuştur. Toprak kaynakları sınırlı olması nedeniyle, aynı alandan daha fazla ürün elde etme imkânlarının aranması gerekmektedir.

Birim alandan sağlanan verimin artırılması; birtakım yeni buluşlar, kullanılan tohum, gübre, ilaç, sulama vb. girdilerin miktarı ve kalitesinin artırılması ve tarımsal bünye ile

yakından ilgilidir. Tarımsal bünyedeki yapısal bozukluklar, verimi azaltıcı tesirlerde bulunduğu gibi, verimi artırıcı tedbirlerin alınmasını da engellemektedir. Bu nedenle tarımsal bünyenin ıslah edilmesi hususu ön plana çıkmaktadır.

Tarımsal bünyenin ıslahı ile alınabilecek tedbirlerin başlıcaları; mülkiyet ve tasarruf rejiminin ıslahı, arazi ıslahı, toprak muhafaza tedbirlerinin alınması, drenaj ve sulama gibi çalışmalardır. Bu tedbirler demetinin tamamı geniş anlamda “*arazi toplulaştırması veya arazi düzenlemesi*” adı verilen hizmetler kapsamı dâhilinde bulunmaktadır (Anonim, 2009e).

Arazi toplulaştırmasının tarımsal bünyeye sağlayacağı faydalar ve olumlu etkiler şu şekilde sıralanabilir (Anonim, 2000; Anonim, 2009e; Anonim, 2009f; Ballı, 1993):

- Nüfus artışı, miras, alım-satım, kiracılık, ortakçılık gibi nedenlerle ortaya çıkan arazi parçalılığı ve dağınıklılığını ortadan kaldırarak işletmelerin uygun büyüklüğe getirmektedir.
- Çok parçalı oluşun ortaya çıkardığı tarla sınırı, yol ve su arklarından doğan arazi kayıplarını azaltmaktadır.
- Küçük parsellerde, ekim esnasında tarla sınırına fazla yaklaşılmama nedeniyle doğacak ürün kayıplarını azaltmaktadır.
- Toplulaştırmadan sonra, parseller daha büyük ve şekilleri daha düzgün olduğundan, makineli tarım daha kolay yapılmakta ve giderlerde önemli oranda azalmalar olmaktadır.
- Küçük parseller bir araya getirileceği için, işletme merkezi ile parseller arasındaki uzaklık kısaltmakta ve buna bağlı olarak ulaşım giderleri azaldığından; zaman, işçilik ve yakıttan tasarruf sağlanmaktadır.
- Parsel sayısı azaldığı, şekilleri düzeldiği ve büyüklükleri arttığı için; tohum, gübre, ilaç gibi tarımsal girdiler, daha uygun bir düzeyde kullanılmaktadır.
- Sulama projelerinin uygulanmasında; eski, dağınık ve şekilsiz parsellerin sınırlarına bağlı kalma zorunluluğu olmayacağından, yatırım giderlerinden tasarruf sağlanmaktadır.
- Her parselin yola ve kanala sınırı olacağından sulama ve ulaşım randımanı artmaktadır.
- Parsellerde müştereklikten doğan huzursuzluklar giderilmektedir.

- Köy sınırları sabit noktalara dayandırılarak, köyler arasındaki sınır ihtilafları ortadan kalkmaktadır.
- Varsa, dağınık ve müşterek haldeki hazine arazisi birleştirilerek dağıtımına hazır hale getirilmektedir.
- Parsel sayısı azaltıldığında parsel sınır uzunlukları azalmakta, böylece parsellerin korunmasında kullanılan tel, çit, duvar gibi malzemelerden tasarruf sağlanmaktadır.
- Parsel boyutları ve şekillerinin makineli tarıma uygun hale getirilmesi ile modern tarımsal aletlerin uygulanması mümkün olmaktadır.
- Arazi toplulaştırması ile beraber arazi tesviyesi, tarla içi drenajı, tarla içi yol ve tahliyesi ile toprak ıslahı çalışmaları gibi tarla içi geliştirme hizmetleri de yapıldığından üretim artırılması ile çiftçinin geliri artmaktadır.
- Arazi toplulaştırması ile çiftçiler arasındaki yol, su ve sınır anlaşmazlıkları ortadan kalktığından sosyal huzur sağlanmaktadır.
- Kırsal alana yönelik olarak; çevre koruma, erozyonu önleme, ağaçlandırma, köy yenilemesi, her türlü yolların planlaması, köy imar planlarının yapılması, arazi kullanım planlarının hazırlanması gibi tüm hizmetler; toplulaştırma projeleri ile birlikte planlanıp uygulanabilmektedir.
- Proje alanlarındaki sulama projeleri gibi kamu yatırımları için gerekli araziler, proje alanına giren parsellerden uygun şekilde kesinti yapılmak suretiyle kamulaştırma yapılmaksızın karşılanabilmektedir.

Arazi toplulaştırmasının diğer faydaları aşağıda verilmiştir (Anonim, 2009e):

A) Toplulaştırma yapılarak uygulanan sulama projelerinde sulama oranları ve sulama randımanları artırılmaktadır:

- Sulama şebekelerinde, parseller çok küçük ve şekilleri düzensiz olduğundan dolayı sulama kanallarına doğrudan doğruya bağlanmamaktadır.
- Tarlalar tesviyesiz olduğundan tarlanın her tarafına su akıtılamamaktadır. Sulanan parsellerde çukur kısımlarında su birikmekte, yüksek kısımlarına su çıkmamaktadır.

- Kanalların başındaki üst parsel sahipleri, alt parsellere su geçiş hakkı vermemektedir.

Yapılan gözlemlerde, tarla içi dağıtım şebekesi, tarla yolları, tarla drenleri, arazi tesviyesi ve arazi toplulaştırmasını kapsayan tarla içi çalışmalarının yetersiz olması, toplulaştırma yapılmamış sulama şebekelerinde, sulama oranlarının düşüklüğünün ana nedeni olduğunu göstermiştir.

Bunun çaresi arazi toplulaştırılmasıdır. Çünkü toplulaştırılmalı planlamada parseller doğrudan doğruya kanaldan ve yoldan faydalanacak şekilde yerleştirilmektedir.

Arazi toplulaştırması yapılmış alanlara yapılan hizmetlerde, su uygulamasının denetimi yapılabilen, israf en aza indirilmekte, sulama oran ve randımanı artırılmaktadır. Suyun tarlalara, doğru zaman ve miktarda verilmesi çiftçinin veriminin büyük ölçüde artmasına yol açmaktadır; ayrıca çiftçilerin ürün seçiminde daha esnek davranabilmeleri ve yüksek verimli ürün çeşitlerini yetiştirilebilmeleri sağlanmaktadır.

B) Sulama projelerinin maliyetinde tasarruf sağlanmaktadır:

Sulama projelerinde, kamulaştırmaya ve arazilerin parçalanmasına mani olmak için, kanalların ve yolların planlanması ve uygulaması, parsel sınırlarına bağlı kalmakta ve sınırlardan geçirilmektedir. Parseller küçük, şekilleri düzensiz olduğundan kanal boyları gereğinden fazla uzamakta, bu da tesis maliyetini yükseltmektedir; hâlbuki sulama projeleri toplulaştırılmalı uygulandığı takdirde, parsel sınırlarına bağlı kalmadan en ekonomik şekilde, sulama, yol ve tahliye planlaması yapıldığından, yatırım maliyetlerinde tasarruf sağlanmaktadır.

C) Arazi maliklerine kamulaştırma bedelleri yerine arazi verilerek, toprağından kopması önlenmektedir:

Sulama projelerinde, kanallar ve yollar parsel sınırlarına bağlı olmadan, arazinin şekline göre geçirildiği takdirde;

- Birincisi, parseller parçalandığından, küçük parçalar halinde bir dekarın altında tarım için kullanılmayan ölü araziler meydana gelmektedir.

Kanalların ve yolların geçtiği parsellerdeki arazi kayıpları, proje sahasındaki bütün maliklere eşit oranda dağıtılmadığından, arazileri kamulaştırılan işletmeler küçülmekte, istenen işletme büyüklüğünün altına düşmekte veya tamamını kaybetmektedir; dolayısıyla çiftçi toprağından kopmaktadır.

- İkincisi ise, kanalların ve yolların geçtiği araziler kamulaştırıldığından, kamulaştırma bedelleri yatırım masrafını artırmakta, hatta bazı projelerin verimliliğini düşürdüğünden uygulanabilirliğini zorlaştırmaktadır.

Diğer taraftan kamulaştırma bedelleri zamanında ödenmediğinden, yatırım projelerinin uygulanması geciktiği gibi, arazisi kamulaştırılan çiftçilerin mağdur olmalarına neden olmaktadır; hâlbuki arazi toplulaştırması uygulanan sulama projelerinde bu sorunlar ortadan kalkmaktadır. Zira küçük parçalara bölünen araziler, arazi sahibinin diğer arazileri ile birleştirileceğinden faydalı hale getirilmektedir.

Ortak tesislere katılma payı ve arazi kayıpları, bütün maliklerden eşit oranda kesildiğinden; sosyal adalet yerine getirildiği gibi, arazilerinden yol ve kanal geçen çiftçilere kamulaştırma bedeli yerine arazi verilmekte, projenin maliyeti düşmekte, yatırımlardan tasarruf sağlanmaktadır.

D) Sulama ve teknik tarım metotlarının uygulanmasında kolaylık sağlanmaktadır:

Proje sahalarında, parsellerin küçük, şekillerinin düzensiz ve dağınık olması, sulama uzunluğu, sulama yönünün tespiti, sulama kanalları ve yolların tekniğe uygun planlanması ile sulama metotlarının uygulanmasını zorlaştırmaktadır.

Bu durum büyük işgücü ve zaman kaybına neden olmakta, teknik tarım metotlarının uygulanmasını güçleştirmektedir. Toplulaştırma yapılamadan planlanan ve uygulanan sulama projelerinde bu sorunlar çözülmezken, arazi toplulaştırılması uygulanan sulama şebekelerinde tamamen ortadan kalmaktadır. Zira sulama planlaması

yapılırken toprağın bünyesi ve arazinin meyline göre sulama uzunluğu, sulama yönü ve parsellerin en-boy oranları dikkate alınarak bloklar teşkil edilmektedir.

Tekniğe uygun sulama ve yol planlaması yapıldığından, her parsel yol ve kanaldan faydalanacak şekilde bloklara yerleştirilmekte, her iki parselde bir su alma prizi verilmektedir.

Böylece sulama, makine kullanma, münavebe, toprak işleme ve hasat işleri kolaylaştığı gibi, teknik tarım metotlarının uygulanması sonucunda da işgücü ve zamandan tasarruf sağlanmaktadır.

3.4. Arazi Toplulaştırmasının Kapsadığı Hususlar

Arazi toplulaştırma çalışmaları şu hususları kapsamaktadır (Anonim, 2009d):

- Fazla parçalanmış, dağılmış arazilerin modern işletmecilik esaslarına göre birleştirilmesi,
- Tarla içi yol şebekesinin, sulama tesislerinin ve yüzey tahliye sisteminin inşası,
- Gerekli arazi tesviyesi ve toprak ıslahının yapılması,
- Köylerin yerlerinin yeniden düzenlenmesi ve çevre planlanması
- Kırsal alanın, doğal hayatın korunması ve yeşil alanların düzenlenmesi,
- Kırsal alandaki yerleşim yerleri ve toprakların, rüzgâr ve su erozyonu, sel taşkınları gibi doğal afetlerden korunması için gerekli önlemlerin alınması,
- Spor sahaları, parklar, yüzme havuzu, bayram-pazaryeri, çocuk bahçesi, okul, sağlık ocağı ve kooperatif binası gibi sosyal hizmet tesisleri için gerekli arazilerin, toplulaştırma planları içinde kamulaştırma yapılmadan temin edilmesi,
- İşletmelerin ıslahı, yeniden düzenlenmesi, verimli bir şekilde çalışmalarının temini için gerekli tedbirlerin alınması,
- Köy içi yollarının tanzimi içme suyu, kanalizasyon, elektrik, telefon gibi hizmetlerinin planlanması, iskân, arsa isteklerinin karşılanması.

Günümüzde geniş kapsamlı bir arazi toplulaştırması çalışması aşağıdaki hizmetleri ve yatırımları kapsamalıdır (Anonim, 2000):

1. Tarla şekillerinin iyileştirilmesi

- a) Düzgün şekilli olmayan, çok parçalı durumda bulunan tarlaların bir araya toplanması
- b) Uygun boyutlu, günün gelişmiş teknoloji düzeyini de gözetilen tarımsal işletme açısından uygun nitelikte olan tarla şekillerinin oluşturulması
- c) Tarlaların en az bir kenarından yol ağına ve sulama-kurutma kanallarına bağlanmaları

2. Çiftçinin çalışma ve üretim koşullarının iyileştirilmesi

- a) Toprakların fiziksel ve kimyasal özelliklerinin iyileştirilmesi
- b) Sulama - kurutma tesislerin yapımı
- c) Tarla düzlemesi (tesviye) yapımı
- d) Toprak, çevre ve su özelliklerini dikkate alan gübre kullanım standartlarının geliştirilmesi
- e) Makine kullanımı ve makinelerin ekonomik kullanımı koşullarının geliştirilmesi

3. Çiftçilerin ve tarımsal mekanda yaşayan diğer insanların yaşam koşullarının geliştirilmesi

- a) Varsa, sağlıksız çevre koşullarının ortadan kaldırılması (pis sularını arıtılması, fabrika dumanlarının filtre edilmesi vb.)
- b) Konutların sağlığa uygun koşullara kavuşturulması, konutların köyün kültürünü yansıtacak ve turizmi özendirerek biçimde düzenlenmesi
- c) Okul, okuma odası, sağlık tesisleri, sosyal, dini ve kültürel tesislerin yapımı
- d) Köy içi, köyler arası, tarla içi ve tarlalar arası uygun ulaşım ağının kurulması

4. Tarımsal mekanda çalışanların gelir düzeylerinin yükseltilmesi

- a) Pazar olanaklarının geliştirilmesi
- b) Depolama, koruma ve saklama tesisleri yapımı
- c) Ambalajlama tekniklerinin geliştirilmesi ve tesislerinin yapımı
- d) Diğer sektörlere hizmet sunulması

5. Tarımsal işgücününün tam kullanılması

- a) Türkiye'ye özgü bir durum olarak, topraksız ya da topraklı çiftçilerin, varsa devlet toprakları ile topraklandırılmaları
- b) Çok büyük topraklarda belirli miktarlar üzerindeki toprakların ve toprağını kendisi işletmeyenlerde (ortakçılık, yarıcılık, kiracılık yolları ile işletenler) tüm toprakların kamulaştırması suretiyle topraksızların topraklandırılmaları.

3.5. Arazi Toplulaştırmasının Aşamaları

Arazi toplulaştırma çalışması aşağıdaki aşamalardan geçmektedir (Anonim, 2009e):

- 1) Tüm tarlaların ve çiftçilerin mülkiyet bilgilerinin temin edilmesi.
- 2) Tapu kütüğü, kadastro paftası ve arazideki miktar ve ölçülerdeki tüm uyumsuzluklar giderilmesi.
- 3) Hâlihazırdaki arazi kullanım durumunun, uygun tarım arazileri sınırlarının, sabit tesislerin belirlenmesi.
- 4) Toprak karakterlerini belirten toprak haritalarının temin edilmesi veya yoksa oluşturulması.
- 5) Teknik bir ekip ile arazi sahipleri ve mülki idarecilerin de katılımı ile kurulan derecelendirme komisyonu ile tüm arazilerin derecelendirme haritaları çıkarılır. Bu aşamada komisyon tüm arazilerin toprak haritaları ve diğer kıymetlerini de dikkate alarak her parsel için ayrı, ayrı titiz bir puanlama yapmaktadır. Derecelendirme çalışmasında amaç parsellerin birbirlerine göre kıymet farklılıklarını puanlamak suretiyle ortaya koymaktır.
- 6) Yeni, yol, sulama ve drenaj ağına uyumlu, blok (ada) planlamasının hazırlanması.
- 7) Arazi sahiplerinin toplulaştırma sonrasında tarlalarını nerede istediklerine ilişkin tercihlerinin alınması. Bu işlem esnasında maliklere, eski parsellerinin ve yeni blokların olduğu bir pafta gösterilerek tercihleri alınır.
- 8) Yeni parselasyon planlaması yapılır. Yeni parselasyon planlamasında; çiftçi tercihleri de dikkate alınarak;

- Tarla içi hizmet yolu, sulama, drenaj gibi kamu ortak alanları için gerekli yerler ayrılır.
  - Her parselin yol ve sulama suyuna cephe alması sağlanır.
  - Sabit tesis içeren parseller eski sahiplerine verilir.
  - Tüm maliklerce önem içeren veya kötü konumdaki yerler aynı sahiplerine verilir.
  - Büyük olan parçanın yanına diğer küçük parçalar getirilir.
  - Hasım ve hısım ilişkileri gözetilir.
  - Aynı yeri almak isteyenler arasında yukarıda sayılan hususlar doğrultusunda haksızlığa uğratılmayacak bir planlama yapılır.
- 9) Yeni parselasyon planlaması ve yeni mülkiyet listeleri mahallinde asılmak suretiyle ilan edilir.
- 10) Yeni planlamaya ilişkin parsel sahiplerinin itirazları varsa incelenir. Yeni yapılan planlama tekrar herkesin görebileceği şekilde ilan edilir.
- 11) Kesinleşen yeni planlama kadastroca tescil edilerek yeni tapular oluşturulur.
- 12) Yeni tapular ve yeni parseller, yeni parsel sahiplerine teslim edilir.

3.6. Türkiye’de Arazi Toplulaştırması Uygulamalarının Yasal Durumu

Cumhuriyetin kuruluşundan 1960’lı yıllara kadar, mülkiyeti düzenleyici pek çok yasa ve mevzuat düzenlemesi yapılmış olup, bunlardan en önemlisi 1934 yılında yürürlüğe giren 2510 sayılı İskan Kanunu ile 1945 yılında yürürlüğe giren 4753 sayılı Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu’dur. Bu yasalarla daha ziyade devletin elinde olan arazilerin göçmenler, topraksız ve az topraklı çiftçilere dağıtımını hedeflenmiştir. Bu süreçte yaklaşık 350 bin aileye 18 milyon da arazinin dağıtımını gerçekleştirilmiştir (Anonim, 2009g).

4753 sayılı Kanun’un 17. maddesi toprak dağıtımında, onu işleyenlere verilmesi esasını ve büyük mülklerin sınırlandırılmasını öngörüyordu. Bu maddenin 1950 yılında 5618 sayılı yasa ile kaldırılmasıyla, reform özelliğini kaybeden 4753 sayılı Kanun’dan sonra, 1961 Anayasası’nda yer alan “Devlet, toprağın verimli olarak işletilmesini

gerçekleştirmek ve topraksız olan veya yeterli toprağı bulunmayan çiftçilere toprak sağlamak amacıyla gereken tedbirleri alır” hükmünden hareketle, önce 26 Temmuz 1972 tarihinde 1617 sayılı Toprak ve Tarım Reformu Ön Tedbirler Kanunu çıkartılmıştır. Yaklaşık bir yıl sonra 19 Temmuz 1973 tarihinde 1757 sayılı Toprak ve Tarım Reformu Kanunu Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe konulmuştur. Bu arada kanunu yürütmek amacıyla Başbakanlığa bağlı Toprak ve Tarım Reformu Müsteşarlığı kurulmuştur.

Türkiye’deki ilk arazi toplulaştırma uygulamaları Eski Medeni Kanun’un 678. maddesi ve TOPRAKSU Genel Müdürlüğü’nün 7457 sayılı Teşkilat ve Vazifeleri Hakkındaki Kanun’un 2. maddesine göre çıkarılan 11 Temmuz 1966 tarihli “Arazi Tevhidi Tüzüğü”ne göre yapılmıştır. Daha sonra 17 Temmuz 1973 tarihinde yürürlüğe giren 1757 sayılı Toprak ve Tarım Reformu Kanunu’na eklenen bir madde ile reform bölgesi ilan edilen yerler dışında, bu kanun hükümlerine göre toplulaştırma çalışmaları yapılması imkanı sağlanmış, kanunun iptal edildiği 1978 yılına kadar bu uygulama sürdürülmüştür. Bunun üzerine daha önceki yasalara (7457 sayılı kanunun 2. maddesi ve Medeni Kanun’un 678. maddesi) göre hazırlanan Arazi Topplulaştırma Tüzüğü 24 Eylül 1979 tarihinde yürürlüğe konularak Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü (KHGM)’nce yürütülen uygulamalar bu tüzüğe göre yapılmıştır (Anonim, 2005).

Türk Medeni Kanununun 678. maddesi arazi toplulaştırması uygulamaları ile ilgili maddede; *“Toprağın ve su yollarının ıslahı, bataklıkların kurutulması, orman yetiştirilmesi, yol açılması, orman ve köy arazisi parçalarının birleştirilmesi gibi şeyler ancak müteadedite maliklerin iştirakleriyle yapılır. Bunu için arsaların (arazinin) yarısından fazlası malik bulunan ve adetçe maliklerin 2/3’ünü teşkil eden kimseler tarafından karar verilmek lazımdır. Bu karara diğerleri uymaya mecburdurlar”* hükmü yer almaktadır (Anonim, 2000).

1757 sayılı Kanunun iptalinden sonra, uzun süre yeni düzenleme yapılamamış ve bilahare yürürlüğe konulan 1982 Anayasası’nın 44. maddesi uyarınca, 1757 sayılı Kanunun iptaliyle oluşan hukuki boşluğu da gidermek amacıyla, 01 Aralık 1984 tarihinde 3083 sayılı Sulama Alanlarında Arazi Düzenlenmesine Dair Tarım Reformu

Kanunu kabul edilmiştir. 03 Mayıs 1985 tarihinde yürürlüğe giren 3155 sayılı Tarım Reformu Genel Müdürlüğü'nün Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun'a istinaden de Tarım Reformu Genel Müdürlüğü (TRGM) kurulmuştur. Günümüzde TRGM, 3083 sayılı Sulama Alanlarında Arazi Düzenlenmesine Dair Tarım Reformu Kanunu uyarınca, Bakanlar Kurulu Kararı ile uygulama alanı ilan edilen yerlerde, 3083 sayılı Kanunun amaç başlığı altındaki 1. maddede belirtilen hükümler çerçevesinde faaliyetlerini sürdürmektedir. Tarım Reformu uygulamalarında toplulaştırma çalışmaları 22 Kasım 1984 tarihinde kabul edilen Sulama Alanlarında Arazi Düzenlemesine Dair Tarım Reformu Kanunu'nun 6. maddesi ve bu kanuna göre çıkarılan Yönetmeliğin 20 ve 29. madde hükümlerine göre yürütülmektedir (Anonim, 2000).

KHGM toplulaştırma hizmetlerini tüm ülke düzeyinde yürütmekle birlikte, TRGM yalnız reform bölgesi ilan edilen yerlerde yapabilmektedir.

Türkiye'deki arazi toplulaştırma projelerinin uygulanmasından sorumlu iki ayrı kuruluşun ve iki ayrı yasal düzenlemenin bulunması sonucunda, 3083 sayılı kanuna göre yapılan toplulaştırma uygulamalarında bazı köylerde yeterince hazine arazisi varsa ortak kullanım alanları sebebiyle kesinti yapılmamakta, hazine arazisi yoksa toprak sahiplerinden %11'e varan kesintiler yapılmaktadır. Arazi Toplulaştırma Tüzüğü'ne göre yapılan uygulamalarda ise ortak kullanım alanları için toprak sahiplerinden %10'a kadar kesinti yapılmaktadır. İki ayrı yasa ile yürütülen uygulamalar sonucunda toprak sahiplerine farklı işlem yapılarak, bir kısmı mağdur edilmekte bir kısmı ise ödüllendirilmektedir (Anonim, 2000). Bir diğer farklılık ise 3083 sayılı kanuna göre yapılan uygulamalarda toplulaştırmada zorunluluk bulunması, Arazi Toplulaştırması Tüzüğü'ne göre yapılan uygulamalarda ise muvafakat'e ihtiyaç duyulmasıdır. Diğer bir husus ise 3083 sayılı kanuna göre yapılan toplulaştırmalarda dağıtım normundan daha küçük parçalara rızaen ve hükmen taksim ve ifraz işlemlerine izin verilmemektedir. Ancak Arazi Toplulaştırması Tüzüğü'ne göre yapılan uygulamalarda böyle bir kısıtlama olmadığından ülke çapında tarım arazilerinin parçalanması ve bölünmesi önlenememektedir (Altıntaş, 2006). KHGM, 13.01.2005 tarihinde kabul edilen 5286 sayılı kanun ile kapatılmıştır.

Ayrıca son olarak 03.07.2005 tarihinde kabul edilen 5403 sayılı “Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanunu”na istinaden 24 Temmuz 2009 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanan ”*Tarım Arazilerinin Korunması, Kullanılması ve Arazi Toplulaştırmasına İlişkin Tüzük*” ile İl Özel İdareleri, belediyeler, köyler, birlikler, tarımsal amaçlı kooperatifler ve diğer kamu kurum kuruluşları özel amaçlı arazi toplulaştırması planları yapabilmektedir (Anonim, 2010d).

3.7. Türkiye’de Arazi Toplulaştırması Uygulamaları

Türkiye’de ilk defa arazi toplulaştırılması 1961 yılında Tarım Bakanlığı’na bağlı Mülga TOPRAKSU Genel Müdürlüğü tarafından 7457 sayılı kanunun ve Eski Medeni Kanunun ilgili maddelerine dayanarak yapılmıştır. İlk yapılan toplulaştırma çalışmaları; Mülga TOPRAKSU Genel Müdürlüğü tarafından, 7457 Sayılı Kanun’un 2. maddesinin (j) bendi ile Medeni Kanun’un 678. maddesine dayanarak Konya ili Çumra ilçesi Karkın Köyü’nde yapılmıştır (Anonim, 2009e). Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Teşkilatı (FAO) Örgütü tarafından, Türkiye’nin temel tarım sorunlarını teknik, ekonomik ve sosyal açıdan incelenmesi yapılarak, toprağı verimli duruma getirme projelerinin başarılı olmasının, arazi toplulaştırma projelerinin başarılı olmasının, arazi toplulaştırma projelerinin uygulanması ile mümkün olduğu tespiti yapılmıştır. Bunu üzerine Türkiye’de ilk toplulaştırma projelerinin etüt ve planlama talimatı FAO uzmanı Johannes Verkoren tarafından hazırlanmış ve bu talimata göre ilk uygulama Konya ili Çumra ilçesine bağlı Karkın köyünde örnek nitelikte gerçekleştirilmiştir.

1757 sayılı Kanunun amaçları dikkate alınarak, yapılan öncelik sırasına göre, Şanlıurfa ili toprak reformu pilot uygulama alanı olarak belirlenmiştir. Kanun çerçevesinde bu ilimizde toprak sahiplerinden norm üstü olarak 1 690 000 da arazi kamulaştırılmış ve bu arazilerin topraksız ve az topraklı çiftçilere dağıtılması planlanmıştır. Tapulama esnasında Şanlıurfa ilinde hazineye intikal eden arazi miktarı ise 1 166 677 da olmuştur. Ancak 1757 sayılı Toprak ve Tarım Reformu Kanunu’nun 10 Mayıs 1977 tarihinde Anayasa Mahkemesi tarafından usul yönünden iptali üzerine, çalışmalar kesintiye uğramıştır.

Türkiye genelinde 2009 yılı sonu itibariyle, 42 il 150 ilçe ve 2590 adet yerleşim biriminde; 692 000 ha alanda arazi toplulaştırma çalışması bitirilmiş, 160 adet köyde 12 281 adet topraksız ve az topraklı çiftçi ailesine 81 881 ha hazine arazisi dağıtılmış, 2 027 994 ha alanda toprak sınıfı tespiti yapılmış, 1 732 189 ha alanda arazi kullanım planlaması çalışması tamamlanmış, 7 ilde 117 köyde köy imar planlaması çalışması bitirilerek 10 422 adet parsel üretilmiştir (Anonim, 2009g).

Arazi toplulaştırma çalışmalarının teknik ve hukuki yönden arz ettiği özellikler nedeniyle yeterli mevzuatın ve gelişmiş teknik elemanlarını bulunmayışı gibi nedenlerle 1964 yılına kadar çalışmalara ara verilmiştir (Anonim, 2000).

Daha sonra 1964 yılında DPT ile FAO'nun birlikte Antalya bölgesinde yaptıkları araştırma, etüt ve uygulamalardan olumlu sonuçlar alınmış ve ortaya çıkan yasal boşlukları doldurulması için Mülga TOPRAKSU Genel Müdürlüğü'nün teklifi ve 27.06.1966 tarih ve 6/6707 sayılı Bakanlar Kurulu'nun kararnamesi ile 1966 yılından itibaren "*Arazi Toplulaştırma Tüzüğü*" yürürlüğe konulmuştur (Anonim, 2000; Anonim, 2009e).

1967 yılında Manisa ve İzmir illerine bağlı Salihli, Turgutlu, Manisa ve Menemen Ovalarında sulamanın geliştirmesi ve tarımsal üretimin artırılması için arazi toplulaştırma çalışmaları sürdürülmüştür.

Belirtilen toplulaştırma tüzüğüne göre uygulanmalar 1973 yılına kadar devam etmiş, 1973 tarihinde 1757 sayılı Toprak ve Tarım Reformu bölgesinin dışındaki alanlarda, toplulaştırma çalışmaları bu kanuna göre, 1978 yılına kadar Toprak-Su Genel Müdürlüğü tarafından yürütülmüştür.

1978'de 1757 sayılı Toprak ve Tarım Reformu Kanunu Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilince, yeniden eski mevzuata dönmüş (Anonim, 2009f), diğer bir ifadeyle ikinci defa 7457 sayılı Kanun'un 2. maddesinin (j) bendi ile, Medeni Kanun'un 678. maddesine dayanılarak, 24.09.1978 yılında çıkarılan 7/18231 sayılı "*Arazi Toplulaştırma Tüzüğü*"ne göre çalışmalara devam edilmiştir. KHGM'nce, Tarım

Reformu Bölgeleri dışındaki toplulaştırma çalışmaları bu tüzüğe göre sürdürülmüştür. Tarım Reformu Bölgesi olarak ilan edilen yerlerde ise toplulaştırma çalışmaları 22/11/1984 tarihinde kabul edilen “*Sulama Alanlarında Arazi Düzenlemesine Dair Tarım Reformu Kanunu*” hükümlerine göre yürütülmektedir (Anonim, 2009e).

22.11.1984 tarihinde kabul edilen ve 01.12.1984 tarihinde Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren “*3083 sayılı Sulama Alanlarında Arazi Düzenlemesine Dair Tarım Reformu Kanunu*” yalnız tarım reformu uygulama alanı ilan edilen reform bölgelerini veya sulama alanlarını kapsamakta, Türkiye genelinde toplulaştırma faaliyetlerine imkân vermemektedir.

3.8. Arazi Toplulaştırması Çalışmalarında Karşılaşılan Problemler

Arazi toplulaştırma çalışmalarında karşılaşılan problemleri 4 ana başlıkta toplamak mümkündür (Anonim, 2009e):

1. Yasal Problemler: Türkiye’de bir taraftan büyük harcamalar yapılarak toplulaştırma projeleri uygulanırken, diğer taraftan Medeni Kanun’un mirasla ilgili hükümleri gereği arazi parçalanmasına seyirci kalınmaktadır. Yani her yıl toplulaştırılardan daha fazla arazi parçalanmakta ve bu kısır döngü devam etmektedir. Bu durum düzeltilmeli ve Medeni Kanun’un ilgili hükümleri değiştirilmelidir.

2. Yönetsel Problemler: Arazi toplulaştırma çalışmalarının yürütülmesi Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü, DSİ Genel Müdürlüğü, KHGM, TRGM gibi bir çok kamu kuruluşunun çalışmaları ve uygulamaları ile ilişkilidir. Hemen hemen her biri bir başka bakanlığa bağlı ve çok farklı yasal düzenlemeler ile yönetilen ve çok farklı önceliklere sahip bu kuruluşlar arasında koordinasyon ve uyumu gerçekleştirmek oldukça zor olup, problem olarak ortaya çıkmaktadır. Benzer konularda çalışan kurumlar birleştirilmelidir.

3. Teknik Problemler: Toplulaştırma çalışmalarının yapılabilmesi için kadastro çalışmalarının tamamlanması veya yapılmış olan kadastro çalışmalarının amaca uygun olması gerekir. Mevcut kadastro pafta ve kayıtlarının önemli bir kesimi toplulaştırma

çalışması için yeterli değildir. Haritaların önemli bir kısmı 1/5000 ölçekli Standart Topografik Kadastral (STK) niteliğinde olmayıp, yine haritaların bir kısmı ise güncelliğini kaybetmiş ve zemine uymamaktadır. Malik kayıtlarında hatalar söz konusudur. Toplulaştırma çalışmalarının yapılabilmesi için toprak indekslerine veya Arazi Kullanım Kabiliyeti sınıflarının bilinmesi bir başka gerekliliktir. Ayrıntılı toprak etütleri yapıp 1/5000'lik STK paftalarına işlenmesi henüz tamamlanamamıştır.

4. Finansal Problemler: Arazi toplulaştırma projeleri için ayrılan yıllık ödenekler en fazla 30 000 ha alanın arazi toplulaştırmasına yetecek miktardadır. Halbuki yılda ortalama 80-90 000 ha alan yeni sulamaya açılmaktadır. Bu durum dikkate alındığında her yıl 100 000 ha alana toplulaştırma hizmeti götürmeye yetecek miktarda, bu projelere ödenek ayrılması gerekmektedir.

3.9. Türkiye'de Arazi Toplulaştırması Yapılması Gereken Alanlar ve Hedefler

Türkiye'de işlenebilen tarım arazisi miktarı 27,7 milyon ha olup, sulanabilir arazi miktarı 25,75 milyon ha, sulanabilir alan hedefi 8,5 milyon ha ve sulanan alan ise 5,28 milyon ha'dır. Sulanan alan miktarı, sulanabilir arazi miktarının %20,50 ve sulanabilir alan hedefinin ise %62,12'sidir (Anonim, 2010a).

Sulamaya açılmış tarım arazilerinde, fiilen sulanan alanların miktarı, projede öngörülen alana oranla daha düşük olmaktadır. Devlet sulama şebekelerinde bölgelere göre sulama randımanı %20-85 arasında değişmektedir. Bölgelerin sulama randımanı oranları ortalaması ise %65,1'dir. Bu da devlet eliyle sulamaya açılan alanın bir kısmının sulanmasının projelendirildiği halde sulamanın fiilen yapılamadığını göstermektedir.

Sulama şebekelerinde, sulama oranlarının ve sulama randımanlarının düşük olmasının temel nedeni, proje sahalarında toplulaştırma işlemine yer verilmesinden ve ayrıca tesviye gibi tarla içi geliştirme hizmetlerinin yapılmamasından kaynaklanmaktadır. Arazi toplulaştırması ile birlikte yürütülen sulama projelerinde, her parsel yola ve kanala en uygun şekilde doğrudan doğruya bağlandığından, parsellerin yol ve kanaldan faydalanma oranları %100'lere varmaktadır.

Toplulaştırma dūřünūlmeden uygulanan sulama projelerinde; kamulaştırmaya ve arazilerin parçalanmasına mani olmak için, kanalların ve yolların planlaması ve uygulanması, parsel sınırlarına bağlı kalınarak yapılmaktadır. Bu durumda parseller zaten küçük ve Őekilleri de düzensiz olduğundan, kanal uzunlukları gereksiz yere uzamakta, bu da tesis maliyetlerini yükseltmektedir. Arazi toplulaştırması ile birlikte yürütülecek sulama projeleri bütün bu sakıncaları ortadan kaldırmaktadır.

Sonuç olarak sulama projelerinin arazi toplulaştırmalı olarak öncelikle uygulanmasında, sağlanacak faydaların yanında ekonomik yönden de zorunluluk gör÷lmektedir.

Toplulaştırmaya, öncelikle sulama projeleri halen hazırlanmakta olan ve tatbikat aşamasına getirilmiş yerlerde başlanılmalıdır.

İleriki dönemlerde; işlenebilen tarım arazilerinden ekonomik olarak sulamaya uygun olan 8,5 milyon ha'lık alanda toplulaştırma hizmetleri peyderpey yürüt÷lmeli ve zaman içerisinde imkanlar ölçüsünde kuru tarım yapılan diğer alanlarda da, parçalı ve dağınık arazilerin birleştirilmesine yönelik toplulaştırma çalışmalarına mutlaka başlanmalıdır (Anonim, 2009e).

4. MATERYAL VE YÖNTEM

4.1. Materyal

Araştırmanın ana materyalini yörede yapılan anket çalışmaları sonucu elde edilen veriler oluşturmuştur. Araştırmanın diğer materyalini yöre ile ilgili istatistiki bilgiler; bu konuda daha önce yayınlanmış ve hazırlanmış olan derleme, inceleme, araştırma, süreli yayınlar ve sempozyumlarda sunulan bildiriler oluşturmaktadır.

4.2. Yöntem

4.2.1. Örnekleme Yöntemi

Arazi toplulaştırması yapılan köylerde işletme sayısı ve bu işletmelerin arazi genişlikleri belirlenmiştir. Çalışmada örnekleme yapılmaya gerek duyulmamış, işletmelerin tümü dikkate (tam sayım yöntemi) alınmıştır. Ancak bazı işletmelerin ankete katılmak istememeleri ve/veya bulunamamaları nedeniyle 145 adet işletmeden ancak 82 adeti ile anket çalışması yapılabilmektedir.

4.2.2. Veri Toplama Yöntemi

Veri toplama, işletmelere gidilerek anket yapılmıştır. İkincil veriler de Bafra İlçe Tarım Müdürlüğü, DSİ 7. Bölge Müdürlüğü, Tarım Reformu Samsun Bölge Müdürlüğü, Bafra Kaymakamlığı'ndaki istatistiki bilgilerden yararlanılmıştır.

4.2.3. Analiz ve Değerlendirme Yöntemi

Araştırma kapsamında yer alan işletmelerdeki üreticiler için doldurulan anket formları tek tek incelenmiş, gerekli kontrol, tamamlama ve düzenleme işlemleri yapılarak daha önceden hazırlanmış döküm tablolarına bu bilgiler aktarılmıştır.

Toplanan bilgiler, hazırlanan indeks ve ağırlıklar yardımıyla araştırmanın amacına uygun noktalara varmada yardımcı olabilecek değişkenlere dönüştürülmüştür. Araştırmada bağımlı değişken Arazi Toplulaştırma Bilinç Düzeyi olarak alınmış, bağımsız değişkenler ise aşağıda sıralanmıştır.

- Yaş (Üreticilerin yaş durumu),
- Mesleki Deneyim,
- Aile Genişliği,
- Eğitim Düzeyi ,
- Gelişmiş Tarım Teknolojisini Benimseme ve Uygulama,
- Sosyal Katılım ve Çevresel İlişkiler,
- Kitle Haberleşme Araçlarını Kullanım Düzeyi,
- Ailenin Yaşam Düzeyi,
- İşletme Büyüklüğü.

Bu faktörlerin arazi toplulaştırma çalışmalarında bilinç düzeyini etkilediği varsayımından hareket edilmiştir.

Toplam 82 adet işletme, toplulaştırma bilinç düzeylerine göre puanlandırılarak (İNDEKSLER ve AĞIRLIKLAR, s.116) düşük, orta ve yüksek olmak üzere 3 farklı şekilde gruplandırılmıştır. Anket sonucu elde edilen veriler bu gruplar ve genel ortalama itibarıyla değerlendirilmiştir. Düşük grupta 40 adet, orta grupta 34 adet ve yüksek grupta ise 8 adet tarım işletmesi yer almıştır.

Tek veya birden fazla faktör bir arada incelenmek üzere veriler sınıflandırılarak gerekli istatistik yöntemlerle test edilmiştir. Kişilerin toplulaştırma bilinç düzeyleri ile sosyo-ekonomik özellikleri arasında herhangi bir ilişki olup olmadığını ortaya koyabilmek amacıyla khi-kare (χ^2) analizi yapılmıştır. Khi-karenin formülü aşağıdaki gibidir (Gujarati, 1995; Mirer, 1995):

$$\chi^2 = \sum_{i=1}^k \frac{(O_i - E_i)^2}{E_i}$$

Formülde; χ^2 = Khi-kare değeri, O_i = Gözlenen frekans değeri, E_i = Beklenen frekans değeridir.

5. ARAŞTIRMA YERİNİN TANITILMASI

5.1. Araştırma Yeri Hakkında Genel Bilgiler

Projeye konu olan köyler Bafra İlçesi Kızılırmak nehrinin getirdiği zengin alüvyonlu toprakların oluşturduğu geniş delta üzerinde kurulmuştur. Bafra ovasını oluşturan düzlük, yaklaşık 40 km uzunlukta ve yer yer 20 km derinlikte olup Karadeniz bölgesinin en büyük ova düzlüğüdür. Kızılırmak deltasını kaplayan Bafra Ovası, güneyde dağlarla çevrilidir. Bu dağlar Canik dağlarının uzantıdır. En yüksek noktası 1 224 m. ile Nebyan dağıdır. Türkiye'nin en uzun akarsuyu Kızılırmak, bu dağları derin vadi ile geçerek ovaya ulaşır. Bafra ovası tamamen Kızılırmak tarafından oluşturulmuştur. Irmağın denize yakın kısımlarında ise birçok göl oluşmuştur. Nebyan Dağı'nın etekleri ise yayla durumundadır.

Çizelge 5.1'de de görüleceği üzere, Bafra İlçesinde 67 787 ha tarım arazisi bulunmaktadır (Anonim, 2009/a). Bafra ovası ülkenin en önemli tarımsal alanlarından biri konumundadır. Son yıllarda görülen kalkınma ve sanayileşme çabalarına rağmen, İlçemiz nüfusunun yaklaşık %50'si, kırsal kesimde yaşamaktadır. Tarım ve hayvancılık sektörü toplam istihdamın büyük bir kısmına iş alanı olma özelliğini sürdürmektedir. Şehir nüfusu da yine büyük oranda tarımsal faaliyet ile ilgili uğraşmakta, dolayısıyla tarımsal üretim, toplam üretim içindeki ağırlığını korumaktadır.

Çizelge 5.1. Bafra İlçesi Toplam Arazi Varlığı

ARAZİ TÜRÜ	TOPLAM ARAZİ VARLIĞI	
	Toplam Arazi (ha)	Oran (%)
Orman ve Fundalık	55 623	38,18
Çayır-Mera	9 200	6,31
Kültüre Elverişli Ol.Arazi	8 700	5,97
Göller	4 390	3,01
Tarım Arazisi	67 787	46,53
TOPLAM	145 700	100

Kaynak: 2009a. Bafra İlçe Tarım Müdürlüğü Web Sitesi, Samsun.

Bafra Ovası sol sahil kesiminde yer alan Bafra ilçesine bağlı 20 köyde yaklaşık 10 000 ha alanda toplulaştırma çalışmaları devam etmektedir (Çizelge 5.2). Söz konusu

toplulaştırma yapılan yerde DSİ Genel Müdürlüğünce önceden başlanılan ve devam etmekte olan Bafra Ovası Sol Sahil Sulaması İnşaatı Projesi yapılmaktadır. Sulama projesi 19 000 ha alanın tarımsal sulamasını sağlayacaktır (Anonim, 2009b).

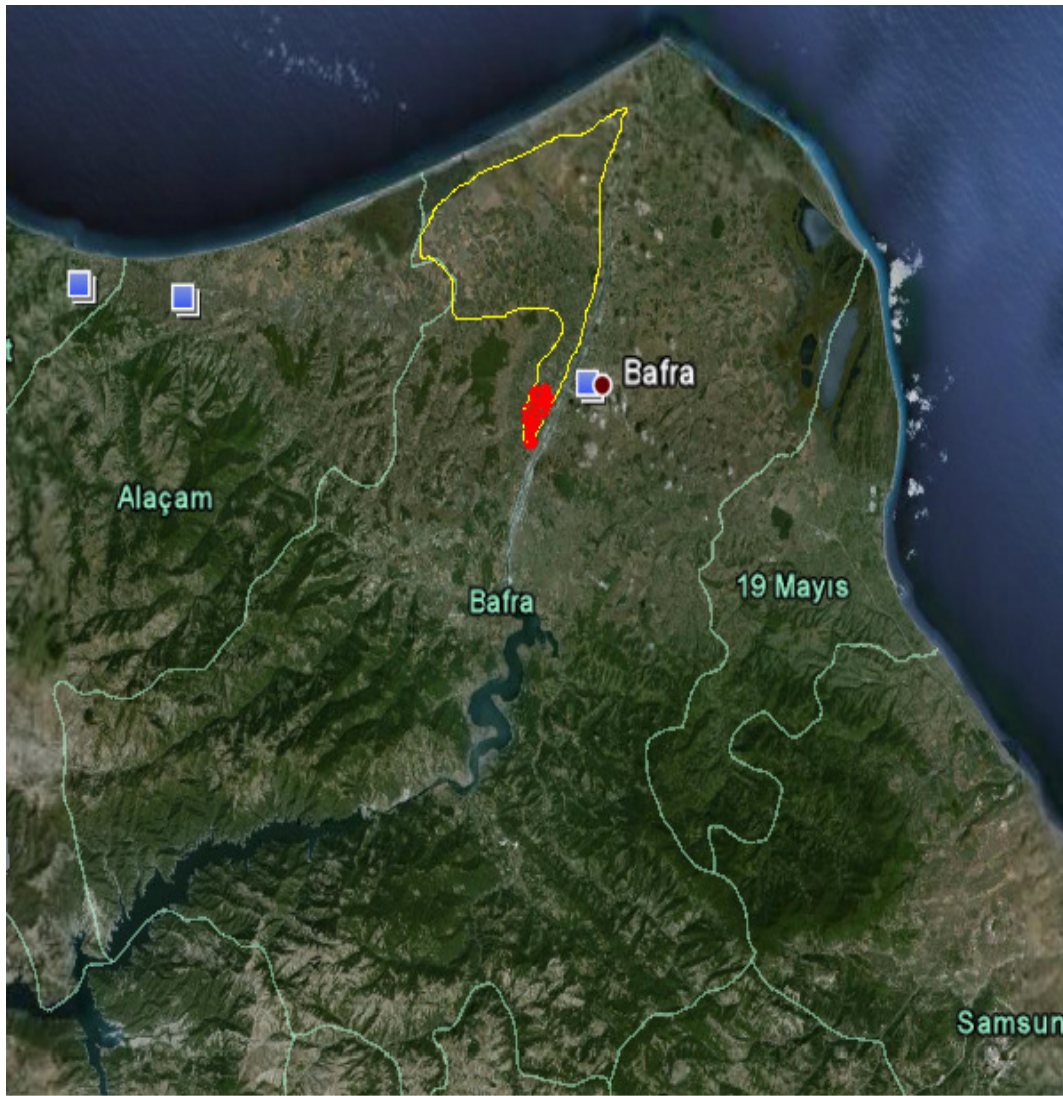
Çizelge 5.2. Bafra Ovası Sol Sahil Toplulaştırma Projesi Köyleri Muvafakat Bilgileri

KÖYLER	TOPLAM		MUVAFAKAT ALINAN			
	Malik Sayısı (adet)	Toplam Alanı (da)	Malik Sayısı (adet)	Malik (%)	Toplam Alanı (da)	Toplulaştırma (%)
	MUVAFAKAT VEREN KÖYLER					
Harız	533	11 701	364	68,29	6 500	55,55
Hüseyinbeyli	144	1 349	109	75,69	1 007	74,65
Kuşçular	1 126	3 746	789	70,07	3 137	83,74
Şirinköy	89	2 682	68	76,40	2 362	88,07
Kelikler	357	4 435	248	69,47	3 358	75,72
İkiztepe	271	1 727	199	73,43	1 272	73,65
Kalaycılı	411	3 685	280	68,13	2 788	75,66
Adaköy	330	2 220	221	66,97	1 493	67,25
Karaburç	863	3 965	586	67,90	2 817	71,05
Sahilkent	112	1 848	79	70,54	1 013	54,82
Örencik	587	1 805	410	69,85	1 490	82,55
Yörgüç	127	630	127	100,00	630	100,00
Dedeli	730	2 671	520	71,23	1 722	64,47
TOPLAM	5 680	42 464				
	MUVAFAKAT VERMEYEN KÖYLER					
Altınay	421	4 640	0	0,00	0	0,00
Çetinkaya	2 103	6 925	718	34,14	3 507	50,64
Fener	325	10 849	7	2,15	6 586	60,71
Kaygusuz	601	5 546	33	5,49	200	3,61
Koruluk	482	9 237	32	6,64	2 449	26,51
Yağmurca	668	3 872	15	2,25	1 231	31,79
Emenli	531	22 435	16	3,01	3 025	13,48
TOPLAM	5 131	63 504				
GENEL TOPLAM	10 811	105 968				

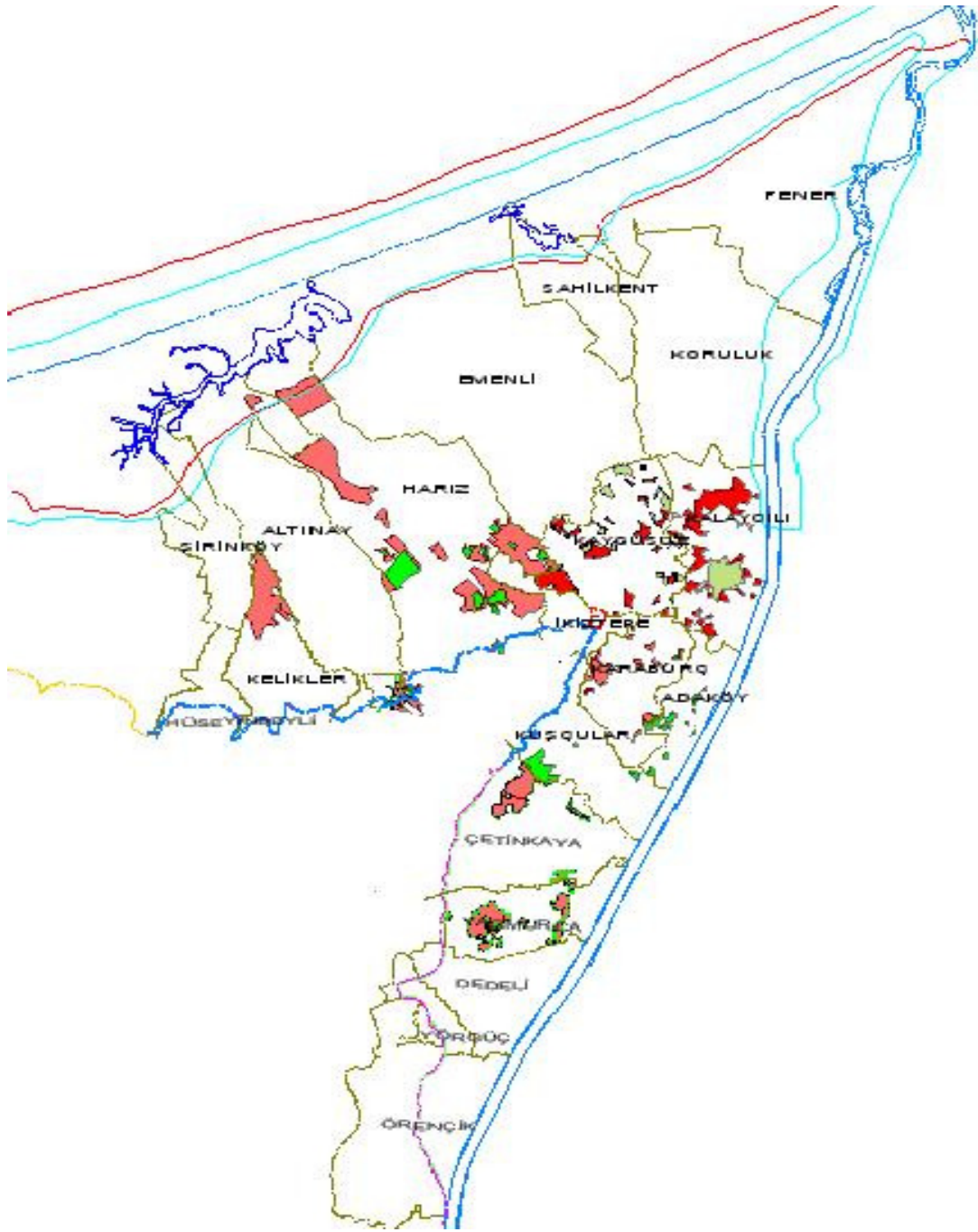
Kaynak: Anonim, 2009f. Samsun Tarım Reformu Bölge Müdürlüğü Kayıtları, Samsun.

Toplulaştırma projesi 3 kısımdan oluşmakta olup ilk kısımda yer alan 3 köyde toplulaştırma çalışması tamamlanmış, geçici yer teslimleri yapılmış olup üretime başlanmıştır. Bu üç köy Örencik, Yörgüç ve Dedeli köyleridir. Bu proje çalışması da arazi toplulaştırılması yeni bitirilmiş bu üç köydeki çiftçilerin toplulaştırma yatırımlarında etkili olabilecek bazı sosyo-ekonomik yapı özellikleri incelenmiştir. Diğer yandan arazi toplulaştırmaya 7 köy zorunlu diğer köyler ise gönüllülük esasına göre katılmaktadır.

Proje çalışmasına konu köyler, toplulaştırılması bitirilen Örencik, Yörgüç ve Dedeli köyleridir. Bu köyler muvafakat alınan yani gönüllülük esasına göre toplulaştırması yapılan köylerdir. Köylerin, tarım alanları toplamı yaklaşık 800 ha olup toplulaştırmaya giren alan ise 510 ha'dır. Köylerdeki tüm tarım alanları toplulaştırmaya girmemiştir. Toplulaştırmaya giren bölüm, ovadaki düz arazide çoğunluğu sulanabilir arazide yapılmıştır. Bu nedenle toplulaştırmada işletmelerin tarım alanlarında artma olmamış, işletmelerden yaklaşık %10 oranında arazi eksilmiş, eksilen kısımlar sulama tesisleri ve yola gitmiştir.

Şekil 5.1. Bafra İlçesi Uydu Haritası

Şekil 5.2. Bafra İlçesi Sol Sahil Sulama Toplulaştırma Alanı

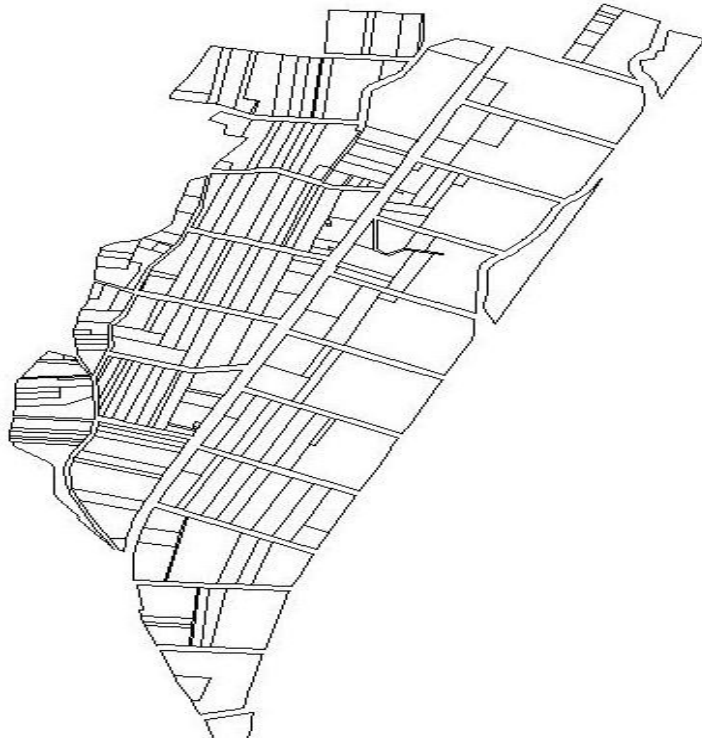
Şekil 5.3. Bafra İlçesi ve Araştırma Bölgesinin Topplulaştırma Öncesi Genel Uydur Görüntüsü

Şekil 5.4. Araştırma Alanı Topplulaştırma Öncesi Uydur Görüntüsü

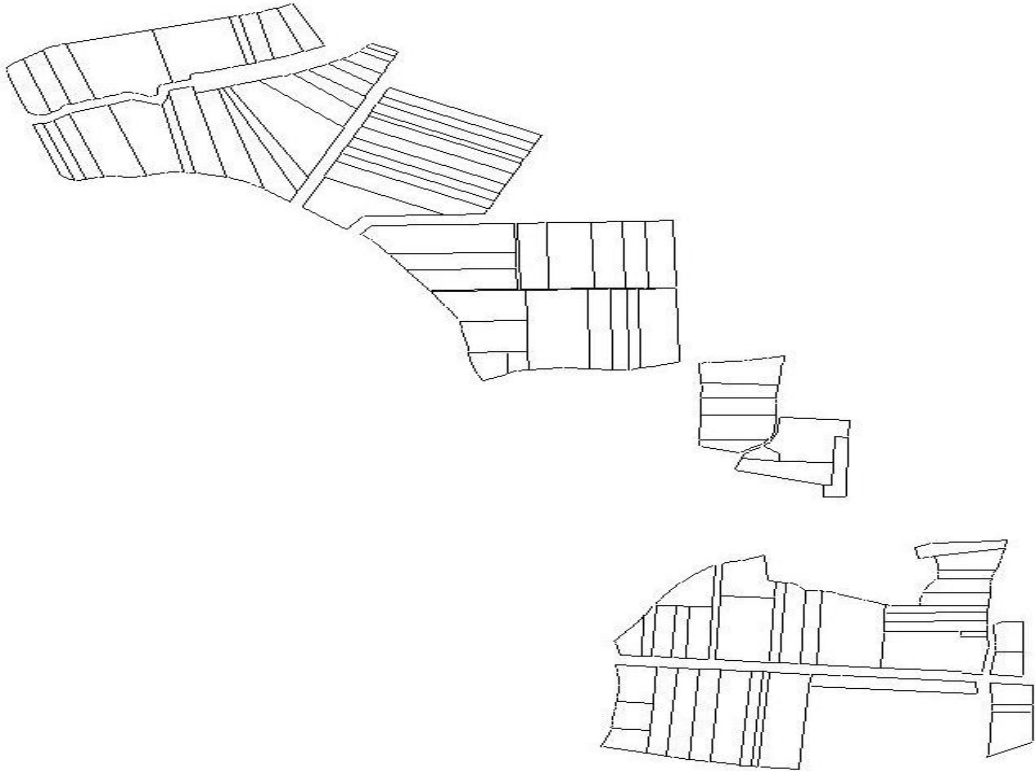
Şekil 5.5a. Örencik Köyü Toplulaştırma Öncesi Parsel Durumları

Şekil 5.5b. Örencik Köyü Toplulaştırma Sonrası Parsel Durumları

Şekil 5.6a. Yörgüç Köyü Topplulaştırma Öncesi Parsel Durumları

Şekil 5.6b. Yörgüç Köyü Topplulaştırma Sonrası Parsel Durumları

Şekil 5.7a. Dedeli Köyü Topplulaştırma Öncesi Parsel Durumları

Şekil 5.7b. Dedeli Köyü Topplulaştırma Sonrası Parsel Durumları

Bu toplulaştırma kapsamında Dedeli köyünde, Kızılırmak yakınında bulunan Bafra ilçesi içme suyu tesisleri ve arıtma tesisi bu proje ile hazine arazileri içerisinde kalmıştır. Yatırımcı kuruluş içme suyu ve arıtma tesisleri yakınında bulunan tarım alanlarını belli bir uzaklığa çekerek kuşaklama kanalı çekilmiş ve içme suyu tesislerinin tarım ilaçlarından etkilenmemesi sağlanmıştır. Bu durum projede göze çarpan önemli bir husus olmuştur.

5.2. İklim Özellikleri

Bafra İlçesine ait 1996-2005 yılları arası meteorolojik değerler Çizelge 5.3'te verilmiştir. İlçe tipik Karadeniz iklimine sahiptir. Yazları serin, kışlar ılık ve yağışlıdır. Bafra'ya hakim rüzgarlar havanın rutubetini azaltır. Yıllık nispi nem ortalaması %70'in üzerindedir. Yıllık yağış 750–1000 mm. dolayındadır. Kar yağışı az olur ve uzun sürmez. Sahil kesiminde pek kar kalmaz. İç bölgelere gidildikçe kar kalınlığı artar. İlçede en soğuk aylar Ocak ve şubat olup en sıcak ay ise Ağustos ayıdır.

Çizelge 5.3. Bafra İlçesi Meteorolojik Değerleri (1996-2005)

Ortalama Sıcaklık (°C)	13,9
En Yüksek Sıcaklık (°C)	38,4
En Düşük Sıcaklık (°C)	-6,8
Ortalama Nisbi Nem (%)	76
Ortalama Açık Günler Sayısı (adet)	75,4
Donlu Gün Sayısı (adet)	14,2
Bulutlu Gün Sayısı (adet)	191,5
Kapalı Gün Sayısı (adet)	98,4

Kaynak: Anonim, 2009a. Bafra İlçe Tarım Müdürlüğü Web Sitesi, Samsun.

5.3. Tarımsal Yapı ve Üretim

Toplulaştırma yapılan alanlardaki tarımsal üretim şekli tütün, buğday, dane mısır, şeker pancarı ve yer yer sebzeçilik şeklindedir. Toplulaştırma alanının büyük çoğunluğunda yılda iki üretim yapılabilir. Bu şekilde üretimde birinci ürün olarak buğday, ikinci ürün olarak da dane mısır yapılmaktadır (Anonim, 2009a).

6. ARAŞTIRMA BULGULARI VE TARTIŞMA

6.1. Toplulaştırma Sahalarına İlişkin Genel Bilgiler

Araştırma alanında parsellere ilişkin toplulaştırma öncesi ve sonrası bilgiler Çizelge 6.1’de gösterilmiş olup, parsellerin yer teslimleri 1.12.2007 tarihinde başlayıp 19.02.2008 tarihinde tamamlanmıştır.

Araştırma bölgesinde toplulaştırma öncesi toplam 1283 adet parsel varken, toplulaştırma sonrası parsel sayısı 605 adet’e düşmüştür. Toplam parsel sayısında %52,84 oranında azalma sağlanmıştır. Parsel büyüklüklerinde ise Örencik köyünde %287,18’lik, Yörgüç köyünde %124,49’luk, Dedeli köyünde %184’lük ve toplamda da %190,80’lik bir artma sağlanmıştır.

Çizelge 6.1. Samsun - Bafra Arazi Toplulaştırma Projesinin Özeti

		PROJE YERİ (KÖYLER)			
		Örencik	Yörgüç	Dedeli	TOPLAM
Alanı (ha)		254,7	62,6	383,6	700,9
Parsel Sayısı (adet)	Eski Durumda	650	127	506	1283
	Yeni Durumda	226	102	277	605
Ortalama Parsel Yüzölçümü (ha)	Eski Durumda	0,39	0,49	0,75	1,63
	Yeni Durumda	1,12	0,61	1,38	3,11

Kaynak: Anonim, 2009h. Samsun Tarım Reformu Bölge Müdürlüğü Kayıtları, Samsun.

6.2. Arazi Toplulaştırması Bilinç Düzeyini Etkileyen Faktörlerin İncelenmesi

6.2.1. İncelenen İşletmelerde Aile Bireyleri ve İşletme Yöneticileri İle İlgili Bilgiler

6.2.1.1. Cinsiyet Durumu

İncelenen işletmelerde genel ortalama itibarıyla 3,74 kişi bulunmakta olup, bunun %48,93’ünü erkek ve %51,07’sini de kadın oluşturmaktadır (Çizelge 6.2). Toplulaştırma bilinç düzeyi düşük olan grupta erkek ve kadın sayısı birbirine yakın (yarı yarıya) iken, orta düzeydeki grupta kadın nüfusu (%52,73) ve yüksek düzeydeki grupta ise erkek nüfusu (%52,08) diğerinden daha yüksek bulunmuştur.

Çizelge 6.2. İncelenen İşletmelerin Toplam Nüfusun Cinsiyet İtibariyle Dağılımı

CİNSİYET	TOPLULAŞTIRMA BİLİNÇ DÜZEYİ						GENEL	
	DÜŞÜK		ORTA		YÜKSEK		Sayı (adet)	Oran (%)
	Sayı (adet)	Oran (%)	Sayı (adet)	Oran (%)	Sayı (adet)	Oran (%)		
Erkek	2,10	49,41	1,56	47,27	1,63	52,08	1,83	48,93
Kadın	2,15	50,59	1,74	52,73	1,50	47,92	1,91	51,07
TOPLAM	4,25	100,00	3,30	100,00	3,13	100,00	3,74	100,00

İncelenen işletmelerde, toplulaştırma açısından; işletme yöneticilerinin %48,78'inin (40 işletme) düşük, %41,46'sının(34 işletme) orta ve %9,76'sının (8 işletme) ise yüksek bilinç düzeyine sahip olduğu saptanmıştır.

6.2.1.2. Yaş Durumu

Yaşın; bireylerin ne düzeyde olursa olsunlar davranışlarını, bilgilerini, becerilerini ve işletmede alınan kararlar ile eylemleri etkileyen bir faktör olduğu belirtilmektedir. Diğer bir ifadeyle, bireyin düşüncesinin, davranışlarının ve ihtiyaçlarının yaş ile ilişkisi bulunmaktadır. Herhangi bir toplumda yapılacak bir çalışmada aynı referans grubundaki üreticilerin bir arada olması, aynı yaştaki bireylerin benzer tutumlar göstereceği düşünüldüğünden dolayı hizmetin etkinliğini artırabilir. Ayrıca, genç üreticilerin yaşlılara kıyasla yeniliklere daha açık, yayım çalışmalarına daha fazla ilgi gösteren, dinamik bir yapıya sahip olduğu belirtilmektedir (Almus, 1999; Arslankurt ve ark., 2005). Bundan dolayı, araştırmada ankete katılan kişilerin yaşları ve toplulaştırma bilinç düzeyleri ile arasında ilişki olup olmadığı araştırılmıştır.

İncelenen işletmelerde genel itibariyle işleme başına ortalama 3,75 kişi düşmekte olup, bunun %34,14'ünü 15 - 49, %26,13'ünü 50 - 64, %16,00'sını 65 ve üzeri, %14,40'ını 7-15 ve %9,33'ünü ise 0 - 6 yaş arası nüfus oluşturmaktadır (Çizelge 6.3). Toplulaştırma bilinç düzeyi açısından, yaş grupları itibariyle en yüksek payı; düşük ve yüksek grupta 15 – 49 yaş arası alırken, orta grupta ise 50 - 64 yaş arası en yüksek orana sahiptir. Ailedeki tüm bireylerin yaş ortalaması incelendiğinde; düşük düzeyde toplulaştırma bilincine sahip grupta 37,26 yıl iken, bu değer orta olan grupta 36,40 yıl, yüksek olan grupta 34,15 yıl ve genel ortalama ise 36,45 yıldır.

Çizelge 6.3. İncelenen İşletmelerde Nüfusun Yaş Grupları İtibariyle Dağılımı

YAŞ GRUPLARI (yıl)	TOPLULAŞTIRMA BİLİNÇ DÜZEYİ						GENEL	
	DÜŞÜK		ORTA		YÜKSEK			
	Sayı (adet)	Oran (%)	Sayı (adet)	Oran (%)	Sayı (adet)	Oran (%)	Sayı (adet)	Oran (%)
0 – 6	0,38	8,92	0,35	10,64	0,25	7,96	0,35	9,33
7 – 15	0,65	15,26	0,44	13,37	0,38	12,10	0,54	14,40
15 – 49	1,48	34,74	1,06	32,22	1,25	39,81	1,28	34,14
50 – 64	0,83	19,48	1,18	35,87	0,88	28,03	0,98	26,13
65 – +	0,92	21,60	0,26	7,90	0,38	12,10	0,60	16,00
TOPLAM	4,26	100,00	3,29	100,00	3,14	100,00	3,75	100,00
Ortalama (yıl)	37,26		36,40		34,15		36,45	

Herhangi bir toplumda yapılacak bir çalışmada aynı referans grubundaki üreticilerin bir arada olması hizmetin etkinliğini artırabilir. Çünkü, aynı yaştaki bireylerin benzer tutumlar göstereceği düşünülmektedir. Bununla birlikte genç üreticilerin yaşlı üreticilere göre yeniliklere daha açık, yayım çalışmalarına daha fazla ilgi gösteren, dinamik bir yapıya sahip oldukları söylenebilir. İncelenen işletmelerdeki nüfus; genç (35 yaş ve daha küçük), orta yaşlı (36 - 50 yaş arası) ve yaşlı (51 yaş ve üzeri) olarak 3 farklı gruba ayrılarak da kıyaslamaya tabi tutulmuştur. Buna göre; toplulaştırma bilinç düzeyleri açısından 3 grupta da yaşlı nüfus en yüksek düzeydedir (Çizelge 6.4). İşletmelerde yer alan nüfusun çoğunluğunun yaşlı olarak kabul edilen kişilerden oluştuğu saptanmıştır.

Çizelge 6.4. İncelenen İşletmelerde Nüfusun Farklı Yaş Grupları İtibariyle Dağılımı

YAŞ GRUPLARI (yıl)	TOPLULAŞTIRMA BİLİNÇ DÜZEYİ						GENEL	
	DÜŞÜK		ORTA		YÜKSEK			
	Sayı (adet)	Oran (%)	Sayı (adet)	Oran (%)	Sayı (adet)	Oran (%)	Sayı (adet)	Oran (%)
Genç	1,05	24,65	1,03	31,31	0,88	28,03	1,03	27,47
Orta Yaşlı	1,45	34,04	1,06	32,22	1,01	32,17	1,24	33,07
Yaşlı	1,76	41,31	1,21	36,77	1,25	39,80	1,48	39,46
TOPLAM	4,26	100,00	3,29	100,00	3,14	100,00	3,75	100,00

İşletme yöneticisinin yaşları da incelenmiş ve sonuçlar Çizelge 6.5'te verilmiştir. Tüm aile bireylerinde olduğu gibi, işletme yöneticilerinde de yaşlı grupta yer alan üreticilerin oranı %68,29 ile en yüksek düzeydedir (Çizelge 6.5). Bunun en önemli nedeni olarak, genç nüfusun kentlere çalışmaya gitmeleri gösterilebilir. İşletme yöneticilerinin yaş ortalaması; toplulaştırma bilinç düzeyi düşük olan grupta 56,60 yıl, orta olan grupta 53,88 yıl ve yüksek olan grupta 52,50 yıl olup, genel ortalama ise 54,10 yıl olarak hesaplanmıştır. Anket yapılan işletme yöneticilerinin yaşlarının toplulaştırma bilinç

düzeıı üzerinde etkisinin olup olmadığı, diğer ifadeyle toplulaştırma bilinç düzeıı ile işletme yöneticisi yaşı arasında bir ilişki olup olmadığı khi-kare testi ile analiz edilmiş ve işletme yöneticisinin yaşı ile toplulaştırma bilinç düzeıleri arasında bir ilişki olmadığı sonucuna varılmıştır.

Çizelge 6.5. İncelenen İşletmelerde İşletme Yöneticisinin Yaş Grupları İtibariyle Dağılımı

YAŞ GRUPLARI (yıl)	TOPLULAŞTIRMA BİLİNÇ DÜZEYİ						GENEL	
	DÜŞÜK		ORTA		YÜKSEK		Frekans (adet)	Oran (%)
	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)		
Genç	2	5,00	5	14,71	1	12,50	8	9,76
Orta Yaşlı	8	20,00	7	20,59	3	37,50	18	21,95
Yaşlı	30	75,00	22	64,70	4	50,00	56	68,29
TOPLAM	40	100,00	34	100,00	8	100,00	82	100,00
Ortalama (yıl)	56,60		53,88		52,50		54,10	
$\chi^2 = 3,542$ $p = 0,470$ $df = 4$								

6.2.1.3. Eğitim Durumu

Ekonomik ve toplumsal kalkınmanın ayrılmaz bir parçası olan eğitimin; çeşitli yaş ve toplumsal kümelerde, toplumsal ve ekonomik değişmeleri gerçekteştirmek, bireysel ve ulusal düzeyde toplumun gelişmesini sağlamak amacıyla davranış ve becerileri geliştirmek ve bilginin yayılmasını sağlamak için gönüllü ve örgütlenmiş eylemlerin tümünü kapsadığı belirtilmektedir (Özçatalbaş, 1994).

Birey açasından eğitim; bireyin sahip olduğu gizli güçlere işlerlik kazandırılarak, bireyin davranışlarında kendi yaşantısı yoluyla ve bilinçli olarak arzu edilen yönde değişimler meydana getirme süreci olarak kabul edilmektedir (Taluğ ve Tatlıdil, 1993).

Tarımsal yayım çalışmalarının etkin olabilmesi için, tarımsal yayım hizmetinin götürüldüğu kitlenin öğrenim düzeyinin bilinmesi önemlidir. Yayımcıların yayım çalışmasını yapabilmesi, çiftçilerin bu çalışmalardan faydalanması, getirilen yeni teknolojilerin algılanması ve benimsenip uygulanması, o toplumun bireylerinin sahip olduğu öğrenim düzeyi ile yakından ilgilidir. Yapılan çeşitli araştırmalar, eğitim düzeıı ile teknik, ekonomik ve sosyal gelişme arasında olumlu bir ilişkinin varlığını ortaya koymuştur (Almus, 1999).

Araştırma yöresindeki üretici ve ailesinin öğrenim durumları ayrıntılı olarak incelenmiştir. Araştırma alanında yer alan işletmelerdeki bireylerin çoğunluğunun ilkokul ve ortaokul mezunu olduğu görülmektedir. Buna ilişkin değerler genel ortalama itibariyle sırasıyla %45,60 ve %23,47 olarak hesaplanmıştır (Çizelge 6.6).

Çizelge 6.6. İncelenen İşletmelerde Ailedeki Nüfusun Eğitim Durumu

EĞİTİM DURUMU	TOPLULAŞTIRMA BİLİNÇ DÜZEYİ						GENEL	
	DÜŞÜK		ORTA		YÜKSEK			
	Sayı (adet)	Oran (%)	Sayı (adet)	Oran (%)	Sayı (adet)	Oran (%)	Sayı (adet)	Oran (%)
Okur-yazar değil	0,58	13,65	0,53	16,11	0,38	12,10	0,54	14,40
Okur-yazar	0,28	6,35	0,23	6,99	0,25	7,96	0,26	6,93
İlkokul	2,00	47,06	1,44	43,77	1,38	43,95	1,71	45,60
Ortaokul	1,05	24,71	0,68	20,67	0,88	28,03	0,88	23,47
Lise	0,35	8,23	0,41	12,46	0,25	7,96	0,36	9,60
TOPLAM	4,26	100,00	3,29	100,00	3,14	100,00	3,75	100,00

Ankete katılan işletme yöneticilerinin eğitim durumlarına ilişkin bilgiler çizelge 6.7’de verilmiştir. Buna göre, işletme yöneticilerinin yaklaşık $\frac{3}{4}$ ’ü ilkokul mezunudur. İlkokul mezunu olan işletme yöneticilerinin oranı; toplulaştırma bilinç düzeyi düşük olanlarda %75,00, orta olanlarda %58,82, yüksek olanlarda %75,00 ve genel ortalama ise %68,29’dur. İşletme yöneticilerinin eğitim düzeylerinin toplulaştırma bilinç düzeyi üzerinde etkisinin olup olmadığı, diğer ifadeyle toplulaştırma bilinç düzeyi ile işletme yöneticisinin eğitim düzeyi arasında bir ilişki olup olmadığı khi-kare testi ile analiz edilmiştir. Analiz sonucunda, işletme yöneticisinin eğitim düzeyi ile toplulaştırma bilinç düzeyleri arasında bir ilişki bulunmamıştır.

Çizelge 6.7. İncelenen İşletmelerde İşletme Yöneticisinin Eğitim Durumu ve Eğitim İle Toplulaştırma Bilinç Düzeyi Arasındaki İlişki

EĞİTİM DURUMU	TOPLULAŞTIRMA BİLİNÇ DÜZEYİ						GENEL	
	DÜŞÜK		ORTA		YÜKSEK			
	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)
Okur-yazar değil	7	17,50	4	11,76	1	12,50	12	14,63
Okur-yazar	1	2,50	1	2,94	0	0,00	2	2,44
İlkokul	30	75,00	20	58,82	6	75,00	56	68,29
Ortaokul	2	5,00	5	14,71	1	12,50	8	9,76
Lise	0	0,00	4	11,77	0	0,00	4	4,88
TOPLAM	40	100,00	34	100,00	8	100,00	82	100,00
$\chi^2 = 8,924$ P = 0,350 df = 8								

6.2.1.4. Meslek Durumu

Tarımsal yeniliklerin benimsenip uygulanmasında üreticilerin mesleki deneyimlerinin önemli bir faktör olduğu ve deneyimli üreticilerin tarımsal yeniliklere karşı olumlu bir tutum içinde buldukları, buna karşın bazı araştırmalarda ise mesleki deneyimin tarımsal yeniliklerin uygulanmasında olumsuz yönde etki yaptığı belirtilmektedir (Doğanca, 1975). Üreticilerin mesleki deneyimleri arttıkça üretim koşullarını ve çevreyi daha iyi tanması, buna bağlı olarak arazi toplulaştırma bilinç düzeyinin artması beklendiği ifade edilmektedir (Arslankurt ve ark., 2005). Bu nedenle araştırmada, işletme yöneticilerinin meslekleri ve mesleki deneyimleri ile toplulaştırma bilinç düzeyleri arasında ilişki olup olmadığı ortaya konulmuştur.

İncelenen işletmelerde işletme yöneticilerinin büyük çoğunluğunun (genel ortalama itibarıyla %87,80) çiftçi olduğu, bununla birlikte işçi, memur ve esnaflık da yapanların da olduğu tespit edilmiştir (Çizelge 6.8).

Çizelge 6.8. İncelenen İşletmelerde İşletme Yöneticisinin Mesleki Durumu

MESLEK DURUMU	TOPLULAŞTIRMA BİLİNÇ DÜZEYİ						GENEL	
	DÜŞÜK		ORTA		YÜKSEK			
	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)
Çiftçi	32	80,00	32	94,12	8	100,00	72	87,80
Esnaf	4	10,00	0	0,00	0	0,00	4	4,88
Diğer*	4	10,00	2	5,88	0	0,00	6	7,32
TOPLAM	40	100,00	34	100,00	8	100,00	82	100,00

* İşçi, memur

Araştırmada mesleki deneyimin toplulaştırma bilinç düzeyinde önemli bir faktör olacağı göz önüne alınarak işletme yöneticilerinin mesleki deneyimleri incelenmiştir ve sonuçlar çizelge 6.9'da verilmiştir. İncelenen işletmelerdeki işletme yöneticilerinin büyük çoğunluğunun (genel ortalama %87,80) meslek deneyimlerinin çok olduğu saptanmıştır. Anket yapılan kişilerin mesleki deneyimlerinin toplulaştırma bilinç düzeyi üzerinde etkisinin olup olmadığı, diğer ifadeyle toplulaştırma bilinç düzeyi ile üreticinin mesleki deneyimi arasında bir bağımlılığın olup olmadığı khi-kare testi ile analiz edilmiş olup, işletme yöneticilerinin mesleki deneyimleri ile toplulaştırma bilinç düzeyleri arasında bir ilişki bulunmadığı sonucuna varılmıştır.

Çizelge 6.9. İncelenen İşletmelerde İşletme Yöneticisinin Mesleki Deneyimi İle Toplulaştırma Bilinç Düzeyi Arasındaki İlişki

DENEYİM GRUBU	TOPLULAŞTIRMA BİLİNÇ DÜZEYİ						GENEL	
	DÜŞÜK		ORTA		YÜKSEK		Frekans (adet)	Oran (%)
	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)		
Az	0	0,00	1	2,94	1	12,50	2	2,44
Orta	3	7,50	5	14,71	0	0,00	8	9,76
Çok	37	92,50	28	82,35	7	87,50	72	87,80
Toplam	40	100,00	34	100,00	8	100,00	82	100,00
$\chi^2 = 6,390$ $p = 0,170$ $df = 4$								

6.2.1.5. Sosyal Güvenlik Durumu

Görüşülen kişilerin ortalama %80'inin herhangi bir sosyal güvenliğinin olduğu ve sosyal güvenlik açısından da daha çok BAĞ-KUR'dan yararlandığı saptanmıştır (Çizelge 6.10). Toplulaştırma bilinç düzeyinin yüksek olduğu gruptaki kişilerin sosyal güvenliklerinin bulunmakta ve yararlanan kurum BAĞ-KUR'dur.

Çizelge 6.10. İncelenen İşletmelerde Nüfusun Herhangi Bir Sosyal Güvenlik Kurumundan Yararlanma Durumu ve Yararlanılan Kurum Adı

		TOPLULAŞTIRMA BİLİNÇ DÜZEYİ						GENEL	
		DÜŞÜK		ORTA		YÜKSEK		Frekans (adet)	Oran (%)
		Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)		
Sosyal Güvenlik	Evet	30	75,00	28	82,35	7	87,50	65	79,27
	Hayır	10	25,00	6	17,65	1	12,50	17	20,73
	TOPLAM	40	100,00	34	100,00	8	100,00	82	100,00
Kurum	BAĞ-KUR	17	56,67	15	53,57	5	71,43	37	56,92
	SSK	13	43,33	10	35,71	2	28,57	25	38,46
	Emekli S.	0	0,00	3	10,72	0	0,00	3	4,62
	TOPLAM	30	100,00	28	100,00	7	100,00	65	100,00

6.2.2. İncelenen İşletmelerin Faaliyetleri İle İlgili Bilgiler

İncelenen işletmelerdeki çiftçilerin mesleki deneyimleri incelendiğinde, genel ortalama itibarıyla %64,63'ünün 31 yıl ve üzeri, %24,39'unun 21 – 30 yıl arası, %8,54'ünün 11 – 20 yıl arası ve %2,44'ünün ise 1- 10 yıl arası tecrübeye sahip oldukları saptanmıştır (Çizelge 6.11). Çiftçilerin ortalama meslek deneyim süresi; toplulaştırma bilinç düzeyi düşük olan çiftçilerde 39,62 yıl, orta olan çiftçilerde 37,15 yıl, yüksek olan çiftçilerde 36,70 yıl ve genel ortalama ise 37,29 yıl olarak hesaplanmıştır.

Çizelge 6.11. İncelenen İşletmelerde Çiftçilerin Mesleki Deneyimi (yıl)

MESLEKİ DENEYİM (yıl)	TOPLULAŞTIRMA BİLİNÇ DÜZEYİ						GENEL	
	DÜŞÜK		ORTA		YÜKSEK			
	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)
1 – 10	0	0,00	1	2,94	1	12,50	2	2,44
11 – 20	3	7,50	4	11,76	0	0,00	7	8,54
21 – 30	9	22,50	7	20,59	4	40,00	20	24,39
31 – +	28	70,00	22	64,71	3	37,50	53	64,63
TOPLAM	40	100,00	34	100,00	8	100,00	82	100,00
Ortalama (yıl)	39,62		37,15		36,7		37,29	

İncelenen tüm işletmelerin ortalama %12,20'si tarımsal faaliyetler için gerekli işgücü için geçici işçi çalıştırdıklarını, çalıştırılan işçilerin de çoğunluğunun kadın olduğunu, bunu erkek ve çocuk işçilerin takip ettiğini belirtmişlerdir (Çizelge 6.12).

Çizelge 6.12. İncelenen İşletmelerde Geçici İşçi Çalıştırma Durumu ve Çalıştırılan İşçiler

		TOPLULAŞTIRMA BİLİNÇ DÜZEYİ						GENEL	
		DÜŞÜK		ORTA		YÜKSEK			
		Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)
Geçici İşçi Çalıştırma	Evet	6	15,00	3	8,82	1	12,50	10	12,20
	Hayır	34	85,00	31	91,18	7	87,50	72	87,80
	TOPLAM	40	100,00	34	100,00	8	100,00	82	100,00
Çalıştırılan İşçiler	Erkek	10	27,03	5	26,32	0	0,00	15	25,00
	Kadın	22	59,46	12	63,16	3	75,00	37	61,67
	Çocuk	5	13,51	2	10,52	1	25,00	8	13,33
	TOPLAM	37	100,00	19	100,00	4	100,00	60	100,00

İncelenen işletmelerde çoğunluğunda (%46,34) arazi miktarının genellikle 11 – 30 da arası değiştiği tespit edilmiştir (Çizelge 6.13). Toplulaştırma bilinç düzeyi yüksek olan grupta ise, işletmelerin %87,50'si 31 da ve üzeri araziye sahiptir. İşletme başına düşen arazi miktarı; toplulaştırma düzeyi düşük olanlarda 20,68 da, orta olanlarda 30,71 da ve yüksek olanlarda 44,00 da olup, bu değer genel ortalama ise 30,43 da olarak hesaplanmıştır. Bu durum, arazi büyüklüğü ile toplulaştırma bilinç düzeyi arasında doğru yönde bir ilişkinin olduğunu göstermektedir. Araştırma alanındaki işletme büyüklükleri ile toplulaştırma bilinç düzeyleri arasında ilişki olup olmadığına dair yapılan khi-kare testinde iki kriter arasında önemli düzeyde ilişki olduğu saptanmıştır.

Çizelge 6.13. İncelenen İşletmelerde Arazi Varlığı (da)

ARAZİ BÜYÜKLÜĞÜ (da)	TOPLULAŞTIRMA BİLİNÇ DÜZEYİ						GENEL	
	DÜŞÜK		ORTA		YÜKSEK		Frekans (adet)	Oran (%)
	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)		
1 – 10	10	25,00	4	11,76	0	0,00	14	17,07
11 – 30	23	57,50	14	41,18	1	12,50	38	46,34
31 – +	7	17,50	16	47,06	7	87,50	20	24,39
TOPLAM	40	100,00	34	100,00	8	100,00	82	100,00
Ortalama (da)	20,68		30,71		44,00		30,43	
$\chi^2 = 17,317$ p = 0,002 df = 4								

İncelenen işletmelerde hayvan varlığı incelendiğinde; ağırlıklı olarak inek, koyun, buzağı ve dana bulunduğu görülmektedir. Özellikle toplulaştırma bilinç düzeyi yüksek olan grupta yer alan işletmelerde büyükbaş hayvan varlığının da yüksek olduğu (istatistiksel bir analiz sonucu olmamakla birlikte) tespit edilmiştir (Çizelge 6.14).

Çizelge 6.14. İncelenen İşletmelerde Hayvan Varlığı

HAYVAN VARLIĞI	TOPLULAŞTIRMA BİLİNÇ DÜZEYİ			GENEL
	DÜŞÜK	ORTA	YÜKSEK	
	Sayı (adet)	Sayı (adet)	Sayı (adet)	Sayı (adet)
İnek	2,08	1,71	4,50	2,16
Buzağı	1,03	0,94	2,13	1,10
Dana	0,93	0,91	2,88	1,11
Düve	0,58	0,56	2,25	0,73
Tosun	0,23	0,21	0,63	0,26
Boğa	0	0,06	0	0,02
Koyun	1,88	1,47	0	1,52
Koç	0,13	0,06	0	0,09
Kuzu	0,68	0,44	0	0,51
Manda İneği	0	0,06	0,50	0,07
Manda Buzağı	0	0,03	0,13	0,02

6.2.3. İncelenen İşletmelerde Aile Şekli, Genişliği ve Ailedeki Otorite Şekli

Aile şekli, günlük ve geleceğe yönelik olarak değişen otorite deseni içinde kararların alındığı bir ünite niteliğinde olup, kalkınma projelerinin başarıya ulaşmasında, yeni kurumların desteklenmesinde belirleyici rol oynadığı belirtilmektedir. Genellikle aile şekli; geniş ve çekirdek aile olmak üzere 2 gruba ayrılmaktadır. Geniş aile şeklinin hakim olduğu toplumlarda yeni düşünce ve teknikleri benimseme, kuruluşlara katılma gibi kararlar ailenin mutlak hakimi olan aile reisi tarafından alınmaktadır. Bu nedenle

aile şekli, kalkınma projelerinin başarısını engelleyici veya kolaylaştırıcı olabilmektedir (Doğanca, 1983).

Araştırmada, incelenen işletmelerdeki aile şekli incelenmiştir. İncelenen işletmelerde genel ortalama itibarıyla aileler yarı yarıya çekirdek ve geniş aile durumundadırlar (Çizelge 6.15). Ankete katılan kişilerin toplulaştırma bilinç düzeyleri ile çekirdek aile olma arasında doğru yönde bir ilişki söz konusudur. Diğer bir ifadeyle, kişilerin toplulaştırma bilinç düzeyleri arttıkça, çekirdek aile olma oranları da artmaktadır. Yapılan khi-kare analizi sonucuna göre, işletmelerin aile şekli ile kişilerin toplulaştırma bilinç düzeyleri arasında yüksek olmamakla birlikte bir ilişkinin varlığından söz edilebilir.

Çizelge 6.15. İncelenen İşletmelerde Aile Şekli

AİLE ŞEKLİ	TOPLULAŞTIRMA BİLİNÇ DÜZEYİ						GENEL	
	DÜŞÜK		ORTA		YÜKSEK		Frekans (adet)	Oran (%)
	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)		
Çekirdek Aile	22	55,00	23	67,65	6	75,00	41	50,00
Geniş Aile	18	45,00	21	32,35	2	25,00	41	50,00
TOPLAM	40	100,00	34	100,00	8	100,00	82	100,00
$\chi^2 = 4,282$ P = 0,118 df = 2								

Aile genişliği yada ailede bulunan birey sayısı, tarımsal yeniliklerin benimsenip uygulanmasını etkileyen bir diğer faktördür. Ailedeki birey sayısının fazla olması, bunlardan herhangi birinin çevreden herhangi bir yeniliği algılayarak diğer bireyleri de bundan haberdar etmek suretiyle yeniliği benimseme sürecini hızlandırabilir (Almus, 1999). Bu açıdan yapılan araştırmada, incelenen işletmelerdeki aile genişliği ve bunun toplulaştırma bilinç düzeyini etkileme durumu ortaya konulmuştur.

İncelenen işletmelerde gerek gruplar ve gerekse işletmeler ortalamasında aile genişliğinin 1 – 3 kişiden (az bireyli) oluştuğu tespit edilmiştir (Çizelge 6.16). Özellikle az bireyli ailelerin oranları toplulaştırma bilinç düzeyi ile birlikte artmaktadır. Ailedeki birey sayısının fazla olması bunlardan herhangi birinin çevreden herhangi bir yeniliği algılayarak diğer bireyleri de bundan haberdar etmek suretiyle yeniliğin benimsenmesinde etkisi olabileceği düşüncesinden hareket edilmiştir. Yapılan khi-kare

analizi sonucunda, kişilerin toplulaştırma bilinç düzeyleri ile aile genişliği arasında istatistiki açıdan bir ilişkinin olmadığı saptanmıştır.

Çizelge 6.16. İncelenen İşletmelerde Aile Genişliği

AİLE GENİŞLİĞİ (adet)	TOPLULAŞTIRMA BİLİNÇ DÜZEYİ						GENEL	
	DÜŞÜK		ORTA		YÜKSEK			
	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)
Az Bireyli (1-3)	18	45,00	16	47,06	4	50,00	39	46,34
Orta Bireyli (4-5)	16	40,00	10	29,41	3	37,50	29	35,37
Çok Bireyli (5-+)	6	15,00	8	23,53	1	12,50	14	18,29
TOPLAM	40	100,00	34	100,00	8	100,00	82	100,00
$\chi^2 = 1,530$ P = 0,821 df = 4								

Aile, toplumun temel kurumlarından biri olarak, bir ülkenin toplumsal örgütlenmesinde önemi bir yer tutmaktadır. Ayrıca aile, farklı statü ve rollere sahip bireylerin oluşturdukları küçük bir topluluktur. Aile içindeki bireylerin rolleri ve bu rollere bağlı olarak sahip oldukları statü, bireyin hiyerarşik kademedeki yerini belirler. Özellikle kırsal alanlarda aile reisinin otorite yetkisinden söz edilebilir. Otorite yetkisi, aile biçimlerine göre değişmekle birlikte, aile içerisindeki stratejik yeri olan kişiye verilmektedir. Otorite yetkisine sahip kişinin geliri, eğitim düzeyi ve mesleğine bağlı olarak, otorite yetkisini kullanması da değişmektedir (Merter, 1990; Arslankurt ve ark., 2005). Otorite, “*bir diğerinin davranışını değiştirebilme yeteneği*” olarak tanımlanmaktadır. Ailede, ailenin ekonomik, sosyal ve psikolojik ihtiyaçlarını karşılayan kişi, ailenin diğer üyeleri üzerinde otorite kurabilme şansına sahiptir (Serim, 1972).

Karar alma yetkisinin mutlak olarak aile reisinin tekelinde olması yada ailenin bireyleri arasında paylaşılması olarak tanımlanan otorite paterninin, tarımsal yeniliklerin benimsenip uygulanmasında oldukça büyük öneme sahip olduğu belirtilmektedir (Esengün ve Sivasslıgil, 1993). Bu doğrultuda, incelenen işletmelerde ailedeki otorite durumu ile toplulaştırma bilinç düzeyi arasında ilişki olup olmadığı araştırılmıştır.

İncelenen işletmelerin büyük çoğunluğunun ataerkil aile şeklinde olduğu tespit edilmiştir (Çizelge 6.17). Ataerkil aile olma oranı; toplulaştırma bilinç düzeyi düşük olanlarda %62,50, orta olanlarda %52,94, yüksek olanlarda %75,00 ve genel ortalamada

ise %59,76'dır. Ailedeki otorite şekli ile kişilerin toplulaştırma bilinç düzeyleri arasında istatistiki açıdan bir ilişki bulunamamıştır.

Çizelge 6.17. İncelenen İşletmelerde Ailedeki Otorite Durumu

AİLEDEKİ OTORİTE DURUMU	TOPLULAŞTIRMA BİLİNÇ DÜZEYİ						GENEL	
	DÜŞÜK		ORTA		YÜKSEK			
	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)
Ataerkil Aile	25	62,50	18	52,94	6	75,00	49	59,76
Demokratik Aile	15	37,50	16	47,06	2	25,00	33	40,24
TOPLAM	40	100,00	34	100,00	8	100,00	82	100,00
$\chi^2 = 1,555$ P = 0,460 df = 2								

İncelenen işletmelerde ailedeki karar verici büyük bir çoğunlukla (genel ortalama itibariyle %67,06) işletme yöneticisi (aile reisi)'dir (Çizelge 6.18). Özellikle bu değer, toplulaştırma bilinç düzeyinin yüksek olduğu grupta en fazladır. Bununla birlikte az da olsa, ailede çocuklar, baba ve eş de kararlarda etkili olabilmektedir.

Çizelge 6.18. İncelenen İşletmelerde Ailedeki Otorite Durumu

AİLEDEKİ KARAR VERİCİLER	TOPLULAŞTIRMA BİLİNÇ DÜZEYİ						GENEL	
	DÜŞÜK		ORTA		YÜKSEK			
	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)
Kendisi	26	65,00	22	64,71	7	87,50	56	67,06
Eşi	6	15,00	2	5,88	0	0,00	8	9,76
Çocukları	6	15,00	4	11,76	0	0,00	10	12,20
Babası	2	5,00	6	17,65	1	12,50	8	10,98
TOPLAM	40	100,00	34	100,00	8	100,00	82	100,00

İncelenen işletmelerin büyük bir çoğunluğu (toplulaştırma bilinç düzeyi yüksek olan grupta tamamı) erkek ve kız çocuklarının ikisinin de ilkokuldan sonra eğitimlerine devam etmelerini istediklerini ifade etmişlerdir (Çizelge 6.19). Bu durum, işletmelerin çağdaş bir düşünceye sahip olduğunu göstermektedir.

Çizelge 6.19. Ailelerin Erkek ve Kız Çocuklarının İlkokuldan Sonra Eğitimleri Konusundaki Eğilimi

İLKOKUL SONRASI EĞİTİME DEVAM ETMELİ	TOPLULAŞTIRMA BİLİNÇ DÜZEYİ						GENEL	
	DÜŞÜK		ORTA		YÜKSEK			
	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)
İkisi de	36	90,00	32	94,12	8	100,00	76	92,68
Yalnız erkek çocuk	4	10,00	2	5,88	0	0,00	6	7,32
TOPLAM	40	100,00	34	100,00	8	100,00	82	100,00

6.2.4. İncelenen İşletmelerde Sosyal Statü

Her toplum, içindeki bireylerin birbirleriyle arasındaki farklılıklara göre (fakir, zengin, bilgili, cahil gibi) birtakım hiyerarşik yapılar göstermektedir. Her toplumda bazı bireyler sahip oldukları maddi ve manevi varlıkların etkisiyle, diğer bireylere kıyasla daha rahat bir yaşantıya sahiptir, saygındır, güçlüdür ve istekleri yerine getirilir. Toplumbilimciler, tabakalaşma sistemi içerisinde insanların sahip oldukları pozisyonun onların yaşantılarında çok etkili olduğunu saptamışlardır. İnsanların bütün sosyal yaşantıları ve davranış şekilleri bu pozisyon tarafından etkilenmektedir (Kızılaslan, 1997). Toplumda sosyal statü açısından üstte bulunan bireylerin diğer bireyleri etkileme ve onlar üzerinde bir güçlülük (otorite) oluşturma özellikleri bulunmaktadır. Bu güçlülük ve etkileşim yapısının kaynağı kırsal toplumların kültürel yapısına, ekonomik gelişme çizgisinde geldiği aşamalara göre farklılık göstermektedir. Bazı toplumlarda güçlü olmanın kaynağı; toprak mülkiyeti, dini bilgi, yaşlılık, belirli soylardan gelme ve başka faktörler olabilir. Köy liderleri olarak nitelendirilebilecek bu tür bireyler, köy içinden ve dışından gelen her türlü sosyal ve ekonomik girişimleri ve örgütlenmeleri kontrol altında tutarlar. Bu bakımdan köye yönelik gelişme programlarının başarılı veya başarısız olması büyük ölçüde köy liderlerinin bu programlara sahip çıkmasına bağlıdır (Arslankurt ve ark., 2005). Kırsal bireyin içinde yaşadığı kırsal toplumda sosyal tabakalardan hangisine ait olduğu hakkındaki bilinç düzeyi, o kırsal toplumun dinamik bir toplum haline gelmesini etkileyen önemli bir faktördür. Sosyal tabakalanma bilincinin var olduğu kırsal toplumlarda, kırsal toplumun daha iyi bir yaşam standardına kavuşması için yeni tekniklerin benimsenmesi, örgütlenme gibi toplumun yararına olan yeniliklerin ve girişimlerin başlatılmasının, yürütülmesinin ve yerleşmesinin diğer kırsal toplumlara kıyasla daha kolay olduğu belirtilmektedir (Kızılaslan, 1997; Almus, 1999).

Bu düşünceden hareketle, araştırma bölgesindeki tarım işletmelerinde sosyal tabakalanmanın varlığı ve toplulaştırma bilinç düzeyi ile ilişkisi araştırılmıştır. Toplulaştırma bilinç düzeyi gruplarına göre değişmekle birlikte, genel ortalama itibarıyla incelenen işletmelerin %70,73'ü köydeki kişilerin kültür, gelir, tecrübe ve eğitim gibi durumlar açısından sınıflandırmaya tabi olduklarını ifade etmişlerdir (Çizelge 6.20). Ankete katılan kişilerin köyde bu tip sınıflandırma olduğunu

düşünceleri ile toplulaştırma bilinç düzeyleri arasında istatistiki açıdan bir ilişki söz konusu değildir.

Çizelge 6.20. İncelenen İşletmelere Göre Köydeki Kişilerin Kültür, Gelir, Tecrübe, Eğitim Gibi Durumlarına Göre Sınıflandırılmaya Tabi Olma Durumu

	TOPLULAŞTIRMA BİLİNÇ DÜZEYİ						GENEL	
	DÜŞÜK		ORTA		YÜKSEK			
	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)
Evet	29	72,50	22	64,71	7	87,50	59	70,73
Hayır	11	27,50	12	35,29	1	12,50	23	29,27
TOPLAM	40	100,00	34	100,00	8	100,00	82	100,00
$\chi^2 = 1,743$ P = 0,418 df = 2								

İncelenen İşletmelerin çoğunluğu köyde var olan sınıflandırmada kendi işletmelerini orta düzeyde olduğunu belirtmişlerdir (Çizelge 6.21).

Çizelge 6.21. İncelenen İşletmelerde Köyde Var Olan Sınıflandırma Açısından Düzeyi

İŞLETMENİN DÜZEYİ	TOPLULAŞTIRMA BİLİNÇ DÜZEYİ						GENEL	
	DÜŞÜK		ORTA		YÜKSEK			
	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)
İleri düzeyde	5	17,24	9	40,91	2	28,57	16	27,59
Orta düzeyde	21	72,41	11	50,00	4	57,14	36	62,07
Düşük düzeyde	3	10,35	2	13,64	1	14,29	6	10,34
TOPLAM	29	100,00	22	100,00	7	100,00	58	100,00

6.2.5. İncelenen İşletmelerde Ailenin Yaşam Standardına İlişkin Bilgiler

Kırsal alanda yaşayan ailelerin sahip oldukları eşyalar (taşıt, ev, evdeki eşyalar gibi), yaşam tarzı ve yaşadığı ortamda faydalandığı hizmetler onların yaşam düzeylerini gösteren faktörler arasındadır. Ailelerin yaşam düzeyi, tarımsal yenilikleri benimseme ve kırsal kalkınma açısından uygulanan/uygulanacak birçok projenin başarısı açısından büyük önem taşımaktadır. Bu nedenle, araştırma bölgesindeki tarım işletmelerindeki ailelerin yaşam standartları (yaşam düzeyleri) araştırılmıştır.

İncelenen işletmelerin tamamına yakını kendi sahibi olduğu, 1 işletme ise yakınına ait olan ve kira vermediği evde ikamet etmektedir (Çizelge 6.22).

Çizelge 6.22. İncelenen İşletmelerde İkamet Edilen Evin Sahiplilik Durumu

EVİN SAHİPLİLİK DURUMU	TOPLULAŞTIRMA BİLİNÇ DÜZEYİ						GENEL	
	DÜŞÜK		ORTA		YÜKSEK			
	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)
Kendisinin	40	100,00	33	97,06	8	100,00	81	98,78
Yakınının (kira değil)	0	0,00	1	2,94	0	0,00	1	1,22
TOPLAM	40	100,00	34	100,00	8	100,00	82	100,00

İncelenen işletmelerde ailelerin ikamet ettiği evlerin tamamı tuğladan yapılmıştır. İkamet edilen evlerin yaşlarının çoğunlukla 11 yıl ve üzeri olduğu saptanmıştır (Çizelge 6.23). Evlerin ortalama yaşı; toplulaştırma bilinç düzeyi düşük olanlarda 22,30 yıl, orta olanlarda 18,11 yıl ve yüksek olanlarda 12,35 yıl olup, genel ortalama itibariyle ise 17,15 yıl olarak hesaplanmıştır.

Çizelge 6.23. İncelenen İşletmelerde İkamet Edilen Evin Yaşı

EVİN YAŞI (yıl)	TOPLULAŞTIRMA BİLİNÇ DÜZEYİ						GENEL	
	DÜŞÜK		ORTA		YÜKSEK			
	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)
< 5	0	0,00	1	2,94	1	12,50	2	2,44
5 – 10	6	15,00	4	11,76	3	37,50	13	15,85
11 – 20	11	27,50	13	38,24	3	37,50	27	32,93
21 – 30	10	25,00	10	29,41	1	12,50	21	25,61
31 >	13	32,50	6	17,65	0	0,00	19	23,17
TOPLAM	40	100,00	34	100,00	8	100,00	82	100,00
Ortalama (yıl)	22,30		18,11		12,35		17,15	

İncelenen işletmelerde ikamet edilen evlerin alanı 100 m² civarındadır (Çizelge 6.24). Nitekim, toplulaştırma bilinç düzeyi düşük olan gruptaki işletmelerde evin alanı ortalama 99 m² iken, bu değer orta olan grupta 106 m², yüksek olan grupta 109 m² ve genel ortalama ise 102 m²'dir. İkamet edilen evin alanı ile kişilerin toplulaştırma bilinç düzeyleri arasında doğru yönde bir ilişki olduğu görülmektedir.

İncelenen işletmelerin ikamet ettiği evlerin çoğunluğu (genel ortalama itibariyle %79,27) 3 – 4 odalıdır (Çizelge 6.25). En başına düşen oda sayısı, evin alanına paralel olarak, toplulaştırma düzeyinin düşük olduğu grupta 3,45 adet, orta olduğu grupta 3,82 adet, yüksek olduğu grupta 3,94 adet ve genel ortalama ise 3,79 adet olarak saptanmıştır. İkamet edilen evin alanında olduğu gibi, toplulaştırma bilinç düzeyinin arttığı işletmelerde ikamet edilen evin oda sayısının da arttığı görülmektedir.

Çizelge 6.24. İncelenen İşletmelerde İkamet Edilen Evin Alanı

EVİN ALANI (m ²)	TOPLULAŞTIRMA BİLİNÇ DÜZEYİ						GENEL	
	DÜŞÜK		ORTA		YÜKSEK		Frekans (adet)	Oran (%)
	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)		
< 80	6	15,00	2	5,88	1	12,50	9	10,98
80 – 100	7	17,50	7	20,59	2	25,00	16	19,51
101 – 120	15	37,50	14	41,18	3	37,50	32	39,02
121 >	12	30,00	11	32,35	2	25,00	25	30,49
TOPLAM	40	100,00	34	100,00	8	100,00	82	100,00
Ortalama (m ²)	99		106		109		102	

Çizelge 6.25. İncelenen İşletmelerde İkamet Edilen Evdeki Oda Sayısı

EVİN ODA SAYISI (adet)	TOPLULAŞTIRMA BİLİNÇ DÜZEYİ						GENEL	
	DÜŞÜK		ORTA		YÜKSEK		Frekans (adet)	Oran (%)
	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)		
3 – 4	32	80,00	28	82,36	5	62,50	65	79,27
4 >	8	20,00	6	17,65	3	37,50	17	20,73
TOPLAM	40	100,00	34	100,00	8	100,00	82	100,00
Ortalama (adet)	3,45		3,82		3,94		3,79	

İncelenen işletmelerde ailelerin sahip olduğu imkanlar çizelge 6.26’da verilmiştir. Buna göre; incelenen işletmelerde gruplar itibariyle farklılık göstermekle birlikte genel ortalama itibariyle ailelerin tamamının evinde elektrik, buzdolabı, televizyon, ev içinde su ve tuvalet bulunduğu ifade edilmiştir. Bununla birlikte, %91,46’sında çamaşır makinesi, %81,71’inde ütü, %80,49’unda fırın, %79,27’sinde sabit ev telefonu, %73,17’sinde elektrik süpürgesi, %62,20’sinde dikiş makinesi, %51,22’sinde cep telefonu, %50,00’sinde uydu alıcısı, %39,02’sinde binek otomobil, %29,07’sinde müzik seti ve CD/DVD oynatıcı ile %19,51’inde ise bulaşık makinesi olduğu saptanmıştır. Toplulaştırma bilinç düzeyi yüksek olan kişilerin ailelerinin diğerlerine kıyasla daha fazla imkana sahip olduğu belirlenmiştir.

İncelenen işletmelerin büyük bir çoğunluğu (genel ortalamada %79,27) ikamet ettikleri evleri kömür ile ısıttıklarını beyan etmişlerdir (Çizelge 6.27). Bununla birlikte, az da olsa odun, çalı gibi materyaller de kullanan ailelerin olduğu saptanmıştır. Evin ısıtılma şekli ile ankete katılan kişilerin toplulaştırma bilinç düzeyleri arasında düşük olmakla birlikte istatistiki açıdan bir ilişki olduğu belirlenmiştir.

Çizelge 6.26. İncelenen İşletmelerde Ailenin Sahip Olduğu İmkanlar

SAHİP OLUNAN İMKANLAR	TOPLULAŞTIRMA BİLİNÇ DÜZEYİ						GENEL	
	DÜŞÜK		ORTA		YÜKSEK		Frekans (adet)	Oran (%)
	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)		
Elektrik	40	100,00	34	100,00	8	100,00	82	100,00
Buzdolabı	40	100,00	34	100,00	8	100,00	82	100,00
Çamaşır Makinesi	35	87,50	32	94,12	8	100,00	75	91,46
Televizyon	40	100,00	34	100,00	8	100,00	82	100,00
Elektrik Süpürgesi	30	75,00	22	64,71	8	100,00	60	73,17
Fırın	33	82,50	25	73,53	8	100,00	66	80,49
Dikiş Makinesi	25	62,50	21	61,76	5	62,50	51	62,20
Ütü	32	80,00	27	79,41	8	100,00	67	81,71
Müzik Seti	9	22,50	9	26,47	6	75,00	24	29,27
CD/DVD Oynatıcı	9	22,50	8	23,53	7	87,50	24	29,27
Bulaşık Makinesi	8	20,00	6	17,65	2	25,00	16	19,51
Sabit Telefon	33	82,50	28	82,35	4	50,00	65	79,27
Uydu Alıcısı	20	50,00	17	50,00	4	50,00	41	50,00
Ev İçinde Su	40	100,00	34	100,00	8	100,00	82	100,00
Ev İçinde Tuvalet	40	100,00	34	100,00	8	100,00	82	100,00
Binek Otomobil	17	42,50	12	35,29	3	37,50	32	39,02
Cep Telefonu	20	50,00	19	55,88	3	37,50	42	51,22

Çizelge 6.27. İncelenen İşletmelerde Evin Isıtılma Şekli

EVİN ISITILMA ŞEKLİ	TOPLULAŞTIRMA BİLİNÇ DÜZEYİ						GENEL	
	DÜŞÜK		ORTA		YÜKSEK		Frekans (adet)	Oran (%)
	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)		
Kömür	28	70,00	30	88,24	7	87,50	65	79,27
Odun, Çalı vb.	12	30,00	4	11,76	1	12,50	17	20,73
TOPLAM	40	100,00	34	100,00	8	100,00	82	100,00
$\chi^2 = 4,084$ P = 0,130 df = 2								

İncelenen işletmelerin tamamında yemek yapımında tüpgaz kullanıldığı ifade edilmiştir.

İncelenen işletmelerin ev dışında sahip olduğu diğer yapılar ile ilgili bilgiler çizelge 6.28'de verilmiştir. Buna göre, genel ortalama itibariyle incelenen işletmelerin %76,83'ü ahır, %69,51'i samanlık, %52,44'ü kümes, %51,22'si ambar, %30,49'u depo-hangar ve garaj, %9,76'sı ise ağıl ve gübrelige sahip olduklarını belirtmişlerdir. Veriler incelendiğinde, toplulaştırma bilinç düzeyi yüksek olanların daha fazla yapıya sahip oldukları görülmektedir. Ankete katılan kişilerin toplulaştırma bilinç düzeyleri ile işletmedeki diğer yapılara sahip olma arasında istatistiki açıdan bir ilişki bulunamamıştır.

Çizelge 6.28. İncelenen İşletmelerde Ev Dışındaki Diğer Yapılar

İŞLETMEDEKİ DİĞER YAPILAR	TOPLULAŞTIRMA BİLİNÇ DÜZEYİ						GENEL	
	DÜŞÜK		ORTA		YÜKSEK		Frekans (adet)	Oran (%)
	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)		
Ahır	32	80,00	23	67,65	8	100,00	63	76,83
Samanlık	28	70,00	21	61,76	8	100,00	57	69,51
Kümes	20	50,00	15	44,12	8	100,00	43	52,44
Ambar	19	47,50	15	44,12	8	100,00	42	51,22
Depo-Hangar	10	25,00	8	23,53	7	87,50	25	30,49
Garaj	9	22,50	9	26,47	7	87,50	25	30,49
Ağıl	5	12,50	3	8,82	0	0,00	8	9,76
Gübrelik	3	7,50	3	8,82	2	25,00	8	9,76
$\chi^2 = 5,321$ P = 0,981 df = 14								

Sosyo-ekonomik düzeyin bir göstergesi niteliğinde olan yaşam düzeyi bireyin herhangi bir tarımsal yeniliği benimseme ve kalkınmaya yönelik projelere katılım açısından önem göstermektedir. Buna göre, incelenen işletmelerdeki yaşam düzeyinin ortaya konulması amacıyla, üreticinin evinde bulunan ve yaşantıyı kolaylaştırıcı unsurların varlığı araştırılmıştır. Yapılan khi-kare testinde üreticilerin toplulaştırma bilinç düzeyleri ile yaşam düzeyleri arasında istatistiki açıdan %1 önem düzeyinde güçlü bir ilişki bulunmuştur (Çizelge 6.29). Araştırma bölgesinde yaşam düzeyinin yüksek olduğu ve araştırma bölgesinin Bafra İlçe merkezine ve ana yola çok yakın olması yaşam düzeylerini artırıcı önemli unsurlar olarak tespit edilmiştir.

Çizelge 6.29. İncelenen İşletmelerde Kişilerin Toplulaştırma Bilinç Düzeyleri İle Yaşam Düzeyleri Arasındaki İlişki

YAŞAM DÜZEYİ	TOPLULAŞTIRMA BİLİNÇ DÜZEYİ						GENEL	
	DÜŞÜK		ORTA		YÜKSEK		Frekans (adet)	Oran (%)
	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)		
Düşük	13	32,50	2	5,88	0	0,00	15	18,29
Orta	13	32,50	9	26,47	1	12,50	23	28,05
Yüksek	14	35,00	23	67,65	7	87,50	44	53,66
TOPLAM	40	100,00	34	100,00	8	100,00	82	100,00
$\chi^2 = 15,285$ P = 0,004 df = 4								

6.2.6. İncelenen İşletmelerde Sosyal Katılım ve Çevresel İlişkiler Durumu

Sosyal katılım, bireylerin içinde yaşadıkları sosyal sistem içindeki ve dışındaki meslek, sosyal ve ekonomik amaçları olan kuruluşlarla ilişki kurma, onlara ortak olma,

kuruluşların toplantılarına katılma ile oluşan sosyal bir eylemi ifade etmektedir. Kırsal alanların gelişmesine yönelik programların başarıya ulaşması, ancak kırsal toplumun söz konusu programlara karar aşamasından uygulama aşamasına kadar katılması ile sağlanabilir. Özellikle toplum kalkınması çalışmalarının en önemli noktasını yerel halkın programa katılması oluşturmaktadır. Kırsal toplumun içindeki veya dışındaki çeşitli organizasyonlara bireylerin katılması ile mesaj alış-verişi hızlanır, bireyin toplumla bütünleşmesi sağlanır ve kırsal toplumun gelişmesi konusunda yerel bazda kararlar alınır. Böylece toplumun iç dinamiği canlanır. Ayrıca bireylerin kuruluşlara katılması, sorunlar üzerinde beraber düşünme ve çözüm arama yeteneklerini geliştirir. Bu düzeye gelen kırsal toplumlarda örgütlenme çalışmaları daha hızlı ve kolay olmaktadır. Kamunun kırsal alanlara götürdüğü gelişme projelerine kırsal toplumların katılması ve işbirliği gerçekleşir. Sosyal katılım oranının yüksek olduğu toplumlarda, yeni sosyal ve ekonomik organizasyonların kurulması kolay ve çabuk olmakta ve işlevlerini kısa zamanda yerine getirebilmektedirler (Almus, 1999).

Araştırma alanındaki tarım işletmelerinin köy içi ve dışındaki organizasyonlara ortak olma durumları incelenerek sosyal katılım düzeyleri ortaya konulmuştur. Ayrıca çevre ile olan ilişkileri de saptanmıştır.

İncelenen işletmelerin büyük çoğunluğunun köy içinde veya dışında herhangi bir dernek ve/veya tarımsal kuruluşa üye olduğu saptanmıştır. Bu tip kuruluşlara üye olanların oranı; toplulaştırma bilinç düzeyi düşük düzeyde olan bireylerde %87,50, orta düzeyde olan bireylerde %94,12, yüksek düzeyde olan bireylerde %100,00 ve genel ortalama itibarıyla ise %91,46'dır (Çizelge 6.30). Kişilerin toplulaştırma bilinç düzeyleri arttıkça, dernek ve/veya tarımsal kuruluşlara üyeliklerinin de arttığı görülmektedir. Ankete katılan kişilerin tamamının Ziraat Odası'na üye oldukları belirlenmiştir.

Çizelge 6.30. İncelenen İşletmelerin Köy içinde veya Dışında Herhangi Bir Dernek ve/veya Tarımsal Kuruluşa Üyelik Durumu

ÜYELİK	TOPLULAŞTIRMA BİLİNÇ DÜZEYİ						GENEL	
	DÜŞÜK		ORTA		YÜKSEK		Frekans (adet)	Oran (%)
	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)		
Var	35	87,50	32	94,12	8	100,00	75	91,46
Yok	5	12,50	2	5,88	0	0,00	7	8,54
TOPLAM	40	100,00	34	100,00	8	100,00	82	100,00

Ankete katılan kişilerin tamamına yakınının (toplulaştırma bilinç düzeyi grupları itibariyle sırasıyla %92,50, %97,06, %100,00 ve genel ortalama %95,12) köy içinde veya dışında herhangi bir dernek ve/veya kuruluşların yönetim organlarında görev almadıkları tespit edilmiştir (Çizelge 6.31).

Çizelge 6.31. İncelenen İşletmelerin Köy İçinde veya Dışında Herhangi Bir Dernek ve/veya Tarımsal Kuruluşların Yönetim Organlarında Görev Alma Durumu

GÖREV	TOPLULAŞTIRMA BİLİNÇ DÜZEYİ						GENEL	
	DÜŞÜK		ORTA		YÜKSEK		Frekans (adet)	Oran (%)
	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)		
Aldı	3	7,50	1	2,94	0	0,00	4	4,88
Almadı	37	92,50	33	97,06	8	100,00	78	95,12
TOPLAM	40	100,00	34	100,00	8	100,00	82	100,00

İncelenen işletmelerin yarından fazlası çiftçi örgütlerinin kısmen inandıklarını ifade etmişlerdir (Çizelge 6.32). Bu kuruluşların yararına tamamen inananların oranı ise genel ortalama %29,27 gibi düşük orandadır. Hiç inanmayanlar ise %10 civarındadır.

Çizelge 6.32. İncelenen İşletmelerin Çiftçi Örgütlerinin Yararına İnanma Durumu

YARARINA İNANMA DURUMU	TOPLULAŞTIRMA BİLİNÇ DÜZEYİ						GENEL	
	DÜŞÜK		ORTA		YÜKSEK		Frekans (adet)	Oran (%)
	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)		
Tamamen	11	27,50	9	26,47	4	50,00	24	29,27
Kısmen	25	62,50	22	64,71	3	37,50	50	60,98
İnanmıyor	4	10,00	3	8,82	1	12,50	8	9,76
TOPLAM	40	100,00	34	100,00	8	100,00	82	100,00

Bununla birlikte, ankete katılan çiftçilerin yarından fazlasının (toplulaştırma bilinç düzeyi yüksek olan grup hariç) üyesi olunan tarımsal örgütlerin toplantılarına hiç katılmadıkları saptanmıştır (Çizelge 6.33). Toplulaştırma bilinç düzeyi yüksek olan kişiler ise diğer gruptakilerin aksine bu tip toplantılara daha fazla katılmışlardır.

Tarımsal örgütlerin ortaklarına birçok faydalar sağlamakta olup, bunlar çeşitlidir. Genel ortalama itibariyle, ankete katılan kişilerin %40,00'ı tarımsal örgütlerin danışmanlık ve bilgilendirme konusunda yararlı olduklarını belirtmişken, %30,49'u sulama organizasyonu, %29,27'si tarımsal girdi temini, %19,51'i ürün pazarlama ve %2,44'ü tarımsal yayım alanında faydalı olduklarını, buna karşın %1,22'si ise (sadece ilk grupta) bu kuruluşların hiçbir yararlarının olmadığını ifade etmişlerdir (Çizelge 6.34).

Çizelge 6.33. İncelenen İşletmelerin Üyesi Buldukları Tarımsal Örgütlerin Toplantılarına Katılma Durumu

TOPLANTIYA KATILMA DURUMU	TOPLULAŞTIRMA BİLİNÇ DÜZEYİ						GENEL	
	DÜŞÜK		ORTA		YÜKSEK		Frekans (adet)	Oran (%)
	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)		
Çoğunlukla	1	2,50	0	0,00	0	0,00	1	1,22
Yarıyarıya	3	7,50	3	8,82	2	25,00	8	9,76
Arasıra	3	7,50	3	8,82	2	25,00	8	9,76
Nadiren	7	17,50	6	17,65	3	37,50	16	19,51
Hiç	26	65,00	22	64,71	1	12,50	49	59,76
TOPLAM	40	100,00	34	100,00	8	100,00	82	100,00

Çizelge 6.34. İncelenen İşletmelere Göre Üyesi Buldukları Tarımsal Örgütlerin Yararlı Oldukları Konular

YARARLI OLUNAN KONULAR	TOPLULAŞTIRMA BİLİNÇ DÜZEYİ						GENEL	
	DÜŞÜK		ORTA		YÜKSEK		Frekans (adet)	Oran (%)
	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)		
Sulama organizasyonu	11	27,50	8	23,53	6	75,00	25	30,49
Ürün pazarlama	9	22,50	6	17,65	1	12,50	16	19,51
Danışmanlık ve bilgilendirme	18	45,00	15	44,12	8	100,00	41	40,00
Tarımsal yayım	1	2,50	1	2,94	0	0,00	2	2,44
Tarımsal girdi temini	14	35,00	8	23,53	2	25,00	24	29,27
Hiç yararlı olmamaktadır	1	2,50	0	0,00	0	0,00	1	1,22

*Birden fazla şık işaretlendiği için toplam %100,00'ü aşmaktadır.

İncelenen işletmelerin büyük bir çoğunluğunun (genel ortalama itibariyle %85,37) günümüzde köy yönetim organlarında görev almadıkları tespit edilmiştir (Çizelge 6.35). Toplulaştırma bilinç düzeyi arttıkça ankete katılanlardan daha fazla oranda kişinin köy yönetimlerinde görev aldıkları görülmekle birlikte, yapılan khi-kare analizi sonucuna göre aralarında istatistiki açıdan bir ilişki söz konusu değildir.

Çizelge 6.35. İncelenen İşletmelerin Günümüzde Köy Yönetim Organlarında Görev Alma Durumu

GÖREV	TOPLULAŞTIRMA BİLİNÇ DÜZEYİ						GENEL	
	DÜŞÜK		ORTA		YÜKSEK		Frekans (adet)	Oran (%)
	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)		
Aldı	5	12,50	5	14,71	2	25,00	12	14,63
Almadı	35	87,50	29	85,29	6	75,00	70	85,37
TOPLAM	40	100,00	34	100,00	8	100,00	82	100,00
$\chi^2 = 0,834$ P = 0,659 df = 2								

Bununla birlikte, genel ortalama itibariyle kişilerin %26,83'ünün geçmişte köy yönetim organlarında görev aldıkları ifade edilmiştir (Çizelge 6.36). Ankete katılan kişilerin köy yönetim organlarında görev alma oranları; genel ortalama itibariyle, günümüzde %14,63 iken (Çizelge 6.35), geçmişte ise %26,83 (Çizelge 6.36) olarak belirlenmiştir. Toplulaştırma bilinç düzeyi arttıkça ankete katılanlardan daha fazla oranda kişinin geçmişte köy yönetimlerinde görev aldıkları saptanmıştır. Yapılan khi-kare analizi sonucuna göre toplulaştırma bilinç düzeyi ile kişilerin geçmişte köy yönetimlerinde görev almaları arasında istatistiki açıdan %10 önem düzeyinde bir ilişki bulunmuştur.

Çizelge 6.36. İncelenen İşletmelerin Geçmişte Köy Yönetim Organlarında Görev Alma Durumu

GÖREV ALMA DURUMU	TOPLULAŞTIRMA BİLİNÇ DÜZEYİ						GENEL	
	DÜŞÜK		ORTA		YÜKSEK		Frekans (adet)	Oran (%)
	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)		
Evet	9	22,50	8	23,53	5	62,50	22	26,83
Hayır	31	87,50	26	76,47	3	37,50	60	73,17
TOPLAM	40	100,00	34	100,00	8	100,00	82	100,00
$\chi^2 = 5,756$ P = 0,056 df = 2								

Gerek toplulaştırma bilinç düzeyi grupları ve gerekse tüm işletmeler itibariyle ankete katılan kişilerin büyük çoğunluğunun geçmişte herhangi bir seminer, kurs veya fuara katılmadıkları saptanmıştır (Çizelge 6.37). Katılanlar ise daha çok tarımsal konuları tercih ettiklerini ifade etmişlerdir. Kişilerin toplulaştırma bilinç düzeyleri arttıkça bu tip faaliyetlere daha fazla oranda katıldıkları belirlenmiştir.

Çizelge 6.37. İncelenen İşletmelerin Geçmişte Seminer, Kurs ve Fuarlara Katılma Durumu

FAALİYETLERE KATILMA DURUMU	TOPLULAŞTIRMA BİLİNÇ DÜZEYİ						GENEL	
	DÜŞÜK		ORTA		YÜKSEK		Frekans (adet)	Oran (%)
	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)		
Evet - Tarımsal konu	3	7,50	3	8,82	2	25,00	17	20,73
Evet - Tarım dışı konu	2	5,00	4	11,77	1	12,50	7	8,54
Hayır	35	87,50	27	79,41	5	62,50	58	70,73
TOPLAM	40	100,00	34	100,00	8	100,00	82	100,00

Araştırmada, toplulaştırma bilinç düzeyi orta ile yüksek olan kişilerin sosyal katılım ve çevresel ilişki düzeylerinin orta ve çok olduğu görülmüştür (Çizelge 6.38). Anket yapılan kişilerin toplulaştırma bilinç düzeyi ile sosyal katılım çevresel ilişki düzeyleri arasında bir ilişki olup olmadığı khi-kare testi ile analiz edilmiştir. Buna göre,

toplulaştırma bilinç düzeyi ile sosyal katılım ve çevresel ilişkiler düzeyinin arasında çok önemli bir ilişki olduğu bulunmuştur.

Çizelge 6.38. İncelenen İşletmelerin Toplulaştırma Bilinç Düzeyleri ile Sosyal Katılım ve Çevresel İlişki Düzeyleri Arasındaki İlişki Durumu

SOSYAL KATILIM VE ÇERESEL İLİŞKİ DÜZEYİ	TOPLULAŞTIRMA BİLİNÇ DÜZEYİ						GENEL	
	DÜŞÜK		ORTA		YÜKSEK			
	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)
Az	8	20,00	0	0,00	0	0,00	8	9,76
Orta	30	75,00	26	76,47	1	12,50	57	69,51
Çok	2	5,00	8	23,53	7	87,50	17	20,73
TOPLAM	40	100,00	34	100,00	8	100,00	82	100,00
$\chi^2 = 34,657$ P = 0,010 df = 2								

6.2.7. İncelenen İşletmelerde Dış Kültüre Açılım Düzeyi

Dış kültüre açılması süreci; bireyin içinde yaşadığı sosyal sistemin dışına çıkarak diğer sistemler ile ilişki kurması, o sistemin özelliklerini algılaması ve öğrenmesi olarak ifade edilmektedir. Özellikle kırsal alanda yaşayan toplumların sosyo-ekonomik açıdan gelişmelerinde dış kültüre açılmanın önemi büyüktür. Ulaşım olanaklarının artması ile birey çevresindeki diğer kırsal ve kentsel sosyal sistemler (diğer bir ifadeyle yerleşim merkezleri ve hizmet sunan kamu kuruluşları) ile ilişki kurmaktadır. O sistemdeki yaşam tarzını ve yenilikleri görmesi sonucu kendi yaşam koşullarını ve sorunlarını daha iyi kavrayabilmektedir. Dış kültürü tanıma fırsatı bulan bireyler, diğer sosyal sistemlerdeki teknolojik değişim ve örgütlenmeler konusundaki gelişmeleri izlemekte ve kendi toplumlarında bunları uygulayacak güç haline gelmektedirler. Böylece kendi toplumlarındaki her türlü gelişme ve örgütlenme ile ilgili girişimlere katılmakta ve görev almaktadırlar (Almus, 1999).

İncelenen işletmelerdeki üreticilerin dış kültüre açılma düzeyleri ortaya konulmuştur.

İncelenen işletmelerin çevre köylere gidiş sıklıkları incelendiğinde; genel ortalama itibarıyla çoğunluğunun 15 günde 1 kere (%40,24) ve haftada 1 kere (%28,05) çevre köylere gittikleri saptanmıştır (Çizelge 6.39).

Çizelge 6.39. İncelenen İşletmelerde Çevre Köylere Gidiş Sıklığı

GİDİŞ SIKLIĞI	TOPLULAŞTIRMA BİLİNÇ DÜZEYİ						GENEL	
	DÜŞÜK		ORTA		YÜKSEK		Frekans (adet)	Oran (%)
	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)		
Haftada 2 - 3 kere	2	5,00	1	2,94	0	0,00	2	3,66
Haftada 1 kere	10	25,00	9	26,47	4	50,00	23	28,05
15 günde 1 kere	17	42,50	14	41,18	2	25,00	33	40,24
Ayda 1 kere	3	7,50	4	11,76	1	12,50	8	9,76
Ayda birkaç kere	5	12,50	2	5,88	1	12,50	8	9,76
Yılda 1 kere	3	7,50	4	11,76	0	0,00	7	8,54
TOPLAM	40	100,00	34	100,00	8	100,00	82	100,00

Buna karşın, ankete katılan kişilerin ilçe merkezine gidişlerinin daha sık olduğu belirlenmiştir. Nitekim, genel ortalama itibariyle en yüksek oran haftada 1 kere (%48,78) ve haftada 2-3 kere (%32,93) olarak belirlenmiştir (Çizelge 6.40). Bu oranlar her 3 toplulaştırma bilinç düzeyi grubunda da en yüksek olarak tespit edilmiştir.

Çizelge 6.40. İncelenen İşletmelerde İlçe Merkezine Gidiş Sıklığı

GİDİŞ SIKLIĞI	TOPLULAŞTIRMA BİLİNÇ DÜZEYİ						GENEL	
	DÜŞÜK		ORTA		YÜKSEK		Frekans (adet)	Oran (%)
	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)		
Haftada 2 - 3 kere	12	30,00	11	32,35	4	50,00	27	32,93
Haftada 1 kere	20	50,00	16	47,06	4	50,00	40	48,78
15 günde 1 kere	4	10,00	3	8,82	0	0,00	7	8,54
Ayda 1 kere	4	10,00	4	11,77	0	0,00	8	9,76
TOPLAM	40	100,00	34	100,00	8	100,00	82	100,00

İncelenen işletmelerin il merkezine gidiş sıklıkları ise çok daha değişkendir. Toplulaştırma bilinç düzeyi yüksek olan kişilerin il merkezine daha sık gittikleri saptanmıştır (Çizelge 6.41). Genel ortalama itibariyle, kişilerin il merkezine gitme sıklıkları; %57,32 ile ayda bir kere, %17,07 ile ayda birkaç kere, %13,41 ile 15 günde 1 kere, %10,98 ile yılda birkaç kere ve %1,22 ile ayda birkaç kere olarak belirlenmiştir.

Ankete katılan kişilerin büyük şehirlere diğer yerleşim merkezlerine kıyasla çok sık gitmedikleri belirlenmiştir. Nitekim, tüm işletmeler itibariyle %48,78'i yılda birkaç kere, %21,95'i 2-3 yılda 1 kere, %8,54'ü yılda 1 kere büyük şehirlere gittiklerini belirtmiş iken, %20,73'ünün ise hiç gitmedikleri tespit edilmiştir (Çizelge 6.42).

Çizelge 6.41. İncelenen İşletmelerde İl Merkezine Gidiş Sıklığı

GİDİŞ SIKLIĞI	TOPLULAŞTIRMA BİLİNÇ DÜZEYİ						GENEL	
	DÜŞÜK		ORTA		YÜKSEK		Frekans (adet)	Oran (%)
	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)		
15 günde 1 kere	5	12,50	4	11,76	2	25,00	11	13,41
Ayda 1 kere	23	57,50	19	55,88	5	62,50	47	57,32
Ayda birkaç kere	0	0,00	0	0,00	1	12,50	1	1,22
Yılda 1 kere	7	17,50	7	20,59	0	0,00	14	17,07
Yılda birkaç kere	5	12,50	4	11,76	0	0,00	9	10,98
TOPLAM	40	100,00	34	100,00	8	100,00	82	100,00

Çizelge 6.42. İncelenen İşletmelerde Büyük Şehirlere Gidiş Sıklığı

GİDİŞ SIKLIĞI	TOPLULAŞTIRMA BİLİNÇ DÜZEYİ						GENEL	
	DÜŞÜK		ORTA		YÜKSEK		Frekans (adet)	Oran (%)
	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)		
Yılda 1 kere	3	7,50	3	8,82	1	12,50	7	8,54
Yılda birkaç kere	20	50,00	16	47,06	4	50,00	40	48,78
2 - 3 yılda 1 kere	7	17,50	9	26,47	2	25,00	18	21,95
Hiç gitmedim	10	25,00	6	17,65	1	12,50	17	20,73
TOPLAM	40	100,00	34	100,00	8	100,00	82	100,00

6.2.8. İncelenen İşletmelerde Kitle İletişim Araçlarını Kullanım Düzeyi

Kırsal alanlardaki toplumların değişiminde, modernleşmesinde ve dışa dönük bir toplum haline gelmelerinde kitle iletişim araçlarının (gazete, televizyon, radyo, dergi gibi) önemli bir paya sahip olduğu ifade edilmektedir. Kitle iletişim araçları toplumun hemen tamamına hitap ettiği için, sunulan yenilik toplumun büyük kesimi tarafından duyulmaktadır. Bu araçlar sayesinde bilgiyi büyük kitlelere daha az zamanda, hızlı, kolay ve düşük maliyetle ulaştırma imkanı olabilmektedir (Almus, 1999).

Okur-yazarlık oranının kentle kıyaslandığında düşük olduğu ve çoğunlukla ilköğretim mezunu olan kişilerin bulunduğu tarım sektöründe tarımsal yeniliklerin üreticilere ulaştırılmasında başta televizyon, ve radyo olmak üzere internet, gazete, dergi, broşür, çiftçi mektupları gibi kitle iletişim araçlarından geniş ölçüde yararlanılabilir. Bu düşünceden hareketle, araştırma bölgesindeki tarım işletmelerinin kitle iletişim araçlarını kullanım düzeyleri ve toplulaştırma bilinç düzeyi arasındaki ilişki durumu tespit edilmiştir.

İncelenen işletmelerde kitle iletişim araçlarından biri olan gazetenin okunma durumu incelendiğinde; kişilerin $\frac{3}{4}$ 'ten fazlasının günlük gazete okuduğu, toplulaştırma bilinç düzeyi ile günlük gazete okuma durumu arasında doğru yönde bir ilişkinin bulunduğu tespit edilmiştir (Çizelge 6.43). Yapılan khi-kare analizi sonucuna göre, ankete katılan kişilerin toplulaştırma bilinç düzeyleri ile gazete okuma durumları arasında istatistiki açıdan bir ilişkinin olmadığı saptanmıştır.

Çizelge 6.43. İncelenen İşletmelerde Günlük Gazete Okuma Durumu

GAZETE OKUMA DURUMU	TOPLULAŞTIRMA BİLİNÇ DÜZEYİ						GENEL	
	DÜŞÜK		ORTA		YÜKSEK		Frekans (adet)	Oran (%)
	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)		
Evet	30	75,00	29	85,29	8	100,00	67	81,71
Hayır	10	25,00	5	14,71	0	0,00	15	18,29
TOPLAM	40	100,00	34	100,00	8	100,00	82	100,00
$\chi^2 = 3,288$ P = 0,193 df = 2								

Kişilerin gazete okuma sıklıkları değişiklik göstermektedir. Ancak genel ortalama itibariyle, görüşülen kişilerin %40,30'u haftada 1 kere gazete okuduğunu belirtmiş iken, %34,33'ü haftada birkaç kere ve %25,37'si ise 15 günde 1 kere gazete okumaktadırlar (Çizelge 6.44). Toplulaştırma bilinç düzeyi yüksek olan kişilerin oransal olarak gazete okuma sıklığı da yüksek bulunmuştur. Ancak, kişilerin gazete okuma sıklığı ile toplulaştırma bilinç düzeyleri arasında istatistiki açıdan herhangi bir ilişki bulunamamıştır.

Çizelge 6.44. İncelenen İşletmelerde Gazete Okuma Sıklığı

GAZETE OKUMA SIKLIĞI	TOPLULAŞTIRMA BİLİNÇ DÜZEYİ						GENEL	
	DÜŞÜK		ORTA		YÜKSEK		Frekans (adet)	Oran (%)
	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)		
Haftada 1 kere	14	46,66	10	34,48	3	37,50	27	40,30
Haftada birkaç kere	8	26,67	11	37,93	4	50,00	23	34,33
15 günde 1 kere	8	26,67	8	27,59	1	12,50	17	25,37
TOPLAM	30	100,00	29	100,00	8	100,00	67	100,00
$\chi^2 = 2,354$ P = 0,671 df = 4								

İncelenen işletmelerde gazetenin satın alınma oranı yüksek (genel ortalama %62,20) bulunmuştur (Çizelge 6.45). Toplulaştırma bilinç düzeyi yüksek olan çiftçilerin tamamı gazete aldıklarını ifade etmişlerdir. Kişilerin gazete alma durumları ile toplulaştırma bilinç düzeyleri arasında istatistiki açıdan herhangi bir ilişki söz konusu değildir.

Çizelge 6.45. İncelenen İşletmelerde Gazete Satın Alma Durumu

GAZETE SATIN ALMA DURUMU	TOPLULAŞTIRMA BİLİNÇ DÜZEYİ						GENEL	
	DÜŞÜK		ORTA		YÜKSEK			
	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)
Evet	23	57,50	21	61,76	8	100,00	52	62,20
Hayır	17	42,50	13	38,24	0	0,00	30	37,80
TOPLAM	40	100,00	34	100,00	8	100,00	82	100,00
$\chi^2 = 2,556$ P = 0,279 df = 2								

Genel ortalama itibariyle, gazete satın alan çiftçilerin çoğunluğunun (%60,75) gazeteyi haftada birkaç kere, geriye kalanların bir kısmının (%19,60) 15 günden bir kere ve bir kısmının da (%17,65) haftada bir kere aldıkları belirlenmiştir (Çizelge 6.46). Özellikle toplulaştırma bilinç düzeyi yüksek kişilerin haftada 1 kere gazete almayı daha çok tercih ettikleri görülmektedir. Bununla birlikte, kişilerin toplulaştırma bilinç düzeyleri ile gazete alma sıklıkları arasında istatistiki açıdan herhangi bir ilişkin söz konusu değildir.

Çizelge 6.46. İncelenen İşletmelerde Gazete Satın Alma Sıklığı

GAZETE SATIN ALMA SIKLIĞI	TOPLULAŞTIRMA BİLİNÇ DÜZEYİ						GENEL	
	DÜŞÜK		ORTA		YÜKSEK			
	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)
Haftada 1 kere	3	13,04	4	19,05	2	25,00	9	17,65
Haftada birkaç kere	14	60,87	13	61,90	5	62,50	32	62,75
15 günde 1 kere	6	26,09	4	19,05	1	12,50	11	19,60
TOPLAM	23	100,00	21	100,00	8	100,00	52	100,00
$\chi^2 = 0,793$ P = 0,939 df = 4								

Genel ortalama itibariye ankete katılan kişilerin %43,90'ı okunan gazetelerden tarımsal konularda bilgi aldıklarını ifade etmişler olup, bu oran toplulaştırma bilinç düzeyi düşük olanlarda %42,50 ve orta olanlarda %38,24 gibi düşük iken yüksek olanlarda ise %75,00 gibi çok yüksektir (Çizelge 6.47). Bu da bilinç kişilerin tarımsal bilgi edinme konusunda yazılı basından daha fazla yararlandıklarını göstermektedir. Buna karşın, yapılan khi-kare analizi sonucunda kişilerin toplulaştırma bilinç düzeyleri ile gazetelerden tarımsal bilgi almaları arasında istatistiki açıdan herhangi bir ilişki söz konusu değildir.

Çizelge 6.47. İncelenen İşletmelerin Gazetelerden Tarımsal Konularda Bilgi Alma Durumu

TARIMSAL KONULARDA BİLGİ	TOPLULAŞTIRMA BİLİNÇ DÜZEYİ						GENEL	
	DÜŞÜK		ORTA		YÜKSEK		Frekans (adet)	Oran (%)
	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)		
Alıyor	17	42,50	13	38,24	6	75,00	36	43,90
Almıyor	23	57,50	21	61,76	2	25,00	46	56,10
TOPLAM	40	100,00	34	100,00	8	100,00	82	100,00
$\chi^2 = 3,617$ P = 0,164 df = 2								

Ankete katılan kişilerin gazete dışındaki diğer yazılı yayınları (dergi, broşür gibi) okuma sıklığı incelendiğinde; bu tip yayınlar arasına okunmakta olup, bunun oranı toplulaştırma bilinç düzeyi düşük olanlarda %37,50, orta olanlarda %41,18 ve yüksek olanlarda ise %75,00'tir (Çizelge 6.48). Görüldüğü gibi, kişilerin bilinç düzeyleri arttıkça gazete dışındaki yazılı yayınları arasına da olsa okuma sıklıkları artmaktadır. Ancak bunlar arasında istatistiksel açıdan herhangi bir ilişki söz konusu değildir.

Çizelge 6.48. İncelenen İşletmelerde Dergi, Broşür vb. Yayınları Okuma Sıklığı

OKUMA SIKLIĞI	TOPLULAŞTIRMA BİLİNÇ DÜZEYİ						GENEL	
	DÜŞÜK		ORTA		YÜKSEK		Frekans (adet)	Oran (%)
	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)		
Hiç okumaz	25	62,50	20	58,82	2	25,00	47	57,32
Arasıra	15	37,50	14	41,18	6	75,00	35	42,68
TOPLAM	40	100,00	34	100,00	8	100,00	82	100,00
$\chi^2 = 3,886$ P = 0,143 df = 2								

Ankete katılan işletmelerin tamamına yakını (toplulaştırma bilinç düzeyi yüksek olanlarda tamamı) arasına da olsa okunan dergi, broşür gibi yazılı yayınlardan tarımsal konularda bilgi aldıklarını ifade etmişlerdir (Çizelge 6.49).

Çizelge 6.49. İncelenen İşletmelerde Dergi, Broşür vb. Yayınlarından Tarımsal Konularda Bilgi Alma Durumu

BİLGİ ALMA DURUMU	TOPLULAŞTIRMA BİLİNÇ DÜZEYİ						GENEL	
	DÜŞÜK		ORTA		YÜKSEK		Frekans (adet)	Oran (%)
	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)		
Evet	14	93,33	13	92,86	6	100,00	33	94,29
Hayır	1	6,67	1	7,14	0	0,00	2	5,71
TOPLAM	15	100,00	14	100,00	6	100,00	35	100,00

İncelenen işletmelerdeki kişiler, gazete, dergi, broşür gibi yazılı yayınlar ile birlikte televizyon izlediklerini ve radyo dinlediklerini belirtmişlerdir. Tüm gruplar ve genel ortalama itibariyle televizyonun tüm kişiler tarafından büyük bir çoğunlukla hergün izlendiği tespit edilmiştir (Çizelge 6.50).

Çizelge 6.50. İncelenen İşletmelerde Televizyon Seyretme Sıklığı

SEYRELTME DURUMU	TOPLULAŞTIRMA BİLİNÇ DÜZEYİ						GENEL	
	DÜŞÜK		ORTA		YÜKSEK			
	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)
Arasıra	6	15,00	2	5,88	0	0,00	8	9,76
Haftada 1-2 kere	7	17,50	1	2,94	1	12,50	9	10,98
Hergün	27	67,50	31	91,18	7	87,50	65	79,27
TOPLAM	40	100,00	34	100,00	8	100,00	82	100,00

Tüm işletmeler ortalaması itibariyle televizyonda izlenen programlar, sırasıyla; başta haberler (%100,00) olmak üzere, dini yayınlar (%75,61), tarımsal konular (%64,63), spor programları (%34,15), yerli filmler (%25,61), yabancı filmler (%23,17), yerli diziler (%19,51), müzik programları (%12,20), eğlence programları (%3,66), yabancı diziler (%3,66) ve belgeseller (%1,22) olarak tespit edilmiştir (Çizelge 6.51). Özellikle tarımsal konuların yüksek oranda izlenmesi sevindiricidir.

Çizelge 6.51. İncelenen İşletmelerde Televizyonda Seyredilen Programlar

SEYREDİLEN PROGRAMLAR	TOPLULAŞTIRMA BİLİNÇ DÜZEYİ						GENEL	
	DÜŞÜK		ORTA		YÜKSEK			
	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)
Haberler	40	100,00	34	100,00	8	100,00	82	100,00
Eğlence Programları	1	2,50	1	2,94	1	12,50	3	3,66
Tarımsal Konular	24	60,00	21	61,76	8	100,00	53	64,63
Yerli Filmler	8	20,00	6	17,65	7	87,50	21	25,61
Yabancı Filmler	10	25,00	5	14,71	4	50,00	19	23,17
Belgeseller	0	0,00	0	0,00	1	12,50	1	1,22
Yerli Diziler	8	20,00	5	14,71	3	37,50	16	19,51
Yabancı Diziler	0	0,00	1	2,94	2	25,00	3	3,66
Dini Yayınlar	34	85,00	23	67,65	5	62,50	62	75,61
Spor Programları	10	25,00	12	35,29	6	75,00	28	34,15
Müzik	4	10,00	3	8,82	3	37,50	10	12,20

*Birden fazla şık işaretlendiği için toplam %100,00'ü aşmaktadır.

Televizyon ile kıyaslandığında radyonun ankete katılan kişilerin çok az bir bölümü tarafından dinlendiği tespit edilmiştir (Çizelge 6.52). Radyo, çoğunlukla arasıra dinlenmek olup, az da olsa hergün ve haftada 1-2 kere dinleyenler de bulunmaktadır.

Çizelge 6.52. İncelenen İşletmelerde Radyo Dinleme Sıklığı

DİNLEME SIKLIĞI	TOPLULAŞTIRMA BİLİNÇ DÜZEYİ						GENEL	
	DÜŞÜK		ORTA		YÜKSEK			
	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)
Hiç dinlemez	25	62,50	20	58,82	2	25,00	47	57,32
Arasıra	8	20,00	7	20,59	4	50,00	19	23,17
Haftada 1-2 kere	3	7,50	3	8,82	1	12,50	7	8,54
Hergün	4	10,00	4	11,76	1	12,50	9	10,97
TOPLAM	40	100,00	34	100,00	8	100,00	82	100,00

Radyoda dinlenen konular; başta haberler olmak üzere (%100), spor programları, tarımsal konular ve dini yayınlardır (Çizelge 6.53). Bu durum, ankete katılan kişilerin radyodan ziyade televizyon islediklerini göstermektedir.

Çizelge 6.53. İncelenen İşletmelerde Radyoda Dinlenen Programlar

DİNLENİLEN PROGRAMLAR	TOPLULAŞTIRMA BİLİNÇ DÜZEYİ						GENEL	
	DÜŞÜK		ORTA		YÜKSEK			
	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)
Haberler	15	100,00	14	100,00	6	100,00	35	100,00
Tarımsal Konular	0	0,00	0	0,00	1	16,67	1	2,86
Dini Yayınlar	1	6,67	0	0,00	0	0,00	1	2,86
Spor Programları	3	20,00	3	21,43	1	16,67	7	20,00

*Birden fazla şık işaretlendiği için toplam %100,00'ü aşmaktadır.

Araştırma kapsamındaki üreticilerin kitle haberleşme araçlarını kullanma düzeylerini belirlemek amacıyla, üreticilerin bu araçları kullanma sıklıklarına göre puanlama yapılmıştır. Kitle haberleşme araçları kullanım düzeyinin belirlenmesinde gazete, dergi gibi basılı kaynakları okuma, radyo dinleme, TV seyretme gibi veriler değerlendirilmiştir. Buna göre, ankete katılan kişilerden toplulaştırma bilinç düzeyi düşük ve orta olanların kitle iletişim araçlarını çoğunlukla az ve orta kullandığı, yüksek olanların ise çok kullandığı (%100) tespit edilmiştir (Çizelge 6.54). Diğer bir ifadeyle, toplulaştırma bilinç düzeyi yüksek olanların kitle iletişim araçları kullanım düzeyi yüksek olanlardan olduğu belirlenmiştir. Ayrıca üreticilerin toplulaştırma bilinç düzeyi ile kitle haberleşme araçları kullanım düzeyi arasında bir ilişkinin olup olmadığını tespit

etmek amacıyla yapılan khi-kare testi sonucunda, bu ikisi arasında istatistiksel açıdan %1 önem düzeyinde çok yüksek bir ilişki bulunmuştur.

Çizelge 6.54. İncelenen İşletmelerin Toplulaştırma Bilinç Düzeyi İle Kitle İletişim Araçlarını Kullanım Düzeyleri Arasındaki İlişki Durumu

KİTLE İLETİŞİM ARAÇLARINI KULLANIM DÜZEYİ	TOPLULAŞTIRMA BİLİNÇ DÜZEYİ						GENEL	
	DÜŞÜK		ORTA		YÜKSEK			
	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)
Az	22	55,00	10	29,41	0	0,00	32	39,02
Orta	17	42,50	16	47,06	0	0,00	33	40,24
Çok	1	2,50	8	23,53	8	100,00	17	20,73
TOPLAM	40	100,00	34	100,00	8	100,00	8282	100,00
$\chi^2 = 19,430$ P = 0,000 df = 4								

6.2.9. İncelenen İşletmelerin Yayım Servisi İle İlişki Düzeyi

İncelenen tüm işletmelerin Samsun Tarım İl Müdürlüğü ve diğer tarımsal kuruluşların yetkilileri ve/veya görevlileri ile ilişki halinde oldukları saptanmıştır. Tarımsal kuruluşlar ile ilişki sıklığı incelendiğinde; genel ortalama itibariyle ankete katılan kişilerin %45,12'si çok önemli bir sorunları olduklarında, %41,46'sı şehre gittiklerinde bazen, %7,32'si şehre gittiklerinde çoğunlukla ve %6,10'u ise şehre her gidişlerinde görüştiklerini belirtmişlerdir (Çizelge 6.55).

Çizelge 6.55. İncelenen İşletmelerde Tarımsal Kuruluşlar İle İlişki Sıklığı

İLİŞKİ SIKLIĞI	TOPLULAŞTIRMA BİLİNÇ DÜZEYİ						GENEL	
	DÜŞÜK		ORTA		YÜKSEK			
	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)
Çok önemli bir sorun olduğunda görüşür	19	47,50	16	47,06	2	25,00	37	45,12
Şehre gittiğinde bazen görüşür	17	42,50	14	41,18	3	37,50	34	41,46
Şehre gittiğinde çoğunlukla görüşür	2	5,00	2	5,88	2	25,00	6	7,32
Şehre her gidişinde görüşür	2	5,00	2	5,88	1	12,50	5	6,10
TOPLAM	40	100,00	34	100,00	8	100,00	82	100,00

İncelenen işletmelerin büyük çoğunluğu (genel ortalama itibariyle %63,41) buldukları köyde yayım elemanının bulunduğunu veya yayım elemanlarının köylerini ziyaret ettiklerini ifade etmişlerdir (Çizelge 6.56).

Çizelge 6.56. İncelenen İşletmelerin Bulunduğu Köyde Yayım Elemanı Varlığı veya Yayım Elemanlarının Köyü Ziyaret Etme Durumu

İLİŞKİNİN VARLIĞI	TOPLULAŞTIRMA BİLİNÇ DÜZEYİ						GENEL	
	DÜŞÜK		ORTA		YÜKSEK		Frekans (adet)	Oran (%)
	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)		
Evet	26	65,00	21	61,76	5	62,50	52	63,41
Hayır	14	35,00	13	38,24	3	37,50	30	36,59
TOPLAM	40	100,00	34	100,00	8	100,00	82	100,00

Bununla birlikte, işletmelerin tamamı yayım elemanları tarafından ziyaret edildiklerini ve/veya onlarla görüştiklerini belirtmişlerdir.

Buldukları köyde yayım elemanlarının bulunduğu veya yayım elemanlarının köyü ziyaret ettiğini belirten işletmeler, yayım elemanlarının köyü ziyaret etme sıklığını %67,31 ile 6 ayda 1 kere ve %32,69 ile ayda 1 kere olarak belirtmişlerdir (Çizelge 6.57). İşletmelerin tümüne göre yayım elemanlarının problemleriyle ilgilenmektedirler.

Çizelge 6.57. İncelenen İşletmelere Göre Yayım Elemanlarının Köyü Ziyaret Etme Sıklığı

KÖYÜN ZİYARET SIKLIĞI	TOPLULAŞTIRMA BİLİNÇ DÜZEYİ						GENEL	
	DÜŞÜK		ORTA		YÜKSEK		Frekans (adet)	Oran (%)
	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)		
Ayda 1 kere	9	34,62	5	23,81	3	60,00	17	32,69
6 ayda 1 kere	17	65,38	16	76,19	2	40,00	35	67,31
TOPLAM	26	100,00	21	100,00	5	100,00	52	100,00

Görüşülen işletmelerin tamamına yakını, yayım elemanlarının bilgi düzeylerinin yeterli olduğunu belirtmişlerdir (Çizelge 6.58).

Çizelge 6.58. İncelenen İşletmelerin Yayım Elemanlarının Bilgi Düzeyleri Hakkındaki Düşünceleri

DÜŞÜNCELER	TOPLULAŞTIRMA BİLİNÇ DÜZEYİ						GENEL	
	DÜŞÜK		ORTA		YÜKSEK		Frekans (adet)	Oran (%)
	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)		
Bilgi düzeyi yeterli	25	96,15	21	100,00	5	100,00	51	98,78
Bilgi düzeyi yetersiz	1	3,85	0	0,00	0	0,00	1	1,22
TOPLAM	26	100,00	21	100,00	5	100,00	52	100,00

Yayım elemanları ile daha çok kahvehanede olmak üzere tarım işletmesinde ve tarlada görüşüldüğü saptanmıştır (Çizelge 6.59).

Çizelge 6.59. İncelenen İşletmelerin Yayım Elemanları İle Görüştüğü Yer

GÖRÜŞÜLEN YER	TOPLULAŞTIRMA BİLİNÇ DÜZEYİ						GENEL	
	DÜŞÜK		ORTA		YÜKSEK		Frekans (adet)	Oran (%)
	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)		
İşletme	5	19,23	4	19,05	2	40,00	11	21,15
Tarla	4	15,38	4	19,05	1	20,00	9	17,31
Kahvehane	17	65,39	13	61,90	2	40,00	32	61,54
TOPLAM	26	100,00	21	100,00	5	100,00	52	100,00

İşletmelerin tamamına yakını yayım elemanlarına verdikleri bilgiler karşılığında ekstra ücret ödemek istemediklerini ifade etmişlerdir (Çizelge 6.60).

Çizelge 6.60. İncelenen İşletmelerin Yayım Elemanlarına Bilgi İçin Ekstra Ücret Ödeme İsteği

ÖDEME İSTEĞİ	TOPLULAŞTIRMA BİLİNÇ DÜZEYİ						GENEL	
	DÜŞÜK		ORTA		YÜKSEK		Frekans (adet)	Oran (%)
	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)		
Evet	1	3,85	0	0,00	0	0,00	1	1,92
Hayır	25	96,15	21	100,00	5	100,00	51	98,08
TOPLAM	26	100,00	21	100,00	5	100,00	52	100,00

Yayım elemanları köye geldiklerinde, genel ortalama itibariyle incelenen işletmelerin %36,54'ü her seferinde, %32,69'u genellikle, %17,31'i bazen ve %13,46'sı ise sorunları olduklarında görüştiklerini ifade etmişlerdir (Çizelge 6.61).

Çizelge 6.61. İncelenen İşletmelerin Yayım Elemanlarının Köye Geldiğinde Tarımsal Konularda Görüşme Durumu

GÖRÜŞME DURUMU	TOPLULAŞTIRMA BİLİNÇ DÜZEYİ						GENEL	
	DÜŞÜK		ORTA		YÜKSEK		Frekans (adet)	Oran (%)
	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)		
Her gelişlerinde	9	34,62	7	33,33	3	60,00	19	36,54
Genellikle	9	34,62	6	28,57	2	40,00	17	32,69
Bazen	4	15,38	5	23,81	0	0,00	9	17,31
Sorunum olursa	4	15,38	3	14,29	0	0,00	7	13,46
TOPLAM	26	100,00	21	100,00	5	100,00	52	100,00

İncelenen işletmelere göre, yayım elemanlarının en çok bilgi verdikleri konular; başta ekim-dikim olmak üzere sırasıyla ilaçlama, gübreleme, yem bitkileri ve hayvan besleme, pazarlama ve ürün değerlendirme, sulama, yeni çeşitler, toprak işleme ile hasat-harman olarak belirlenmiştir (Çizelge 6.62).

Çizelge 6.62. İncelenen İşletmelere Göre Yayım Elemanlarının En Çok Verdikleri Konular

EN ÇOK VERİLEN KONULAR	TOPLULAŞTIRMA BİLİNÇ DÜZEYİ						GENEL	
	DÜŞÜK		ORTA		YÜKSEK			
	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)
Ekim – dikim	26	100,00	21	100,00	5	100,00	52	100,00
Yem bitkileri ve hayvan besleme	16	61,54	15	71,43	4	80,00	35	67,31
Sulama	12	46,15	12	57,14	3	60,00	27	51,92
Pazarlama ve ürün değerlendirme	12	46,15	14	66,67	2	40,00	28	53,85
İlaçlama	25	96,15	21	100,00	5	100,00	51	98,08
Gübreleme	25	96,15	21	100,00	5	100,00	51	98,08
Yeni çeşit (tohum, fide)	8	30,77	7	33,33	3	60,00	18	34,62
Toprak işleme	10	38,46	6	28,57	2	40,00	18	34,62
Hasat – harman	10	38,46	5	23,81	3	60,00	18	34,62

*Birden fazla şık işaretlendiği için toplam %100,00'ü aşmaktadır.

Yayım elemanlarının çiftçilere çok çeşitli konularda bilgi aktardıkları saptanmıştır. Tüm işletmeler ortalamasına göre, işletmelerin %59,76'sı yayım elemanlarının önerilerine genellikle inandıkları ve çoğunluğunu uyguladıklarını, %30,49'u tamamen inandıklarını ve her zaman uyguladıklarını ve %9,76'sı ise bazılarını inandıklarını ve arasıra uyguladıklarını belirtmişlerdir (Çizelge 6.63). Yayım elemanlarının önerilerine tamamen inanma ve her zaman uygulama durumunun toplulaştırma bilinç düzeyi yüksek olan kişilerde daha fazla olduğu saptanmıştır.

Çizelge 6.63. İncelenen İşletmelerin Tarım Kuruluşlarının Elemanlarının Önerilerine İnanma ve Uygulama Durumu

ÖNERİLERE İNANMA VE UYGULAMA DURUMU	TOPLULAŞTIRMA BİLİNÇ DÜZEYİ						GENEL	
	DÜŞÜK		ORTA		YÜKSEK			
	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)
Tamamen inanıyor ve her zaman uyguluyor	11	27,50	9	26,47	5	62,50	25	30,49
Genellikle inanıyor ve çoğunluğunu uyguluyor	23	57,50	23	67,65	3	37,50	49	59,76
Bazılarını inanıyor ve ara sıra uyguluyor	6	15,00	2	5,88	0	0,00	8	9,76
TOPLAM	40	100,00	34	100,00	8	100,00	82	100,00

İncelenen işletmelerinin şehre gittiklerinde İl/İlçe Tarım Müdürlüklerine uğramalarının çok az olduğu (yaklaşık %60'ı arasıra ve nadiren) belirlenmiştir (Çizelge 6.64). Her

gidişte uğrayanların oranı ise yok denecek kadar azdır (genel ortalamada %10,98). Bu veriler çiftçi-tarımsal kuruluşlar arası irtibatın çok zayıf olduğu göstermektedir.

Çizelge 6.64. İncelenen İşletmelerin Yöneticilerinin İl/ilçe Merkezine Gittiklerinde Tarım İl/İlçe Müdürlüklerine Uğrama Durumu

UĞRAMA DURUMU	TOPLULAŞTIRMA BİLİNÇ DÜZEYİ						GENEL	
	DÜŞÜK		ORTA		YÜKSEK			
	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)
Her gidişinde	4	10,00	3	8,82	2	25,00	9	10,98
Genellikle	7	17,50	7	20,59	3	37,50	17	20,73
Arasıra	10	25,00	11	32,35	2	25,00	23	28,05
Bazen	1	2,50	0	0,00	0	0,00	1	1,22
Nadiren	13	32,50	12	35,29	1	12,50	26	31,71
Sorun olursa	5	12,50	1	2,94	0	0,00	6	7,32
TOPLAM	40	100,00	34	100,00	8	100,00	82	100,00

Tarım işletmeleri tarımsal konularda birçok kaynaktan bilgi sağlamaktadır. İncelenen işletmelerdeki tarımsal konulardaki en önemli bilgi kaynakları, genel ortalama itibarıyla, sırasıyla; köydeki diğer çiftçiler (%80,49), bölgedeki tarım teşkilatı elemanları (%73,17), akrabalar (%30,49), Ziraat Odası (%30,49) bölgedeki önder çiftçiler (%29,27), Üniversite (%10,98), televizyon (%10,98), gazete, degi, broşür gibi yazılı basın (%10,98) ve radyo (%1,22) olarak tespit edilmiştir (Çizelge 6.65).

Çizelge 6.65. İncelenen İşletmelerin Tarımsal Konulardaki Bilgi Kaynakları*

TARIMSAL BİLGİ KAYNAKLARI	TOPLULAŞTIRMA BİLİNÇ DÜZEYİ						GENEL	
	DÜŞÜK		ORTA		YÜKSEK			
	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)
Köydeki Diğer Çiftçiler	38	95,00	26	76,47	2	25,00	66	80,49
Tarım Teşkilatı Elemanları	29	72,50	26	76,47	5	62,50	60	73,17
Akrabalar	16	40,00	8	23,53	1	12,50	25	30,49
Ziraat Odası	12	30,00	11	32,35	2	25,00	25	30,49
Önder Çiftçiler	10	25,00	8	23,53	6	75,00	24	29,27
Üniversite	3	7,50	4	11,76	2	25,00	9	10,98
Televizyon	3	7,50	3	8,82	3	37,50	9	10,98
Gazete, Dergi, Broşür vb.	3	7,50	3	8,82	3	37,50	9	10,98
Radyo	0	0,00	0	0,00	1	12,50	1	1,22

*Birden fazla şık işaretlendiği için toplam %100,00'ü aşmaktadır.

Ankete katılan kişiler, tarımsal kuruluşların elemanları ile birbirine yakın oranlarda (yaklaşık %25) bitkisel ürün ekim-dikimi, bakım işlerinin yapıldığı, kışın boş zamanlarda ve ürün hasat zamanlarında görüştikleri belirtmişlerdir (Çizelge 6.66). Ankete katılan kişilerin toplulaştırma bilinç düzeyleri ile tarım teşkilatı elemanları ile görüşme zamanları arasında istatistiki açıdan herhangi bir ilişkiye rastlanılmamıştır.

Çizelge 6.66. İncelenen İşletmelerin Tarımsal Kuruluşların Elemanlarıyla En Çok Görüştükleri Zamanlar

EN ÇOK GÖRÜŞÜLEN ZAMAN	TOPLULAŞTIRMA BİLİNÇ DÜZEYİ						GENEL	
	DÜŞÜK		ORTA		YÜKSEK			
	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)
Ekim-dikim zamanı	11	27,50	8	23,53	2	25,00	21	25,61
Bakım işlerinin yapıldığı zamanlar	12	30,00	8	23,53	3	37,50	23	28,05
Kışın boş zaman	10	25,00	9	26,47	2	25,00	21	25,61
Hasat zamanı	7	17,50	9	26,47	1	12,50	17	20,73
TOPLAM	40	100,00	34	100,00	8	100,00	82	100,00
$\chi^2 = 1,691$ P = 0,946 df = 6								

Bu görüşmelerde tarım teşkilatı elemanlarından daha çok gübre+gübreleme ve ilaç+ilaçlama olmak üzere ekim ve hasat konularında bilgi alınmıştır (Çizelge 6.67).

Çizelge 6.67. İncelenen İşletmelerin Tarımsal Kuruluşlarından En Çok Bilgi Aldıkları Konular

EN ÇOK BİLGİ ALINAN KONULAR	TOPLULAŞTIRMA BİLİNÇ DÜZEYİ						GENEL	
	DÜŞÜK		ORTA		YÜKSEK			
	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)
Gübre + Gübreleme	18	45,00	12	35,30	4	50,00	34	41,46
İlaç + İlaçlama	18	45,00	16	47,06	4	50,00	38	46,34
Ekim	2	5,00	3	8,82	0	0,00	5	6,10
Hasat	2	5,00	3	8,82	0	0,00	5	6,10
TOPLAM	40	100,00	34	100,00	8	100,00	82	100,00

İncelenen işletmelerin tarımsal kuruluşlara değişik nedenlerle başvurdukları belirlenmiştir. Tüm işletmeler itibariyle incelenen işletmelerin tarımsal kuruluşlara başvurma nedenleri; %71,95 ile herhangi bir tarımsal bilgi almak ve yapılanları yerinde görmek, yine %71,95 ile tarımsal girdi temini, %68,29 ile herhangi bir tarımsal sorun durumunda yardım almak ve %51,22 ile hizmet almak olarak tespit edilmiştir (Çizelge 6.68). Özellikle toplulaştırma bilinç düzeyi yüksek olan işletme yöneticilerinin diğerlerine kıyasla tarımsal kuruluşlara daha fazla başvurdukları saptanmıştır.

Çizelge 6.68. İncelenen İşletmelerin Tarımsal Kuruluşlara Başvurma Nedenleri*

BAŞVURMA NEDENLERİ	TOPLULAŞTIRMA BİLİNÇ DÜZEYİ						GENEL	
	DÜŞÜK		ORTA		YÜKSEK		Frekans (adet)	Oran (%)
	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)		
Tarımsal bilgi almak ve yapılanları yerinde görmek	27	67,50	24	70,59	8	100,00	59	71,95
Tarımsal girdi temini	28	70,00	25	73,53	6	75,00	59	71,95
Tarımsal sorun için yardım almak	27	67,50	21	61,76	8	100,00	56	68,29
Hizmet almak	17	42,50	17	50,00	8	100,00	42	51,22

*Birden fazla şık işaretlendiği için toplam %100,00'ü aşmaktadır.

Araştırma bölgesinde tarım ile ilgili Üniversite, Araştırma Enstitüsü ve diğer birçok tarımsal kuruluş bulunmakta olup, bu kurum/kuruluşlar tarım ile ilgili birçok araştırmalar yapmaktadırlar. Bu sonuçların değişik şekillerde yayımı gerçekleştirilmektedir. Ancak incelenen işletmelerin bir kısmının (genel ortalama itibarıyla %18,29) bu sonuçlara hiç ulaşamadığı veya haberdar olmadığı belirlenmiştir (Çizelge 6.69). İlgili sonuçlara tamamen ulaşan veya haberdar olanların oranı %10 civarındadır. Genelde üreticilerin yaklaşık yarısı sonuçlara kısmen ulaştıklarını veya sonuçlardan haberdar olduklarını beyan etmişlerdir.

Çizelge 6.69. İncelenen İşletmelerin Araştırma Sonuçlarına Ulaşma veya Haberdar Olma Durumu

ULAŞMA- HABERDAR OLMA DURUMU	TOPLULAŞTIRMA BİLİNÇ DÜZEYİ						GENEL	
	DÜŞÜK		ORTA		YÜKSEK		Frekans (adet)	Oran (%)
	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)		
Tamamen	3	7,50	3	8,82	2	25,00	8	9,76
Çoğunlukla	7	17,50	6	17,65	3	37,50	16	19,51
Kısmen	20	50,00	20	58,82	3	37,50	43	52,44
Hiç	10	25,00	5	14,71	0	0,00	15	18,29
TOPLAM	40	100,00	34	100,00	8	100,00	82	100,00

Ankete katılan işletmelere göre, tarımsal konulardaki araştırma sonuçlarını kendilerine aktaran kaynaklar; en başta bölgedeki Tarım İl/İlçe Müdürlükleri elemanları ve diğer üreticilerdir (Çizelge 6.70). Bununla birlikte kooperatif elemanları ile yazılı ve görsel kitle iletişim araçlarından da bilgi alındığı belirlenmiştir. Bölgedeki Üniversite ve Araştırma Enstitülerinin bilgi aktarmadaki payı yok denecek kadar azdır.

Çizelge 6.70. İncelenen İşletmelere Göre Araştırma Sonuçlarını Aktaran Kaynaklar

KAYNAKLAR	TOPLULAŞTIRMA BİLİNÇ DÜZEYİ						GENEL	
	DÜŞÜK		ORTA		YÜKSEK			
	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)
Tarım İl / İlçe Müd. Elemanları	31	77,50	27	79,41	7	87,50	65	79,27
Diğer Üreticiler	20	50,00	20	58,82	2	25,00	42	51,22
Dergi, Broşür, Çiftçi Mektubu vb.	8	20,00	7	20,59	4	50,00	19	23,17
Kooperatif Elemanları	5	12,50	3	8,82	0	0,00	8	9,76
Radio-Televizyon	3	7,50	2	5,88	2	25,00	7	8,54
Üniversite Öğretim Elemanları	0	0,00	0	0,00	1	12,50	1	1,22
Araştırma Enstitüleri	0	0,00	0	0,00	1	12,50	1	1,22

*Birden fazla şık işaretlendiği için toplam %100,00'ü aşmaktadır.

Tarımsal konularda en çok haberdar olunan konular; yeni tohum/fide çeşitleri, zirai ilaç çeşidi ve kullanımı ile gübre çeşidi ve kullanımı üzerine olduğu belirtilmiştir (Çizelge 6.71). Bununla birlikte; ürün fiyatları, yeni alet-makine ve kullanımı, sulama teknikleri ve pazarlama teknikleri konularındaki araştırmalardan da az da olsa bilgi alınmaktadır.

Çizelge 6.71. İncelenen İşletmelerin En Çok Haberdar Oldukları Araştırma Konuları

KONULAR	TOPLULAŞTIRMA BİLİNÇ DÜZEYİ						GENEL	
	DÜŞÜK		ORTA		YÜKSEK			
	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)
Yeni tohum / fide çeşitleri	32	80,00	28	82,35	7	87,50	67	81,71
Zirai mücadele ilaç çeşidi ve kullanımı	27	67,50	27	79,41	5	62,50	59	71,95
Gübre çeşidi ve kullanımı	26	65,00	26	76,47	5	62,50	57	69,51
Ürün fiyatları	14	35,00	14	41,18	4	50,00	32	39,02
Yeni alet-makine ve kullanımı	10	25,00	14	41,18	7	87,50	31	37,80
Sulama teknikleri	9	22,50	10	29,41	6	75,00	25	30,49
Pazarlama teknikleri	8	10,00	7	20,59	2	25,00	17	20,73

*Birden fazla şık işaretlendiği için toplam %100,00'ü aşmaktadır.

Tarımsal üretimde birçok problem görülmektedir. Tüm işletmeler ortalaması itibariyle, işletmelerin tarımsal üretimde karşılaştıkları en önemli sorunlar; başta ürün fiyatlarının düşüklüğü (%89,02) olmak üzere, toprak yetersizliği ve dağımlığı (%71,95), işletmelerin finansman yetersizlikleri (%51,22), piyasaların belirsiz oluşu (%40,24), hastalık ve zararlılar (%39,02), girdilerin pahalı olması (%29,27), üreticilerin teknik

bilgilerinin yetersiz oluşu (%21,95), sulama kaynağının yetersizliği (%9,76) ve üreticiler arasında birlikteliğin olmaması (%9,76) olarak tespit edilmiştir (Çizelge 6.72). Özellikle tarımsal üretim yapılacak toprağın yetersiz ve olanın da dağılık oluşunun çiftçiler tarafından en önemli ikinci sorun olarak görülmesi dikkat çekici olup, arazi toplulaştırmasının önemini ortaya koymaktadır.

Çizelge 6.72. İncelenen İşletmelerin Tarımda Karşılaştıkları En Önemli Sorunları

TARIMDAKİ EN ÖNEMLİ SORUNLAR	TOPLULAŞTIRMA BİLİNÇ DÜZEYİ						GENEL	
	DÜŞÜK		ORTA		YÜKSEK			
	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)
Ürün fiyatının düşüklüğü	36	90,00	30	88,24	7	87,50	73	89,02
Toprak yetersizliği ve dağılıklığı	27	67,50	27	79,41	5	62,50	59	71,95
Finansman yetersizliği	21	52,50	17	50,00	4	50,00	42	51,22
Piyasaların belirsiz oluşu	13	32,50	16	47,06	4	50,00	33	40,24
Hastalık ve zararlılar	16	40,00	10	29,41	6	75,00	32	39,02
Girdilerin pahalı olması	11	27,50	9	26,47	4	50,00	24	29,27
Teknik bilgi eksikliği	13	32,50	4	11,76	1	12,50	18	21,95
Sulama kaynağı yetersizliği	5	12,50	2	5,88	1	12,50	8	9,76
Üreticiler arasında birliktelik olmaması	2	5,00	3	8,82	3	37,50	8	9,76

*Birden fazla şık işaretlendiği için toplam %100,00'ü aşmaktadır.

6.2.10. İncelenen İşletmelerin Gelişmiş Tarım Teknolojilerini Benimseme ve Uygulama Düzeyi

Tarımsal kalkınmanın ön koşulu yeni teknolojidir. Tarımda teknolojik yenilik kavramı, üretim sürecinde kullanılan, yeni veya geliştirilmiş girdileri ve yöntemleri kapsamaktadır. Tarımsal üretimin her aşamasında teknolojik yenilikler üreticilere aktarılmaktadır. Diğer sektörlerde olduğu gibi, tarımda da hergeçen gün yeni teknolojilerin ve uygulamaların devreye girmesi ile sürekli bir gelişme ve ilerleme söz konusu olmaktadır. Tarımda yeni tekniklerim üreticilere en hızlı, en rasyonel ve bilinçli bir şekilde ulaştırılması gerekmektedir (Taluğ 1975). Bunlar üretimi ya da verimi artırıcı teknik ve uygulamalardır. Bu anlamı ile tarımsal yenilik, yalnızca yeni bulunmuş bir girdi ya da geliştirilmiş bir yöntemin ilk sunuluşunu içermemektedir.

Ayrıca yeniliğin herhangi bir ülke ya da yörede yayılmış olsa bile, henüz yayılmadığı topluluklara sunulmasını da kapsamaktadır (Kızılaslan, 1997).

İncelenen işletmelerde birçok tarımsal yenilik/yeni teknik uygulanmaktadır. İncelenen işletmelerin tümü tarımsal üretimde zirai mücadele yapmakta ve sertifikalı tohum kullanmaktadırlar (Çizelge 6.73). Bununla birlikte, toprak analizi yaptıran (%91,46), yağmurlama sulama sistemini kullanan (%80,49), suni tohumlama uygulatan (%62,20), damla sulama sistemi kullanan (%56,10) ve hibrit tohum/fide kullanan (%50,00) birçok çiftçi bulunmaktadır. Tarım sigortası yaptıran ve örtü altı yetiştiriciliği yapan çiftçi sayısı ise yok denecek kadar azdır. Toplulaştırma bilinç düzeyi yüksek olan kişilerin diğerlerine kıyasla daha fazla tarımsal yenilik uyguladığı saptanmıştır.

Çizelge 6.73. İncelenen İşletmelerin Bazı Tarımsal Yenilikleri/Yeni Tekniği Uygulama Durumu

YENİLİKLER	TOPLULAŞTIRMA BİLİNÇ DÜZEYİ						GENEL	
	DÜŞÜK		ORTA		YÜKSEK		Frekans (adet)	Oran (%)
	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)		
Zirai mücadele	40	100,00	34	100,00	8	100,00	82	100,00
Sertifikalı tohum	40	100,00	34	100,00	8	100,00	82	100,00
Toprak analizi	36	90,00	32	94,12	7	87,50	75	91,46
Yağmurlama sulama	32	80,00	28	82,35	6	75,00	66	80,49
Suni tohumlama	23	57,50	21	61,76	7	87,50	51	62,20
Damla sulama	20	50,00	20	58,82	6	75,00	46	56,10
Hibrit tohum / fide	19	47,50	17	50,00	5	62,50	41	50,00
Tarım sigortası	3	7,50	4	11,76	2	25,00	9	10,98
Örtü altı yetiştiriciliği	0	0,00	1	2,94	0	0,00	1	1,22

*Birden fazla şık işaretlendiği için toplam %100,00'ü aşmaktadır.

Tarımsal yenilikler bazı çiftçiler tarafından hemen kabul edilmekte ve uygulanmakta iken, bazıları tarafından ise tam tersi bir durum söz konusu olabilmektedir. Genel ortalama itibarıyla, ankete katılan kişilerin %10,98'i tarımsal bir yeniliği duyduğunda veya öğrendiğinde tamamen uyguladığını, %60,98'i çoğunlukla ve %28,05'i ise kısmen uyguladığını belirtmiştir (Çizelge 6.74). Toplulaştırma bilinç düzeyi yüksek olan kişiler tarımsal yeniliği tamamen uygulamada diğerlerine kıyasla yüksek bir orandadır.

Tarımsal yenilikler daha çok tarım teşkilatı elemanları ve köydeki diğer çiftçilerden öğrenilmektedir (Çizelge 6.75). Bununla birlikte oranları az da olsa önder çiftçiler, üniversite, televizyon-radyo, köy muhtarı ve akrabalar da bilgi kaynaklarıdır.

Çizelge 6.74. İncelenen İşletmelerin Tarımsal Yeniliği Duyduğunda veya Öğrendiğinde Uygulama Durumu

UYGULAMA DURUMU	TOPLULAŞTIRMA BİLİNÇ DÜZEYİ						GENEL	
	DÜŞÜK		ORTA		YÜKSEK			
	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)
Tamamen	3	7,50	3	8,82	3	37,50	9	10,98
Çoğunlukla	23	57,50	22	64,71	5	62,50	50	60,98
Arasıra	14	35,00	9	26,47	0	0,00	23	28,05
TOPLAM	40	100,00	34	100,00	8	100,00	82	100,00

Çizelge 6.75. İncelenen İşletmelerin Tarımsal Yeniliği Öğrenme Kaynakları

ÖĞRENME KAYNAKLARI	TOPLULAŞTIRMA BİLİNÇ DÜZEYİ						GENEL	
	DÜŞÜK		ORTA		YÜKSEK			
	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)
Tarım Teşkilatı Elemanları	27	67,50	26	76,47	7	87,50	60	73,17
Köydeki diğer çiftçiler	24	60,00	16	47,06	2	25,00	42	51,22
Önder çiftçiler	12	30,00	9	26,47	3	37,50	24	29,27
Üniversite	5	12,50	7	20,59	5	62,50	17	20,73
Televizyon - Radyo	6	15,00	5	14,71	5	62,50	16	19,51
Muhtar	5	12,50	2	5,88	1	12,50	8	9,76
Akrabalar	5	12,50	2	5,88	1	12,50	8	9,76

*Birden fazla şık işaretlendiği için toplam %100,00'ü aşmaktadır.

İncelenen işletmelerin büyük çoğunluğu (genel ortalamada %76,83) bölgeye getirilecek olan yeni bir tarımsal yatırım, teknoloji veya teknolojik ürünün kendisi tarafından kabul görmesinin şartı olarak köydeki diğer üreticilerin çoğunluğunun kabul etmesini ifade etmiştir (Çizelge 6.76). Hemen kabul edenlerin oranı %14,63 ve herkes kabul ettikten sonra en son kabul edeceklerin oranı ise %8,54'tür. Bu tip bir durumu hemen kabul edenler içerisinde toplulaştırma bilinç düzeyi yüksek olan kişilerin oranını en yüksektir.

Çizelge 6.76. İncelenen İşletmelerin Bölgeye Getirilecek Olan Yeni Bir Tarımsal Yatırım, Teknoloji veya Teknolojik Ürüne Karşı Olabilecek Tutumları

OLABİLECEK TUTUMLAR	TOPLULAŞTIRMA BİLİNÇ DÜZEYİ						GENEL	
	DÜŞÜK		ORTA		YÜKSEK			
	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)
Hemen kabul eder	2	5,00	5	14,71	5	62,50	12	14,63
Köydeki üreticilerin çoğunluğunun kabul etmesini bekler	33	82,50	28	82,35	2	25,00	63	76,83
Herkes kabul ettikten sonra en son kabul eder	5	12,50	1	2,94	1	12,50	7	8,54
TOPLAM	40	100,00	34	100,00	8	100,00	82	100,00

Toplulaştırma bilinç düzeyi ile gelişmiş tarım teknolojisini uygulama düzeyleri arasında bir ilişki olup olmadığı yapılan khi-kare testi ile analiz edilmiş ve analiz sonucuna göre toplulaştırma bilinç düzeyleri ile gelişmiş tarım teknolojisini benimseme ve uygulama düzeyleri arasında istatistiki açıdan %1 önem düzeyinde çok önemli derecede bir ilişki bulunmuştur (Çizelge 6.77). Araştırmada az yenilikçi üreticiye rastlanmamıştır.

Çizelge 6.77. İncelenen İşletmelerin Toplulaştırma Bilinç Düzeyleri İle Gelişmiş Tarım Teknolojisini Benimseme ve Uygulama Düzeyleri Arasındaki İlişki Durumu

BENİMSEME DÜZEYLERİ	TOPLULAŞTIRMA BİLİNÇ DÜZEYİ						GENEL	
	DÜŞÜK		ORTA		YÜKSEK		Frekans (adet)	Oran (%)
	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)		
Az	0		0		0		0	0,00
Orta	30		11		1		42	51,52
Çok	10		23		7		40	48,78
TOPLAM	40	100,00	34	100,00	8	100,00	82	100,00
$\chi^2 = 18,698$ P = 0,000 df = 2								

6.2.11. İncelenen İşletmelerin Arazi Toplulaştırmasıyla İle İlgili Düşünceleri

Ankete katılan tüm işletmeler itibariyle, işletmelerin %9,76'sı bölgede arazi toplulaştırması çalışmalarını başlamadan önce böyle bir uygulama yapılacağını hiç duymadıklarını belirtmişlerdir (Çizelge 6.78). Bununla birlikte, %48,78'i böyle bir şeyi duyduğunu, ancak ne olduğunu bilmediğini, %19,51'i duyduğunu, fakat nasıl olduğunu bilmediğini ifade etmişlerdir. Buna karşın, %19,51'i bilgisinin olduğunu ve nasıl olacağını bildiğini, %2,44'ü bilgisinin olduğunu ve daha önce arazi toplulaştırması yapılan bazı alanları gördüğünü belirtmiştir. Bu sonuçlar, üreticilerin yarıdan fazlasının bölgede arazi toplulaştırması başlamadan önce konu hakkında yeterli bilgi sahibi olmadığını göstermektedir.

İncelenen işletmelerin yarıdan fazlasının arazi toplulaştırmasının hangi kurum tarafından yapıldığını bildiği tespit edilmiştir (Çizelge 6.79). Bilenlerin oranı toplulaştırma bilinç düzeyi yüksek olanlarda %87,50'dir. Geriye kalanların yarısı ilgili kurumu sonradan öğrenmelerine rağmen, diğer yarısı ise halen bilmediklerini belirtmişlerdir. Khi-kare analizi sonucuna göre, kişilerin toplulaştırma bilinç düzeyleri ile toplulaştırmayı yapan kurumu bilmeleri arasında istatistiki açıdan önemli düzeyde bir ilişki bulunmaktadır.

Çizelge 6.78. İncelenen İşletmelerin Bölgede Arazi Toplulaştırması Çalışmaları Başlamadan Önce Konu Hakkında Bilgi Sahibi Olma Durumları

BİLGİ SAHİBİ OLMA DURUMU	TOPLULAŞTIRMA BİLİNÇ DÜZEYİ						GENEL	
	DÜŞÜK		ORTA		YÜKSEK		Frekans (adet)	Oran (%)
	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)		
Hiç duymamıştı	6	15,00	2	5,88	0	0,00	8	9,76
Duymuştu, ancak ne olduğunu bilmiyordu	21	52,50	17	50,00	2	25,00	40	48,78
Duymuştu, fakat nasıl olduğunu bilmiyordu	8	20,00	6	17,65	2	25,00	16	19,51
Bilgisi vardı ve nasıl olduğunu biliyordu	5	12,50	8	23,53	3	37,50	16	19,51
Bilgisi vardı, daha önce toplulaştırma yapılan alanlardan bazılarını görmüştü	0	0,00	1	2,94	1	12,50	2	2,44
TOPLAM	40	100,00	34	100,00	8	100,00	82	100,00

Çizelge 6.79. İncelenen İşletmelerin Arazi Toplulaştırmasının Hangi Kurum Tarafından Yapıldığını Bilme Durumu

BİLME DURUMU	TOPLULAŞTIRMA BİLİNÇ DÜZEYİ						GENEL	
	DÜŞÜK		ORTA		YÜKSEK		Frekans (adet)	Oran (%)
	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)		
Evet	18	45,00	18	52,94	7	87,50	43	52,44
Arazi toplulaştırma çalışmaları başladıktan sonra öğrendi	6	15,00	12	35,29	1	12,50	19	23,17
Hayır / Halen tam olarak bilmiyor	16	40,00	4	11,77	0	0,00	20	24,39
TOPLAM	40	100,00	34	100,00	8	100,00	82	100,00
$\chi^2 = 16,916$ $P = 0,002$ $df = 4$								

Toplulaştırma bilinç düzeyinin yüksek olduğu kişilerin tamamı, diğerlerinin ise bir bölümü bölgede arazi toplulaştırması yapılmadan önce bilgilendirme toplantılarının yapıldığını ifade etmişlerdir (Çizelge 6.80).

İncelenen işletmelerin yaklaşık %70'i arazi toplulaştırması yapılmadan önce düzenlenen bilgilendirme toplantılarına katıldıklarını (Çizelge 6.81) ve bilgilendirme toplantısında verilen bilgilerin yeterli olduğunu (Çizelge 6.82) belirtmişlerdir. Yapılan khi-kare testi sonucuna göre, ankete katılan kişilerin toplulaştırma bilinç düzeyleri ile bilgilendirme toplantılarına katılmaları ve toplantıda verilen bilgilerin yeterli olduğunu belirtmeleri arasında istatistiki açıdan herhangi bir ilişkinin bulunamamıştır.

Çizelge 6.80. İncelenen İşletmelere Göre Bölgede Arazi Toplulaştırması Yapılmadan Önce Bilgilendirme Toplantısı Yapılma Durumu

BİLGİLENDİRME TOPLANTISI YAPILMA	TOPLULAŞTIRMA BİLİNÇ DÜZEYİ						GENEL	
	DÜŞÜK		ORTA		YÜKSEK		Frekans (adet)	Oran (%)
	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)		
Evet	18	45,00	30	88,24	8	100,00	56	68,29
Evet, ama köyde arazi toplulaştırması başladıktan sonra verildi	5	12,50	2	5,88	0	0,00	7	8,54
Hayır, bugüne kadar hiç verilmedi ama ne olduğunu çevreden öğrendi	17	42,50	2	5,88	0	0,00	19	23,17
TOPLAM	40		34		8		82	100,00

Çizelge 6.81. İncelenen İşletmelerin Bölgede Arazi Toplulaştırması Yapılmadan Önce Düzenlenen Bilgilendirme Toplantısına Katılma Durumu

TOPLANTIYA KATILMA DURUMU	TOPLULAŞTIRMA BİLİNÇ DÜZEYİ						GENEL	
	DÜŞÜK		ORTA		YÜKSEK		Frekans (adet)	Oran (%)
	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)		
Evet	25	62,50	24	70,59	7	87,50	56	68,29
Hayır	15	37,50	10	29,41	1	12,50	26	31,71
TOPLAM	40	100,00	34	100,00	8	100,00	82	100,00
$\chi^2 = 2,066$ P = 0,356 df = 2								

Çizelge 6.82. İncelenen İşletmelerin Bölgede Arazi Toplulaştırması Yapılmadan Önce Düzenlenen Bilgilendirme Toplantısında Verilen Bilgilerin Yeterlilik Durumu

BİLGİLERİN YETERLİLİK DURUMU	TOPLULAŞTIRMA BİLİNÇ DÜZEYİ						GENEL	
	DÜŞÜK		ORTA		YÜKSEK		Frekans (adet)	Oran (%)
	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)		
Evet	17	68,00	16	66,67	5	71,43	38	67,86
Hayır	8	32,00	8	33,33	2	28,57	18	32,14
TOPLAM	25	100,00	24	100,00	7	100,00	56	100,00
$\chi^2 = 0,057$ P = 0,972 df = 2								

Toplulaştırma çalışmalarının başlatılabilmesi için fiziki şartların sağlanmasının yanında toplulaştırma bilinç düzeyi ve devamında benimseme düzeyinin yüksek olması gerekmektedir. Üreticilerin toplulaştırma hakkındaki bilinç düzeyi, toplulaştırmanın işlevlerinden haberdar olma, yararını bilme gibi bir takım faktörler toplulaştırmayı benimseme kararında etkili olabilir. Bunun için, toplulaştırma ile ilgili yayım hizmetleri götürülürken yayım elemanlarının toplulaştırma bilinç düzeyini yükseltici eğitim çalışmalarına ağırlık verilmesi gerekmektedir. Bu tür eğitim çalışmalarının sonucunda

toplulaştırmayı benimseme aşamasında olumlu gelişimler izlenebilir (Almus 1999). Bu gibi araştırmalar toplulaştırma alanlarında benimsenmenin sağlanmasında önemlidir.

İncelenen işletmelerin bölgede arazi toplulaştırmasına başlamadan önce proje hakkındaki bilgileri Çizelge 6.83'te verilmiştir. Genel ortalama itibarıyla, incelenen işletmelerin %19,51'i arazi toplulaştırmasını arazilerin tesviye edilmesi, %58,54'ü arazilerin tesviye edilerek sulama kanalları ve tarla yollarının yapılması, %56,10'u sadece her şahsa ait parsellerin bir araya getirilerek toplanması, %21,95'i ise arazilerin tesviye edilerek tarla yollarının, sulama ve drenaj kanallarının yapılması, şahıs arazilerinin mümkün olduğunca bir yerde toplanacağı olarak bildikleri saptanmıştır. Bu bilgiler, kişilerin bölgede arazi toplulaştırması yapılmadan önce konu ile ilgili bilgi düzeylerinin iyi olduğunu göstermektedir.

Çizelge 6.83. İncelenen İşletmelerin Köyde Arazi Toplulaştırması Düşünüldüğü Durumdaki Bilgi Düzeyleri

BİLGİ DÜZEYLERİ	TOPLULAŞTIRMA BİLİNÇ DÜZEYİ						GENEL	
	DÜŞÜK		ORTA		YÜKSEK		Frekans (adet)	Oran (%)
	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)		
Arazilerin tesviye edilmesi olduğunu sanıyordu	10	25,00	5	14,71	1	12,50	16	19,51
Arazilerin tesviye edilerek sulama kanalları ve tarla yollarının yapılması olduğunu sanıyordu	25	62,50	22	64,71	1	12,50	48	58,54
Sadece her şahsa ait parsellerin bir araya getirilerek toplanacağını sanıyordu	23	57,50	21	61,76	2	25,00	46	56,10
Arazilerin tesviye edilerek, tarla yollarının, sulama ve drenaj kanallarının yapılacağını, şahıs arazilerinin mümkün olduğunca bir yerde toplanacağını biliyordu	5	12,50	9	26,47	4	50,00	18	21,95

Bölgede yapılacak arazi toplulaştırması ile ilgili bilgilendirme toplantılarının sonucunda çiftçilerin yaklaşımları büyük çoğunlukla olumlu olmuştur (Çizelge 6.84). Kişilerin toplulaştırma bilinç düzeyleri ile bilgi sahibi olduktan sonra arazi toplulaştırmasına yönelik yaklaşım ve tutumlarının olumlu olması arasında doğru yönlü bir ilişki vardır.

Çizelge 6.84. İncelenen İşletmelerin Arazi Toplulaştırması Hakkında Bilgileri Olduktan Sonra Yaklaşım ve Tutumları

YAKLAŞIM VE TUTUMLAR	TOPLULAŞTIRMA BİLİNÇ DÜZEYİ						GENEL	
	DÜŞÜK		ORTA		YÜKSEK			
	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)
Olumlu oldu	23	57,50	21	61,76	7	87,50	51	62,20
Olumsuz oldu	17	42,50	13	38,24	1	12,50	31	37,80
TOPLAM	40	100,00	34	100,00	8	100,00	82	100,00

Ankete katılan bazı kişilerin arazi toplulaştırması hakkında bilgi sahibi olduktan sonra yaklaşım ve tutumlarının olumlu olmasının nedenleri olarak, genel ortalama itibariyle; parçalı olan arazilerin bir araya toplanması neticesinde masrafların azalması (%100,00), arazilerin toplu halde olması (%96,08), arazilerin tesviyesi yapıldıktan sonra sulama ve drenaj kanallarının yapılması (%82,35), her bir arazi parçasının başına yol gitmesi (%80,39), sulama ve drenaj tesislerinin yapılması (%68,63), arazilerin tesviye yapılması sonucunda tarımsal işlemlerin kolaylaşması (%50,98) ve arazilerin bir araya toplanması sonucu tarımsal üretimde verim ve dolayısıyla gelirin artması (%52,94) belirtilmiştir.

Çizelge 6.85. İncelenen İşletmelerin Arazi Toplulaştırması Hakkında Bilgileri Olduktan Sonra Yaklaşım ve Tutumlarının Olumlu Olmasının Nedenleri

OLUMLU OLMA NEDENLERİ	TOPLULAŞTIRMA BİLİNÇ DÜZEYİ						GENEL	
	DÜŞÜK		ORTA		YÜKSEK			
	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)
Araziler bir araya toplandığı için masraf azalacak	23	100,00	21	100,00	7	100,00	51	100,00
Arazilerin toplu bir yerde olacak	23	100,00	20	95,24	6	85,71	49	96,08
Araziler tesviye edilerek, sulama ve drenaj tesisleri yapılacak	19	82,61	16	76,19	7	100,00	42	82,35
Her bir arazi parçasının başına yol gidecek	17	73,91	17	80,95	7	100,00	41	80,39
Sulama ve drenaj tesisleri yapılacak	15	65,22	14	66,67	6	85,71	35	68,63
Araziler tesviye edilerek, tarımsal işlemlerin kolaylaşacak	12	52,17	9	42,86	5	71,43	26	50,98
Araziler bir araya toplandığı için verim ve dolayısıyla gelir artacak	11	47,83	9	42,86	7	100,00	27	52,94

*Birden fazla şık işaretlendiği için toplam %100,00'ü aşmaktadır.

Arazi toplulaştırması düz ovada yapıldığından dolayı, arazi tesviyesi yapılmamıştır.

Arazi toplulaştırması hakkında bilgi sahibi olunduktan sonra bazı kişilerin yaklaşım ve tutumlarının olumsuz olmasının nedenleri ise, genel ortalama itibariyle; yıllardır işlenen araziden ayrılma (%70,97), arazinin daha uzak (%54,84) ve verimsiz (%29,03) yerden verilmesi ile arazisinin tamamen elinden alınma (%22,58) endişesidir (Çizelge 6.86).

Çizelge 6.86. İncelenen İşletmelerin Arazi Toplulaştırması Hakkında Bilgileri Olduktan Sonra Yaklaşım ve Tutumlarının Olumsuz Olmasının Nedenleri

OLUMSUZ OLMA NEDENLERİ	TOPLULAŞTIRMA BİLİNÇ DÜZEYİ						GENEL	
	DÜŞÜK		ORTA		YÜKSEK		Frekans (adet)	Oran (%)
	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)		
Yıllardır işlenen araziden ayrılmak, topraktan kopma endişesi	14	82,35	7	53,85	1	100,00	22	70,97
Arazinin daha uzak yerden verilmesi endişesi	8	47,06	8	61,54	1	100,00	17	54,84
Arazinin daha verimsiz yerden verilmesi endişesi	4	23,53	4	30,77	1	100,00	9	29,03
Arazinin tamamen elinden alınacağı endişesi	5	29,41	2	15,38	0	0,00	7	22,58

*Birden fazla şık işaretlendiği için toplam %100,00'ü aşmaktadır.

Yıllardır işledikleri, miras yoluyla ve satın almak suretiyle sahip olunan araziden ayrılmak birçok kişi için çok zor bir durumdur. Aynı zamanda birçok kişi için arazinin manevi değeri olduğuna inanılmaktadır. Anket yapılan kişilerin de tamamına yakını arazinin manevi değeri olduğuna inandıklarını ifade etmişlerdir (Çizelge 6.87).

Çizelge 6.87. İncelenen İşletmelerin Arazinin Manevi Değeri Olduğuna İnanma Durumları

İNANMA DURUMU	TOPLULAŞTIRMA BİLİNÇ DÜZEYİ						GENEL	
	DÜŞÜK		ORTA		YÜKSEK		Frekans (adet)	Oran (%)
	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)		
Evet	38	95,00	33	97,06	7	87,50	78	95,12
Hayır	2	5,00	1	2,94	1	12,50	4	4,88
TOPLAM	40	100,00	34	100,00	8	100,00	82	100,00

Bütün bilgilendirme toplantılarına rağmen, tüm işletmelerin %21,95'inin arazi toplulaştırma projesini desteklemedikleri belirlenmiştir (Çizelge 6.88). Projeyi destekleme oranının; toplulaştırma bilinç düzeyi düşük olanlarda %70, orta olanlarda %82,35 ve yüksek olanlarda %100 olduğu tespit edilmiştir. Proje hakkında bilgi sahibi olduktan sonra projeye yaklaşımı olumlu olan 51 işletmeye (Çizelge 6.84) 13 işletme daha süreçte katılarak fikirleri değişmiş ve projeyi destekleme kararı almışlardır.

Çizelge 6.88. İncelenen İşletmelerin Arazi Toplulaştırması Projesini Destekleme Durumları

PROJEYİ DESTEKLEME DURUMU	TOPLULAŞTIRMA BİLİNÇ DÜZEYİ						GENEL	
	DÜŞÜK		ORTA		YÜKSEK			
	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)
Evet	28	70,00	28	82,35	8	100,00	64	78,05
Hayır	12	30,00	6	17,65	0	0,00	18	21,95
TOPLAM	40	100,00	34	100,00	8	100,00	82	100,00
$\chi^2 = 4,130$ $P = 0,127$ $df = 2$								

Ankete katılan kişilerin arazi toplulaştırmasını destekleme nedenlerinin çok fazla olduğu saptanmıştır. Genel ortalama itibarıyla, arazi toplulaştırmasının en önemli destekleme nedeni olarak %85,94 ile toplulaştırmanın yararına inanması olarak belirtilmiş iken bunu sırasıyla %78,13 ile arazide sulama tesislerinin yapılması, %65,63 ile parçalı arazilerin toplu hale gelmesi, %64,06 ile işletme başına düşen arazi parça sayısının azalması, %51,56 ile arazide drenaj tesislerini yapılması, arazilerin bir araya gelmesi sonucu masrafların azalması ve araziye ulaşım rahatlığını sağlanması, %50 ile her bir arazi parçasının başına yol gitmesi ve %39,06 ile arazilerin bir araya toplanması sonucu verimin ve dolayısıyla gelirin artması izlemiştir (Çizelge 6.89). Bu nedenlerin oranı toplulaştırma bilinç düzeyi yüksek olanlarda %100,00'dür.

Çizelge 6.89. İncelenen İşletmelerin Arazi Toplulaştırması Projesini Destekleme Nedenleri

PROJEYİ DESTEKLEME NEDENLERİ	TOPLULAŞTIRMA BİLİNÇ DÜZEYİ						GENEL	
	DÜŞÜK		ORTA		YÜKSEK			
	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)
Toplulaştırmanın yararına inanması	25	89,29	22	78,57	8	100,00	55	85,94
Arazide sulama tesislerinin yapılması	21	75,00	21	75,00	8	100,00	50	78,13
Parçalı arazilerin bir arada olacak olması	16	57,14	18	64,29	8	100,00	42	65,63
Arazilerin parça sayısının azalması	18	64,29	15	53,57	8	100,00	41	64,06
Arazide drenaj tesislerinin yapılması	15	53,57	10	35,71	8	100,00	33	51,56
Arazilerin bir araya toplanması sonucu masrafların azalması	14	50,00	11	39,29	8	100,00	33	51,56
Araziye ulaşım rahatlığı sağlanması	13	46,43	12	42,86	8	100,00	33	51,56
Her bir arazi parçasının başına yol gitmesi	10	35,71	14	50,00	8	100,00	32	50,00
Arazilerin bir araya toplanması sonucu verim ve gelirin artması	7	25,00	10	35,71	8	100,00	25	39,06

*Birden fazla sık işaretlendiği için toplam %100,00'ü aşmaktadır.

İncelenen işletmelerin çoğunluğunun (özellikle toplulaştırma bilinç düzeyi düşük ve orta olanlar) arazi toplulaştırması projesine karşı olumlu tutumunda veya projeye destek vermesinde başka kişi yada faktörlerden etkilendikleri (Çizelge 6.90) ve bunda daha çok proje kuruluşu ve elemanları ile önder çiftçiler ve bölgedeki Tarım Teşkilatı elemanlarının etkili olduğu tespit edilmiştir (Çizelge 6.91). Özellikle toplulaştırma bilinç düzeyi yüksek olan kişilerin resmi kurumlardan daha fazla etkilenmişlerdir.

Çizelge 6.90. İncelenen İşletmelerin Arazi Toplulaştırması Projesine Karşı Olan Olumlu Tutumunda veya Projeye Destek Vermesinde Başka Kişi yada Faktörlerden Etkilenme Durumu

ETKİLENME DURUMU	TOPLULAŞTIRMA BİLİNÇ DÜZEYİ						GENEL	
	DÜŞÜK		ORTA		YÜKSEK			
	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)
Evet	23	82,14	18	64,29	3	37,50	44	68,75
Hayır	5	17,86	10	35,71	5	62,50	20	31,25
TOPLAM	28	100,00	28	100,00	8	100,00	64	100,00

Çizelge 6.91. İncelenen İşletmelerin Arazi Toplulaştırması Projesine Karşı Olan Olumlu Tutumunda veya Projeye Destek Vermesinde Etkilenen Kişi yada Faktörler

ETKİLENEN KİŞİ YADA FAKTÖRLER	TOPLULAŞTIRMA BİLİNÇ DÜZEYİ						GENEL	
	DÜŞÜK		ORTA		YÜKSEK			
	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)
Proje Kuruluşu ve Elemanları	13	46,43	12	42,86	5	62,50	30	46,88
Önder Çiftçiler	13	46,43	3	10,71	0	0,00	16	25,00
Tarım Kuruluşları Yayım Elemanları	5	17,86	4	14,29	4	50,00	13	20,31
Köy Muhtarı - Azalar	4	14,29	2	7,14	1	12,50	7	10,94
Diğer Çiftçiler	1	3,57	0	0,00	0	0,00	1	1,56

*Birden fazla şık işaretlendiği için toplam %100,00'ü aşmaktadır.

İncelenen işletmelerden bazılarının arazi toplulaştırmasına karşı olumsuz tutum göstermelerinde başka kişi yada faktörlerden etkilendikleri (Çizelge 6.92) ve bu etkilemenin köy muhtarı-azalar ile diğer çiftçilerden olduğu (Çizelge 6.93) saptanmıştır.

Çizelge 6.92. İncelenen İşletmelerin Arazi Toplulaştırması Projesine Karşı Olan Olumsuz Tutumunda veya Projeye Destek Vermemesinde Başka Kişi yada Faktörlerden Etkilenme Durumu

ETKİLENME DURUMU	TOPLULAŞTIRMA BİLİNÇ DÜZEYİ						GENEL	
	DÜŞÜK		ORTA		YÜKSEK			
	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)
Evet	3	25,00	1	16,67	0	0,00	4	22,22
Hayır	9	75,00	5	83,33	0	0,00	14	77,78
TOPLAM	12	100,00	6	100,00	0	0,00	18	100,00

Çizelge 6.93. İncelenen İşletmelerin Arazi Toplulaştırması Projesine Karşı Olan Olumsuz Tutumunda veya Projeye Destek Vermemesinde Etkilenen Kişi yada Faktörler

ETKİLENEN KİŞİ YADA FAKTÖRLER	TOPLULAŞTIRMA BİLİNÇ DÜZEYİ						GENEL	
	DÜŞÜK		ORTA		YÜKSEK		Frekans (adet)	Oran (%)
	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)		
Köy Muhtarı - Azalar	2	66,67	0	0,00	0	0,00	2	50,00
Diğer Çiftçiler	1	33,33	1	100,00	0	0,00	2	50,00

Ankete katılan tüm kişilerin %14,63'ü arazi toplulaştırması projesinin uygulanmasından sonra önceki tutumlarında bir değişiklik olduğunu belirtmiştir (Çizelge 6.94).

Çizelge 6.94. İncelenen İşletmelerin Arazi Toplulaştırması Projesinin Uygulanmasından Sonra Önceki Tutumlarında Bir Değişiklik Olma Durumu

DEĞİŞİKLİK OLMA DURUMU	TOPLULAŞTIRMA BİLİNÇ DÜZEYİ						GENEL	
	DÜŞÜK		ORTA		YÜKSEK		Frekans (adet)	Oran (%)
	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)		
Evet oldu	8	20,00	4	11,76	0	0,00	12	14,63
Hayır olmadı	32	80,00	30	88,24	8	100,00	70	85,37
TOPLAM	40	100,00	34	100,00	8	100,00	82	100,00

Arazi toplulaştırması projesinin uygulanmasından sonra olumsuz olan önceki tutumlarında olumlu yönde bir değişiklik olduğunu belirten kişiler, bunun nedenlerini; arazilerin tesviye edilmesi sonucu tarımsal işlemlerin kolaylaşması (%100,00), arazilerin tesviye edilmesi ile sulama ve drenaj tesislerin yapılması (%100,00), sulama ve drenaj tesislerinin yapılması (%88,89) ve arazilerin toplu halde olmasını (%77,78) belirtmişlerdir (Çizelge 6.95).

Çizelge 6.95. İncelenen İşletmelerin Arazi Toplulaştırması Projesinin Uygulanmasından Sonra Önceki Tutumlarında Olumlu Yönde Bir Değişiklik Olmasının Nedenleri

DEĞİŞİKLİK OLMASININ NEDENLERİ	TOPLULAŞTIRMA BİLİNÇ DÜZEYİ						GENEL	
	DÜŞÜK		ORTA		YÜKSEK		Frekans (adet)	Oran (%)
	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)		
Araziler tesviye edilerek, tarımsal işlemler kolaylaşacak	6	100,00	3	100,00	0	0,00	9	100,00
Araziler tesviye edilerek, sulama ve drenaj tesisleri yapılacak	6	100,00	3	100,00	0	0,00	9	100,00
Sulama ve drenaj tesisleri yapılacak	5	83,33	3	100,00	0	0,00	8	88,89
Arazilerin toplu bir yerde olacak	4	66,67	3	100,00	0	0,00	7	77,78

*Birden fazla şık işaretlendiği için toplam %100,00'ü aşmaktadır.

Arazi toplulaştırmasının yapılmasından sonra olumlu olan önceki tutumlarında olumsuz yönde değişiklik olduğunu söyleyen kişiler (toplam 3 kişi), bunun nedenlerini; yıllardır işledikleri araziden ayrılmak, toprağından kopmak, yeni verilecek arazinin verimsiz ve uzak olması endişeni belirtmişlerdir (Çizelge 6.96).

Çizelge 6.96. İncelenen İşletmelerin Arazi Toplulaştırması Projesinin Uygulanmasından Sonra Önceki Tutumlarında Olumsuz Yönde Bir Değişiklik Olmasının Nedenleri

DEĞİŞİKLİK OLMASININ NEDENLERİ	TOPLULAŞTIRMA BİLİNÇ DÜZEYİ						GENEL	
	DÜŞÜK		ORTA		YÜKSEK		Frekans (adet)	Oran (%)
	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)		
Yıllardır işledikleri araziden ayrılmak, toprağından kopmak	2	100,00	1	100,00	0	0,00	3	100,00
Arazinin daha verimsiz yerden verilmesi endişesi	2	100,00	1	100,00	0	0,00	3	100,00
Arazinin daha uzak yerden verilmesi endişesi	2	100,00	1	100,00	0	0,00	3	100,00

*Birden fazla şık işaretlendiği için toplam %100,00'ü aşmaktadır.

İncelenen işletmelere göre, bölgede uygulanan arazi toplulaştırması ile kararlar farklı şekillerde alınmıştır. İşletmelerin önemli bir kısmı (genel ortalama itibariyle %59,76) bu kararın tüm çiftçilerin oyu yada imzası ile alındığını belirtmiş iken, köy muhtarlığı, köyde seçilen bir komite ve projeyi uygulayan kuruluş tarafından ilgili kararın alındığını söyleyen çiftçiler de bulunmaktadır (Çizelge 6.97).

Çizelge 6.97. İncelenen İşletmelere Göre Arazi Toplulaştırması İle İlgili Kararların Alınma Şekli

KARARLARIN ALINMA ŞEKLİ	TOPLULAŞTIRMA BİLİNÇ DÜZEYİ						GENEL	
	DÜŞÜK		ORTA		YÜKSEK		Frekans (adet)	Oran (%)
	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)		
Tüm çiftçilerin oyu veya imzası ile	20	50,00	21	61,76	8	100,00	49	59,76
Köy muhtarlığı tarafından	28	70,00	15	44,12	0	0,00	43	52,44
Köyde seçilen bir komite tarafından	11	27,50	4	11,76	0	0,00	15	18,29
Projeyi uygulayan kuruluş tarafından	11	27,50	4	11,76	0	0,00	15	18,29

*Birden fazla şık işaretlendiği için toplam %100,00'ü aşmaktadır.

Anket yapılan kişilerin istedikleri arazi toplulaştırma ile ilgili kararların alınma şekli de sıralama itibariyle bu sonuçlar ile benzerlik gösterdiği tespit edilmiştir (Çizelge 6.98).

Çizelge 6.98. İncelenen İşletmelerin Arazi Topplulaştırması İle İlgili Kararların Alınmasını İstedikleri Şekil

KARARLARIN ALINMASI İSTENİLEN ŞEKİL	TOPLULAŞTIRMA BİLİNÇ DÜZEYİ						GENEL	
	DÜŞÜK		ORTA		YÜKSEK		Frekans (adet)	Oran (%)
	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)		
Tüm çiftçilerin oyu veya imzası ile	27	67,50	30	88,24	8	100,00	65	79,27
Köy muhtarlığı tarafından	11	27,50	6	17,65	0	0,00	17	20,73
Projeyi uygulayan kuruluş tarafından	7	17,50	2	5,88	0	0,00	9	10,98
Köyde seçilen bir komite tarafından	8	20,00	0	0,00	0	0,00	8	9,76

*Birden fazla şık işaretlendiği için toplam %100,00'ü aşmaktadır.

Tarım arazilerinin parçalanmasının en önemli nedeni miras yoluyla parçalanmasıdır. Ankete katılan kişilerin büyük bir çoğunluğu kendileri hayatta iken tarım işletmesini çocukları arasında paylaştırmayı düşünmediğini belirtmiştir (Çizelge 6.99). Arazilerini paylaştırmayı düşünenlerin bir kısmı ise daha çok erkek ve kız çocuklarına eşit miktarda arazi vereceklerini, buna karşın önemli bir kısmı ise erkek çocukları arasında değişik şekillerde arazi dağıtımını yapacaklarını ifade etmişlerdir (Çizelge 6.100).

Çizelge 6.99. İşletme Yöneticilerinin Kendileri Hayatta İken Tarım İşletmesini Çocukları Arasında Paylaştırmayı Düşünme Durumu

DÜŞÜNME DURUMU	TOPLULAŞTIRMA BİLİNÇ DÜZEYİ						GENEL	
	DÜŞÜK		ORTA		YÜKSEK		Frekans (adet)	Oran (%)
	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)		
Evet	9	22,50	3	8,82	0	0,00	12	14,63
Hayır	31	77,50	31	91,18	8	100,00	70	85,37
TOPLAM	40	100,00	34	100,00	8	100,00	82	100,00

Çizelge 6.100. İşletme Yöneticilerinin Kendileri Hayatta İken İşletmesini Çocukları Arasında Paylaşırma Şekilleri

PAYLAŞTIRMA ŞEKLİ	TOPLULAŞTIRMA BİLİNÇ DÜZEYİ						GENEL	
	DÜŞÜK		ORTA		YÜKSEK		Frekans (adet)	Oran (%)
	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)		
Erkek ve kız çocuklara eşit	4	44,44	1	33,33	0	0,00	5	41,67
Erkek çocuklara eşit	2	22,22	1	33,33	0	0,00	3	25,00
Yaşlılığında kendisine kim bakarsa	1	11,11	1	33,34	0	0,00	2	16,67
En büyük erkek çocuğa	1	11,11	0	0,00	0	0,00	1	8,33
En küçük erkek çocuğa	1	11,11	0	0,00	0	0,00	1	8,33

Tarım arazileri miras yoluyla her geçen yıl parçalanmakta ve dolayısıyla varislere düşen arazi miktarı azalmaktadır. Azalan araziler geçim için yeterli olmamakta ve geçimini sağlayamayanlar kentlere göç etmek zorunda kalmaktadırlar. Nitekim, anket yapılan kişilerin %69,51'i miras olarak dağıtılan arazilerin geçim için yeterli olmadığını ifade etmişlerdir (Çizelge 6.101).

Çizelge 6.101. İncelenen İşletmelere Göre Miras Olarak Dağıtılan Arazilerin Geçim İçin Yeterlilik Durumu

YETERLİLİK DURUMU	TOPLULAŞTIRMA BİLİNÇ DÜZEYİ						GENEL	
	DÜŞÜK		ORTA		YÜKSEK		Frekans (adet)	Oran (%)
	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)		
Evet	4	10,00	15	44,12	6	75,00	25	30,49
Hayır	36	90,00	19	55,88	2	25,00	57	69,51
TOPLAM	40	100,00	34	100,00	8	100,00	82	100,00

Arazi toplulaştırması mali açıdan külfetli çalışmalardır. Dolayısıyla, toplulaştırma sonrası arazilerin tekrar parçalanıp eski haline dönmesinin önüne geçilmelidir. Aksi halde yapılan tüm çalışmalar boşa gidecektir. Çiftçilerin bunun farkında olması gerekir. Ankete katılan çiftçilerin yaklaşık yarısı (toplulaştırma bilinç düzeyi yüksek olanların tamamı) toplulaştırma sonrasında arazilerin miras yoluyla yeniden parçalanmasının arazi toplulaştırma hizmetlerinin boşa gitmesine neden olacağını düşündüğünü belirtmiştir (Çizelge 6.102).

Çizelge 6.102. İncelenen İşletmelere Göre Arazinin Miras Yoluyla Yeniden Parçalanmasının Arazi Toplulaştırma Hizmetlerinin Boşa Gitmesine Neden Olup Olmayacağı

HZMETLERİN BOŞA GİTME İHTİMALİ	TOPLULAŞTIRMA BİLİNÇ DÜZEYİ						GENEL	
	DÜŞÜK		ORTA		YÜKSEK		Frekans (adet)	Oran (%)
	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)		
Evet	18	45,00	18	52,94	8	100,00	44	53,66
Hayır	22	55,00	16	47,06	0	0,00	38	46,34
TOPLAM	40	100,00	34	100,00	8	100,00	82	100,00

Tarım işletmelerine göre, arazi toplulaştırması; akaryakıt, zaman ve işgücü kaybını önlediği için faydalı görülmektedir (Çizelge 6.103). Bu tip faydaları gören çiftçilerin çoğunluğu, bu tip çalışmaları başkalarına da tavsiye edeceklerini belirtmişlerdir (Çizelge 6.104). Kişilerin toplulaştırma bilinç düzeyleri ile arazi toplulaştırmasını tavsiye etmeleri aralarında doğru yönde bir ilişkinin olduğu görülmüştür.

Çizelge 6.103. İncelenen İşletmelere Göre Arazi Toplulaştırmasını Faydaları

FAYDALAR	TOPLULAŞTIRMA BİLİNÇ DÜZEYİ						GENEL	
	DÜŞÜK		ORTA		YÜKSEK		Frekans (adet)	Oran (%)
	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)		
Akaryakıt kaybını önlemesi	30	75,00	28	82,35	8	100,00	66	80,49
Zaman kaybını önlemesi	30	75,00	27	79,41	8	100,00	65	79,27
İşgücü kaybını önlemesi	27	67,50	23	67,65	8	100,00	58	70,73

*Birden fazla şık işaretlendiği için toplam %100,00'ü aşmaktadır.

Çizelge 6.104. İncelenen İşletmelerin Arazi Toplulaştırmasını Tavsiye Etme Durumu

TAVSİYE ETME DURUMU	TOPLULAŞTIRMA BİLİNÇ DÜZEYİ						GENEL	
	DÜŞÜK		ORTA		YÜKSEK		Frekans (adet)	Oran (%)
	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)		
Evet	34	85,00	31	91,18	8	100,00	73	89,02
Hayır	6	15,00	3	8,82	0	0,00	9	10,98
TOPLAM	40	100,00	34	100,00	8	100,00	82	100,00

Bölgede arazi toplulaştırması ile ilgili tüm çalışmalara rağmen, ankete katılan çiftçilerin yaklaşık yarısı arazi toplulaştırması çalışmalarını yeterli görmediklerini belirtmiştir (Çizelge 6.105).

Çizelge 6.105. İncelenen İşletmelere Göre Arazi Toplulaştırması Çalışmalarının Yeterlilik Durumu

YETERLİLİK DURUMU	TOPLULAŞTIRMA BİLİNÇ DÜZEYİ						GENEL	
	DÜŞÜK		ORTA		YÜKSEK		Frekans (adet)	Oran (%)
	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)	Frekans (adet)	Oran (%)		
Evet	17	42,50	17	50,00	6	75,00	40	48,78
Hayır	23	57,50	17	50,00	2	25,00	42	51,22
TOPLAM	40	100,00	34	100,00	8	100,00	82	100,00

6.2.12. İncelenen İşletmelerin Arazi Toplulaştırması Öncesi ve Sonrası Durumlarının Karşılaştırılması

İncelenen işletmelerin arazi toplulaştırması öncesi ve sonrası durumlarının karşılaştırılmasına ilişkin veriler Çizelge 6.106'da verilmiştir. Arazi toplulaştırması ile birlikte, işletme başına düşen arazi miktarında azalma olurken, parsel sayısında azalma ve ortalama parsel genişliğinde de artma olmuştur. Tüm parsellerin yolu mevcuttur.

Çizelge 6.106. İncelenen İşletmelerde Topplulaştırma Öncesi ve Sonrası Durum Karşılaştırma

FAKTÖRLER	ARAZİ TOPLULAŞTIRMASI	
	ÖNCESİ DURUM	SONRASI DURUM
Toplam İşletme Arazisi (da/işletme)	35,11	30,43
Toplam Parsel Sayısı (adet/işletme)	6,14	2,51
Ortalama parsel genişliği (da/işletme)	5,72	12,12
Mülk Arazisi (da/işletme) (A)	30,94	26,60
Kiraya Tutulan Arazi (da/işletme) (B)	3,24	2,98
Ortağa Alınan Arazi (da/işletme) (C)	0,93	0,85
Toplam İşletme Arazisi (da/işletme) (E=A+B+C)	35,11	30,43
Sulu Arazi Miktarı (da/işletme)	28,67	30,43
Kuru Arazi Miktarı (da/işletme)	6,44	0
Alet-Makine Varlığı (adet/işletme)*		
- Traktör	0,68	0,72
- Römork	0,68	0,72
- Pulluk	0,68	0,70
- Kültivatör	0,37	0,49
- Mibzer	0,37	0,39
- Tırmık	0,18	0,20
Gelirinizin Kaynağı (%)		
- Yalnızca tarımdan	41,46	40,24
- Tarım + Tarım dışı (kira, emekli maaşı vb.)	58,54	59,76
Tarım Ürünleri Yıllık Satış Tutarı Toplamı (TL) (1)	870 775,00	875 190,00
Tarım Ürünleri Brüt Üretim Değeri Toplamı (TL) (2)	1 014 700,00	1 013 800,00
Pazara Dönüklük Oranı (%) (3 = 1 / 2)	85,82	86,33
Tarım İşletmesinin İhtisaslaşma Durumu (%)		
- İhtisaslaşmış İşletme**	9,76	9,76
- Yarı İhtisaslaşmış İşletme***	30,49	41,46
- Karma İşletme****	59,75	48,78
Yetiştirilen Ürünlerin Verim Durumları (kg/da)		
- Şekerpancarı	6 500	7 000
- Buğday	440	490
- Tütün	110	125
- Dane Mısır (ikinci ürün)	700	750
- Fiğ (Kuru ot)	460	500
- Fasulye	1600	1750
- Biber	3000	3000
- Patlıcan	2700	2700
- Karpuz	3200	3500

* İşletmede bulunabilecek diğer alet-makineler: Pülverizatör, Diskharrow, Gübre Dağıtıcı, Motopomp, Vanvey, Pülverizatör, Atomizer, Dip kazan, Karasaban, Döven, Sürgü, Batöz, At arabası, Kağı, El aletleri (bel, çapa, orak, kazma, kürek vs.)

** Toplam tarım ürünleri yıllık satış tutarının %70'inin tek üründen sağlandığı işletmeler

*** Toplam tarım ürünleri yıllık satış tutarının %70'inin iki üretim dalı tarafından (her birinin payı %10'dan az olmaması koşulu ile) sağlandığı işletmeler

**** İhtisaslaşmış ve yarı ihtisaslaşmış işletmelerin dışında kalan işletmeler

Arazi toplulaştırması ile kuru araziler sulamaya açılmış ve işletme başına düşen sulu arazi miktarında artış olmuştur. Topplulaştırma sonrası parsellerin hepsinde sulama tarla yanına getirilerek önemli oranda enerji tasarrufu ve maliyetlerde azalma sağlanmıştır. Çünkü arazi toplulaştırma çalışmaları öncesinde işletmelerin %75'inde sondaj ile sulama bulunmaktaydı.

Toplulaştırma sonrasında işletme başına düşen alet-makine varlığında az da olsa bir artma olduğu görülmektedir.

Arazi toplulaştırması ile birlikte verimi artan, maliyetleri azalan ve dolayısıyla geliri artan işletmelerin pazara dönüklük oranında da artış söz konusudur.

Araştırmada gelir kaynağı olarak yalnızca tarımdan olan kısmında çok az bir azalma olduğu, bunun toplulaştırma süreci ile emekli olan ve dışarıya çalışmaya gidenlerden kaynaklandığı tespit edilmiştir.

İşletmeler ihtisaslaşma durumu itibariyle incelendiğinde, toplulaştırma ile birlikte karma işletme oranının azaldığı, buna karşın yarı ihtisaslaşmış işletme oranının ise arttığı tespit edilmiştir.

Bölgede yaygın olarak münavebeye giren ürünlerden şekerpancarı, buğday, tütün, ikinci ürün mısır ve fiğın; az yetiştirilen ürünlerden de fasulye ve karpuzun verimlerinin arttığı belirlenmiştir.

Çizelgedeki tüm veriler incelendiğinde, arazi toplulaştırmasının bölgedeki tarım işletmelerine ekonomik açıdan önemli yararlar sağladığı söylenebilir.

7. SONUÇ

Araştırma, Bafra İlçesi Sol Sahil Sulama Projesi kapsamında yapılan arazi toplulaştırma sahalarında üreticilerin davranışların belirlenmesi için yapılmıştır. Söz konusu proje kapsamında yapılacak yaklaşık 10 000 hektarlık toplulaştırma projesinin 1'inci kısmı olan ve yaklaşık 500 hektara tekabül eden Bafra ilçesi Örencik, Yörgüç ve Dedeli köylerindeki 82 işletme ile anketler gerçekleştirilmiştir. Bu köylerde arazi toplulaştırması tamamlanmış ve yer teslimleri yapılmıştır.

Bu çalışmada arazi toplulaştırması yapılan köylerdeki üreticilerin sosyo-ekonomik yapıları ayrı ayrı incelenmiştir. Buna göre ilk olarak üreticilerin yaş durumları incelenmiştir. Toplulaştırma yapılan köylerde yaşlı grupta yer alan üreticilerin oranının yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bu duruma genç nüfusun kentlere göç etmeleri, buralara yerleşmeleri ve kırsal alanla bağlarını tamamen koparmaları önemli nedendir. Anket yapılan üreticilerin yaşının toplulaştırma bilinç düzeyi üzerinde etkisinin olup olmadığı, diğer ifadeyle toplulaştırma bilinç düzeyi ile üreticinin yaşı arasında bir ilişki olup olmadığı analiz edilmiş ve ilişki bulunamamıştır.

Ayrıca arazi toplulaştırması bilinç düzeyi ile üreticilerin mesleki deneyimleri, üreticilerin ve ailelerinin öğrenim durumu, üreticilerin aile genişliği ve üreticilerin mesleki tecrübeleri arasında istatistiki açıdan yapılan analizlerde bir ilişki bulunamamıştır.

Araştırma bölgesi kapsamında üreticilerin gelişmiş tarım teknolojisini benimseme ve uygulama düzeyleri incelenmiş ve buna göre üreticilerin toplulaştırma bilinç düzeyleri ile gelişmiş tarım teknolojisini benimseme ve uygulama düzeyleri arasında önemli düzeyde ilişki bulunmuştur. Bu ise yenilikçi üreticilerin toplulaştırmaya karşı olumlu bir tutum içerisinde olduklarını göstermiştir.

Ayrıca araştırma bölgesi içerisinde üreticilerin sosyal katılım ve çevresel ilişki düzeyleri, kitle haberleşme araçlarını kullanma düzeyleri ve yaşam düzeyi ile

toplulaştırma bilinç düzeyleri arasında yapılan khi-kare testinde kuvvetli derecede ilişki olduğu bulunmuştur.

Yine araştırma alanındaki işletme büyüklükleri ile toplulaştırma bilinç düzeyleri arasında ilişki olup olmadığı analiz edilmiş olup, yapılan khi-kare testinde iki kriter arasında önemli düzeyde ilişki olduğu bulunmuştur. İşletmelerin arazi büyüklüğü ile toplulaştırma bilinç düzeyi arasında doğru yönde bir ilişkinin olduğu görülmüştür.

Arazi toplulaştırma projelerinde önemli hususlardan biri çiftçi davranışlarının bazen yan yana iki köy arasında bile değişkenlik göstermesidir. Araştırmada arazi toplulaştırmasına karşı çiftçilerin daha çok sosyal faktörler olan yaşam düzeyi, sosyal katılım ve çevresel ilişkileri, yenilikçilikleri ve kitle iletişim araçlarını kullanma sıklıkları ile yakından ilişkili oldukları tespit edilmiştir. Türkiye’de arazi toplulaştırması yapılması gereken bir çok yer mevcuttur. Bu anlamda yapılacak yeni projelerde bu parametrelerin dikkate alınarak yayım çalışmalarının bu yönde daha özenle yapılması, büyük maliyetler ile yapılan bu projelerin başarısını daha da artıracaktır..

KAYNAKLAR

- Abay, M., 1976. Gediz Planlama Bölgesinde Arazi Toplulaştırılması Yapılmış Bir Örnek Köyde Üretici Gelirine Etki Eden Önemli Bazı Faktörlerin Tesbiti Üzerine Bir Araştırma. Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Ziraat Ekonomisi ve İşletmeciliği Bölümü, Doktora Tezi, Bornova-İzmir.
- Akçay, Y., 1989. Tokat İli Erbaa İlçesinde Arazi Toplulaştırması Yapılmış Olan Çalkara Köyündeki Tarım İşletmelerinin Ekonomik Analizi. Ege Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir.
- Akçay, Y. ve Angın, N., 1989. Arazi Toplulaştırması ve Türkiye’de Bu Konudaki Uygulamaların Değerlendirilmesi. Çiftçi ve Köy Dünyası, 51: 9-14.
- Akçay, Y., 1999. Arazi Toplulaştırmasının Üretim Deseninde ve Planlamada Ortaya Çıkardığı Değişimlerin Zamana Bağlı Olarak İrdelenmesi (Tokat-Erbaa-Çalkara Toplulaştırma Bölgesi Örneği). Karadeniz Bölgesi Tarım Sempozyumu, Bildiriler Cilt: 2, 4-5 Ocak, Samsun, 515-524.
- Akkaya Aslan, Ş.T., Gündoğdu, K.S., Yashoğlu, E., Kirmikil, M. ve Arıcı, İ., 2009. Çiftçilerin Arazi Toplulaştırmadan Memnuniyetini Etkileyen Faktörler ve Türkiye-Bursa Karacabey Örneği. I. Ulusal Sulama ve Tarımsal Yapılar Sempozyumu, 27-29 Mayıs, Kahramanmaraş.
- Aksoy, S., 1984. Tarım Hukuku. Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları, Yayın No:907, Ankara.
- Aksoy, S., Gün, S. ve Gülçubuk, B., 1995. Tarım Topraklarının Parçalanması ve Miras Hukuku. Türkiye Ziraat Mühendisliği IV. Teknik Kongresi, 9-13 Ocak, T.C. Ziraat Bankası Kültür Yayınları No:26, 1. Cilt, Ankara, 125-141.
- Aksöz, İ., 1969. Türkiye’de Arazi Toplulaştırmasının Önemi. TOPRAKSU Dergisi, 29: 13-21.
- Aktaş, E., Bilgili, M.E., Akbay, A.Ö. ve Bal, T., 2006. Adana İli Karataş İlçesi Yemişli Köyünde Arazi Toplulaştırması Kararını Etkileyen Sosyo-Ekonomik Faktörlerin Belirlenmesi. Türkiye VII. Tarım Ekonomisi Kongresi, 13-15 Eylül, Antalya, 564-571.
- Almus, S., 1999. Tokat-Zile-Güzelbeyli Kasabasında Uygulanan Arazi Toplulaştırmasında Benimsemeyi Etkileyen Faktörlerin ve Çiftçi Eğilimlerinin Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma. Gaziosmanpaşa Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Tokat.
- Altıntaş, G., 2006. Tokat İli Erbaa Ovasında Arazi Toplulaştırması Yapılmış Alanlardaki Tarım İşletmelerinin Ekonomik Analizi ve Optimum Üretim Planlarının Belirlenmesi Üzerine bir Araştırma. Gaziosmanpaşa Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Tokat.
- Altıntaş, G. ve Akçay, Y., 2009. Arazi Toplulaştırma Uygulamalarında Üreticilerin Toplulaştırmaya Bakış Açılarını Etkileyen Faktörler (Tokat-Erbaa Örneği). Tarım Ekonomisi Dergisi, 15(1): 35-43.

- Anonim, 1968. Arazi Toplulaştırması Manisa-Merkez-Tekeliler Köyü. Köyişleri Bakanlığı, TOPRAKSU Gediz Planlama Bölge Müdürlüğü, Toprak ve Su Amenajman Başmühendisliği Yayınları, Yayın No:2, İzmir.
- Anonim, 1980. 1980 Genel Tarım Sayımı Hanehalkı Anketi Sonuçları. DİE Yayın No:1028, Ankara.
- Anonim, 1981. Yurdun Dört Bucağından. TOPRAKSU Bülteni, 29, Ankara.
- Anonim. 1994. 1991 Genel Tarım Sayımı Tarımsal İşletmeler Araştırma Sonuçları. DİE Yayın No:1691, Ankara.
- Anonim, 2000. DPT, VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001-2005), Arazi Kullanımı, Arazi ve Arsa Politikaları ve Arazi Toplulaştırması Alt Komisyonu Raporu, 17 Ocak, Ankara.
- Anonim, 2005.<http://tarim.gov.tr/kurumsal/birimler/merkez/trgm/hizmetler.htm> (Erişim Tarihi: 30.12.2005)
- Anonim, 2009a. Bafra İlçe Tarım Müdürlüğü Web Sitesi. www.bafратarim.gov.tr (Erişim Tarihi: 05.03.2009)
- Anonim, 2009b. DSİ Genel Müdürlüğü Web Sitesi. www.dsi.gov.tr/bolge/dsi7 (Erişim Tarihi: 06.03.2009)
- Anonim, 2009c. Arazi Toplulaştırma Toplantısı. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Web Sitesi. <http://www.tarim.gov.tr> (Erişim Tarihi: 02.03.2009)
- Anonim, 2009d. http://www.tarim.gov.tr/E_kutuphane,arazi_toplulastirmasi.html (Erişim Tarihi: 31.12.2009)
- Anonim, 2009e. http://www.tarimkutuphanesi.com/ARAZI_TOPLULASTIRMASI_00160.html (Erişim Tarihi: 31.12.2009)
- Anonim, 2009f. Samsun Tarım Reformu Bölge Müdürlüğü Kayıtları, Samsun.
- Anonim, 2009g. Stratejik Plan 2010-2014, Tarım Reformu Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Anonim, 2010a. <http://www.dsi.gov.tr/topraksu.htm> (Erişim Tarihi: 07.03.2010)
- Anonim, 2010b. http://www.tuik.gov.tr/VeriBilgi.do?tb_id=44&ust_id=13 (Erişim Tarihi: 03.03.2010)
- Anonim, 2010c. T.C. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, Tarımsal retim ve Geliştirme Genel Müdürlüğü'nün 14.09.2009 tarih ve 4810 sayılı yazısı.
- Anonim, 2010d. 24.07.2009 tarih ve 27 298 sayılı Resmi Gazete.
- Arslankurt, H.B. ve Altıntaş, A., 2004. Tokat İlinde Arazi Toplulaştırması Bilinç Düzeyine Etkili Sosyo-Ekonomik zelliklerin Tespiti ve Bunların Ekonometrik Analizi. Türkiye VI. Tarım Ekonomisi Kongresi, 16-18 Eylül, Tokat, 656-663.
- Arslankurt, B., Altıntaş, A. ve Güleç, M., 2004. Tokat İlinde Arazi Toplulaştırması Yapılan Alanlarda reticilerin Sosyo-Ekonomik Yapısı ve Toplulaştırma Bilinç Düzeyine Etkili Faktörler. T.C. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Tokat Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü Yayınları, Genel Yayın No:148, Tokat.

- Ataman, Ö., 1981. Arazi Toplulaştırma Çalışmalarında İşbirliği. TOPRAKSU Teknik Dergisi, 57: 6-8, Ankara.
- Bahadır, F., 1999. Arazi Toplulaştırma Projelerinin Dünü ve Bugünü. Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Jeodezi ve Fotogrametri Mühendisliği Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Trabzon.
- Ballı, B., 1993. Arazi Toplulaştırması, Gelişimi, Amaç ve Uygulamaları. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Dergisi, 89.
- Bayraç, N. ve Yenilmez, F., 2006. Tarım Sektörünün Yapısal Analizi ve Avrupa Ortak Tarım Politikası, www.econturk.org/Turkiyeekonomisi/Naci2.doc (Erişim Tarihi: 07.03.2010)
- Boyacıoğlu, R. 1975. Arazi Toplulaştırması Yapılan Erzincan Güllüce Köyündeki Tarımsal İşletmelerin Ekonomik Analizi. TOPRAKSU Teknik Dergisi, 40-41: 14-26, Ankara.
- Boyacıoğlu, R. 1981. Manisa-Akhisa-Beyoba Köyü Sulama Geliştirme Projesinde Yatırım Verimliliği Araştırması. Köyişleri ve Kooperatifler Bakanlığı, TOPRAKSU Genel Müdürlüğü Yayınları, Yayın No:228, Eskişehir.
- Büker, M. ve Bölükoğlu, H., 1990. Arazi Toplulaştırmasının Teknik ve Ekonomik Analizi (Alpu Örneği). Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Eskişehir Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü Yayınları, Yayın No:228, Eskişehir.
- Büker, M., Girgin, İ., Arıcı, İ., Korucu, A. ve Güngör, H., 1990. Arazi Toplulaştırma Projelerinin Hazırlanmasına Yönelik Model Geliştirilmesi ve Eskişehir-Alpu Arazi Toplulaştırma Çalışmalarına Uygulanması. Eskişehir Köy Hizmetleri Araştırma Enstitüsü, Toprak ve Su Kaynakları Araştırma Yıllığı 1989, Genel Yayın No:222, Seri No:R-172, Eskişehir.
- Büker, M., 1991. Arazi Toplulaştırmasının Teknik ve Ekonomik Analizi (Alpu Örneği). Eskişehir Köy Hizmetleri Araştırma Enstitüsü, Toprak ve Su Kaynakları Araştırma Yıllığı 1990, Genel Yayın No:228, Seri No:R-177, Eskişehir.
- Candemir, M., 1991. Manisa Saruhanlı Lütfiye Köyü Arazi Toplulaştırmasının Ekonomik Sonuçları. Menemen Köy Hizmetleri Araştırma Enstitüsü, Toprak ve Su Kaynakları Araştırma Yıllığı 1990, Genel Yayın No:172, Seri No:R-113, Menemen-İzmir.
- Cengiz, N. ve Aksoy, S., 2000. Toprak Toplulaştırma Çalışmalarının Tarım İşletmelerindeki Yapısal Sorunlar Üzerine Etkileri. IV.Ulusal Tarım Ekonomisi Kongresi, 6-8 Eylül, Tekirdağ.
- Çelik, Y., 2000. Şanlıurfa İli Harran Ovasında Arazi Toplulaştırması Yapılmış Alanlarda Sulu Tarım Yapan ve Yapmayan Tarım İşletmelerinin Optimum Üretim Planlarının Tespiti Üzerine Bir Araştırma. Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara.
- Çevik, B., 1971. Toprak ve Su Kooperatiflerinde Arazi Toplulaştırması. TOPRAKSU Dergisi, 34: 8-11, Ankara.
- Çevik, B., 1974. Konya İli Çumra-Karkın Köyünün Kültürteknik Sorunları ve Bu Sorunların Çözümünde Arazi Toplulaştırmasının Yeri ve Önemi Üzerinde Bir

- Araştırma. Çukurova Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları, Yayın No:52, Ankara.
- Çevik, B., 1988. Güney Doğu Anadolu Projesinde Arazi Toplulaştırmasının Yeri, Önemi ve Sorunları. GAP 1. Urfa-Harran Kalkınma Sempozyumu, TZDK Yayınları, Yayın No: 49, Ankara.
- Çevik, B. ve Tekinel, O., 1988. Sulama Projelerinde Arazi Toplulaştırmasının Yeri, Önemi ve Yararları. DSİ Genel Müdürlüğü, Teknoloji Dairesi Başkanlığı, Sulama Projelerinde Arazi Toplulaştırması Semineri Notları, Çukurova Üniversitesi Basımevi, Adana.
- Çetin, B., Yüksel, G. ve Rehber, E., 1995. Bursa Yöresinde Arazi Toplulaştırmasına Dahil İşletmelerde Optimal Plan Şartları Altında Traktör Kullanım Analizi. Tarımsal Mekanizasyon 16. Ulusal Kongresi, 5-7 Eylül, Bursa, 668-676.
- Çiçek, A., 1996. Arazi Toplulaştırmasının Sosyo-Ekonomik Yararları ve Bitkisel Üretim Değeri Üzerine Etkisinin Fonksiyonel Analizi. Türkiye 2. Tarım Ekonomisi Kongresi, 4-6 Eylül, Cilt: 2, Adana, 313-323.
- Dernek, Z., 1998. Ankara Yöresinde Arazi Toplulaştırma Uygulamaları ile İlgili Bir Değerlendirme. Topraksu Dergisi, Sayı: 1-2, Ankara.
- Doğanca, M.Y., 1975. Ege Bölgesi'nde Seçilmiş Bir Kırsal Toplumda Modernleşme Açısından Tarımsal Yeniliklerin Yayılması ve Benimsenip Uygulanmasını Etkileyen Sosyo-Ekonomik Faktörler Üzerine Bir Araştırma. Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi, Yayınlanmamış Doçentlik Tezi, İzmir.
- Doğanca, M.Y., 1983. Batı Anadolu'nun İki Orman Köyünde Yayım Açısından Kooperatifleşme Olayı ve Kooperatiflere Katılımı Etkileyen Faktörler Üzerinde Bir Araştırma. Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayın No:469, İzmir.
- Ercan, F., 1966. İsviçre'de Arazi Toplulaştırmasının Ekonomik Neticeleri. TOPRAKSU Dergisi, 24: 35-38, Ankara.
- Ercan, F., 1970. Arazi Toplulaştırması. Ogun Kardeşler Matbaası, Ankara.
- Eryiğit, F., 1997. Sulama Göletlerinin Arazi Toplulaştırma Çalışmalarıyla Birlikte Projelenmesi ve Etkileri Üzerine Bir Çalışma. VI. Ulusal Teknik Kongresi, 5-8 Haziran, Bursa.
- Esengün, K. ve Sivaslıgil, A.C., 1993. Tokat İli Kazova Yöresinde Başlıca Tarımsal Ürünlerde, Yayım Servisi Tarafından Önerilen Tarımsal Yeniliklerin Benimseyip Uygulanmasını Etkileyen Faktörlerin Analizi Üzerine Bir Araştırma. Gaziosmanpaşa Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, 10(1).
- Gujarati, D. N. 1995. Basic Econometrics. 3rd Edition, McGraw - Hill, Inc., New York.
- Gün, S., 1996. Türkiye'de Toprak Toplulaştırması İle İlgili Kamu Kuruluşlarının Uygulamaları ve Eşgüdümü. Türkiye 2. Tarım Ekonomisi Kongresi, 4-6 Eylül, Cilt: 2, Adana, 324-330.
- Gün, S., 2001. Türkiye'de Tarım Topraklarının Mülkiyet Durumu ve Uygulanan Politikalar. Cumhuriyetin 100. Yılına Türk Tarımının Hedefleri Sempozyumu, 30 Nisan-1 Mayıs, Ankara, 325-336.

- Gün, S., 2005. Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Yasası Üzerine. Tarım Kredi, 398: 12.
- Gün, S. ve Eraktan, S., 2005. Tarımsal Mülkiyet Rejimi ve Vergilendirme. Türkiye Ziraat Mühendisliği VI. Teknik Kongresi, 3-7 Ocak, 2. Cilt, Ankara, 1197-1207.
- Gün, S., 2006. Tarımda Toprak Mülkiyet Yapısı ve İşletmelerin İyileştirilmesi. Türktarım Dergisi, 171: 34-37.
- Gün, S. ve Kılıç, M., 2006. Tarım Topraklarının Korunması. Türkiye VII. Tarım Ekonomisi Kongresi, 13-15 Eylül, Antalya, 670-677.
- Kaleli, Ş., 1999. Arazi Toplulaştırma Çalışmaları ve Pıtlı Köyü Örneği. Trakya Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarımsal Yapılar ve Sulama Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Tekirdağ.
- Kılıç, O., Ceyhan, V. ve Özyazıcı, G., 2000. Çiftçilerin Arazi Toplulaştırmasına Karşı Tutumlarının Belirlenmesi (Boyacı Köyü Örneği). Ondokuzmayıs Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, 15(3): 80-91.
- Kızılaslan, N., 1997. Tokat İli Merkez İlçede Tarımsal Kalkınma Kooperatiflerine Katılımı Etkileyen Sosyo-Ekonomik Faktörler Üzerine Bir Araştırma. Gaziosmanpaşa Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Tokat.
- Koral, A. ve Güney, D., 1994. Tokat-Erbaa-Kızılçubuk Köyünde Uygulanan Arazi Toplulaştırmasının Ekonomik Analizi. T.C. Başbakanlık Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Tokat Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü Yayınları, Genel Yayın No:130, Rapor Seri No:82, Tokat.
- Kumbaroğlu, S., 1969. Toprak Mülkiyeti ve Güllüce Köyü Arazi Tevhidi Projesi. TOPRAKSU Dergisi, 29: 45-49, Ankara.
- Kutlu, L., 1981. Arazi Toplulaştırmasında Yol ve Parsel Planlaması. Köy İşleri ve Kooperatifler Bakanlığı, TOPRAKSU Genel Müdürlüğü Yayınları, İzmir.
- Merter, F., 1990. 1950-1988 Yılları Arasında Köy Ailesinde Meydana Gelen Değişmeler (Malatya Örneği). Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları, Bilim Serisi:2, Ankara.
- Mirer, T. W. 1995. Economic Statistics and Econometrics. 3rd Edition, Prentice Hall, Inc., New Jersey.
- Özçatalbaş, O., 1994. GAP Bölgesi'nde (Şanlıurfa'da) Tarımsal Yayımın Analizi ve Etkin Bir Yayım Çalışması İçin Gerekli Koşulların Saptanması Üzerine Bir Araştırma. Çukurova Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Adana.
- Özkan, E. ve Gürel, A., 1996. Trakya'da Uygulanan Arazi Toplulaştırmalarının Kırsal Alanda Verimliliğe Etkileri. Türkiye 2. Tarım Ekonomisi Kongresi, 4-6 Eylül, Cilt: 2, Adana, 399-403.
- Özkan, E., 1999. Arazi Toplulaştırma Uygulamalarında Sosyo-Ekonomik Yapı Özellikleri ve Benimsemeyi Etkileyen Faktörlerin Etkinliği (Edirne-Uzunköprü Örneği). Trakya Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Tekirdağ.

- Özkan, E., 2001. Üretici Gözlem ve Değerlendirmelerine Göre Arazi Toplulaştırmasında Yararlılık Göstergeleri. Köy Hizmetleri Atatürk Araştırma Enstitüsü, Trakya Toprak ve Su Kaynakları Sempozyumu, 24-27 Mayıs, Kırklareli.
- Özyazıcı, G., Kılıç, O. ve Ceyhan, V., 2001. Çarşamba Ovasında Arazi Toplulaştırması ve Toprak Tahline Göre Gübrelemenin Benimsenmesi İle Fındık ve Kavak Alanlarının Genişlemesine Etki Eden Sosyo-Ekonomik Faktörler (Boyacalı Köyü Örneği). Köy Hizmetleri Samsun Araştırma Enstitüsü, Toprak ve Su Kaynakları Araştırma Yıllığı 2000, Genel Yayın No:117, Samsun.
- Serim, T., 1972. Türkiye’de Aile Yapısı. Hacettepe Üniversitesi Yayınları No:D-15, Ankara.
- Takka, S., 1989. Arazi Toplulaştırması. Köy Hizmetleri Bülteni, 26-30: 21-37, Ankara.
- Takka, S., 1993. Arazi Toplulaştırması. Kültürteknik Derneği Yayınları, No:1, Ankara.
- Taluğ, C., 1975. Tarımda Teknolojik Yeniliklerin Yayılması ve Benimsenmesi Üzerine Bir Araştırma, Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Ziraat Politikası ve Yayım Kürsüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara.
- Taluğ, C. ve Tatlıdil, H., 1993. Tarımsal Yayım ve Haberleşme. Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Ders Notu, Teksir No:141, Ankara.
- Taşdemir, N., 2001. Konya-İçeri Çumra’da Tarla İçi Geliştirme Hizmetleri İle Birlikte Uygulanan Arazi Toplulaştırmasının Ekonomik Analizi. Trakya Toprak ve Su Kaynakları Sempozyumu, 24-27 Mayıs, Kırklareli.
- Uçar, Y., 1995. Konya Çumra-Küçükköy’de Arazi Toplulaştırmasının Altyapı Hizmetlerine ve Sulama Oranına Etkisi. Selçuk Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarımsal Yapılar ve Sulama Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya.
- Yavuz, O. ve Erol, A.O., 2004. Eskişehir İli Alpu İlçesi’nde Arazi Toplulaştırması Yapılan Köylerde Sosyo-Ekonomik Yapı ve Yeniliklerin Benimsenme Düzeyi. Türkiye VI. Tarım Ekonomisi Kongresi, 16-18 Eylül, Tokat, 664-666.

(İNDEKS ve AĞIRLIKLAR)

1. ARAZİ TOPLULAŞTIRMASI BİLİNÇ DÜZEYİ

Araştırma yöresinde anket yapılan üreticilerin, toplulaştırma bilinç düzeylerini saptamak üzere aşağıdaki puanlama yapılmıştır.

	<u>Puan</u>
1- Bölgenizde arazi toplulaştırma çalışmaları başlamadan önce arazi toplulaştırma konusunu duymuş muydunuz, ne olduğunu biliyor muydunuz veya bu konuda bilginiz var mıydı?	
- Hiç duymamıştım / Halen fazla bir bilgim yok	0
- Duymuştum, ancak ne/nasıl olduğunu bilmiyordum	1
- Evet bilgim vardı ve nasıl olduğunu biliyordum	2
- Bilgim vardı, hatta daha önce toplulaştırma yapılan alanlardan bazılarını görmüştüm	3
2- Arazi toplulaştırma çalışmalarını hangi kurumun yaptığını biliyor muydunuz?	
-Evet - Tarım Reformu	2
-Evet - DSİ	1
-Hayır / Halen tam bilmiyorum	0
3- Köyünüzde arazi toplulaştırması düşünüldüğünde siz bu proje nasıl hakkında bir bilgiye sahiptiniz?	
- Arazilerin tesviye edilmesi	1
- Tesviye yapılarak sulama kanalı ve yollar yapılacağı	2
- Her şahsa ait parsel birleştirmek	0
- Tesviye, tarla yolu, sulama, drenaj ve mümkün olduğunca arazilerin az parsel indirilmesi	3
4- Arazi toplulaştırmasına yaklaşımınız, tutumunuz neydi?	
- Olumlu	1
5- Eğer olumlu buluyorsanız nedenleri?	
- Arazilerim toplu bir yerde olacağı için	1
- Sulama ve drenaj tesislerinin yapılacağından	1
- Araziler tesviye edilerek, tarımsal işlemlerin kolaylaşacağından	1
- Araziler tesviye edilerek, sulama ve drenaj tesisleri yapılacağı için	1
- Arazilerin bir araya toplandığı için masraf azalacağı için	1
- Arazilerin bir araya toplandığı için verim ve dolayısıyla gelir artacağı için	1
- Her bir arazi parçasının başına yol gideceği için	1
6- Projeye karşı olan olumlu tutumunuzda başka kişi ya da faktörlerin etkisi oldu mu?	
- Evet	1
7- Arazinin sizce manevi değeri olduğuna inanıyor musunuz?	
- Hayır	1
8- Arazi toplulaştırması konusundaki düşüncelerinizde projeden sonra değişiklik oldu mu?	
- Evet olumlu yönde oldu	1
9. Arazinizin yeniden parçalanması (miras ile) arazi toplulaştırma hizmetlerinin boşa gitmesine neden olacak mı?	
- Evet	1
10- Arazi Toplulaştırmasını tavsiye eder misiniz?	1
Maximum puan : 21	
Aralık : 0 - 21	
Düşük : 0 - 9	
Orta : 10 - 16	
Yüksek : 17 - +	

2. YAŞ

Anket yapılan üreticilerin yaşları aşağıdaki gibi gruplandırılmıştır.

1. Genç : < 40 yıl
2. Ortayaşlı : 41 – 50 yıl
3. Yaşlı : 51 - + yıl

3. MESLEKİ DENEYİM

Anket yapılan üreticilerin çiftçilikle ilgili mesleki deneyimlerinin belirlenmesi aşağıdaki gibidir.

- Yeni çiftçi : 1-10 yıldan arası tarımla uğraşanlar
- Orta düzeyde deneyimli çiftçi : 11-20 yıl arası tarımla uğraşanlar
- Deneyimli çiftçi : 20 yıldan fazla tarımla uğraşanlar

4. AİLE GENİŞLİĞİ

Anket yapılan üreticilerin, ailelerindeki birey sayısı aile genişliği olarak kabul edilmiş ve aşağıdaki grupeleme yapılmıştır.

- Az bireyli aile : 1 - 3 kişi
- Orta sayıda bireyli aile : 4 - 5 kişi
- Çok bireyli aile : 6 - + kişi

5. EĞİTİM DÜZEYİ

Anket yapılan üreticilerin eğitim düzeyleri aşağıdaki gibi dikkate alınmıştır.

a) Okuryazar değil		
b) Okuryazar	☐	Resmi eğitim görmemiş
c) İlkokul		
d) Ortaokul	☐	Resmi eğitim görmüş
e) Lise		
f) Yüksekokul	☐	

İşletme nüfusunun eğitim düzeyi de yaş gruplarına göre eğitime devam edenler veya mezunlar olarak değerlendirilmiştir.

6. GELİŞMİŞ TARIM TEKNOLOJİSİNİ BENİMSEME ve UYGULAMA DÜZEYİ

Anket yapılan üreticilerin teknik konulardaki yenilikleri uygulama düzeyini bir başka ifade ile yenilikçilik düzeyini ölçmek için üreticilere faaliyette buldukları üretim dalları ile ilgili yeni tekniği uygulayıp uygulamadıkları sorulmuştur. Bu tarımsal yenilikler şunlardır:

- İneklerde suni tohumlama tekniği
- Yağmurlama sulama
- Damlama sulama
- Tarım sigortası
- Toprak analizi
- Zirai mücadele
- Hibrit sebze
- Örtü altı yetiştiriciliği
- Sertifikalı tohum

Araştırma yöresinde söz konusu tarımsal yeniliklerin yayım çalışmaları yapılmaktadır.

Üreticilere benimseyip uyguladıkları her tarımsal yenilik için bir puan verilmiştir. Böylece, üreticilerin kendileri için söz konusu olabilecek toplam tarımsal yeniliklerden benimseyip uyguladıklarının yüzdesi tarımsal yenilikçilik düzeyini belirlemiştir. Bu şekilde her üretici için hesaplanan tarımsal yenilikçilik düzeyine göre üreticiler şu şekilde gruplara ayrılmışlardır.

- Yeniliklerden birkaçını kabul edenler : %0 - 14
- Yeniliklerden bazılarını kabul edenler : %15 - 65
- Yenilikçi olanlar : %66 - 100

7. SOSYAL KATILIM VE ÇEVRESEL İLİŞKİ DÜZEYİ

Anket yapılan üreticilerin sosyal katılım düzeylerini belirleyebilmek amacıyla herhangi bir dernek ve tarımsal kuruluşa üye olup olmadıkları sorulmuş ve verilen her olumlu cevaba bir puan verilmiştir.

<u>Sosyal Katılım ve Çevresel İlişki Düzeyi</u>	<u>Puan</u>
Hiçbir derneğe üye değil	0
Ziraat Odasına üye	1

A. Şehre İniş Sıklığı :

Her gün	: 7	Haftada iki-üç kez	: 6	Haftada bir kez	: 5
15 günde/ayda birkaç	: 4	Ayda bir	: 3	Yılda birkaç kez	: 2
Yılda bir kez	: 1	Hiç	: 0		

B. Tarımsal Kuruluşlarla İlişki Sıklığı :

Hiç ilişkisi yok	: 0	Nadiren	: 1
Arasıra	: 2	Yarıyarıya/arasıra	: 3
Sürekli/Çoğunlukla	: 4		

Maksimum puan	: 12
Aralık	: 0 - 12

1. Düşük düzeyde dış kültüre açılım	: 0 - 4
2. Orta düzeyde dış kültüre açılım	: 5 - 8
3. Yüksek düzeyde dış kültüre açılım	: 9 - +

8. KİTLE HABERLEŞME ARAÇLARI KULLANIM DÜZEYİ

Anket yapılan üreticilere televizyon seyretme, radyo dinleme, gazete, dergi, broşür v.s. okuma sıklıkları sorulmuş ve kitle haberleşme araçları kullanım düzeyi belirlenmiştir.

A. TELEVİZYON

<u>Seyretme Sıklığı</u>	<u>Puan</u>
Hiç seyretmez	0
Arada- sırada	1
Haftada 1-2 kez	2
Her gün	3

B. RADYO

<u>Dinleme Sıklığı</u>	<u>Puan</u>
Hiç dinlemez	0
Arada-sırada	1
Haftada 1-2 kez	2
Her gün	3

C. GAZETE

<u>Okuma Sıklığı</u>	<u>Puan</u>
Yılda bir/Hiç okumaz	0
Ayda bir/birkaç	1
Haftada 1-2 kez	2
Her gün devamlı okur	3

D. DERGİ, BROŞÜR, V.S.

<u>Okuma Sıklığı</u>	<u>Puan</u>
Hiç okumaz	0
Arada sırada eline geçtikçe	1
Haftada 1-2 kez	2
Hergün devamlı okur	3

Maksimum puan	: 12
Aralık	: 0 - 12

1. Düşük düzeyde kitle haberleşme araçlarının kullanımı	: 0 - 3
2. Orta düzeyde kitle haberleşme araçlarının kullanımı	: 4 - 7
3. Yüksek düzeyde kitle haberleşme araçlarının kullanımı	: 8 - +

9. YAŞAM DÜZEYİ

Anket yapılan üreticilerin yaşama düzeyleri, evlerinde bulunan eşyaların niteliği, evin tipi ve evdeki yaşantıyı kolaylaştıracak olanakların varlığı göz önünde tutularak saptanmıştır.

		<u>Puan</u>		<u>Puan</u>
Evin inşaat materyali	Taş-tuğla	1	Kerpiç-biriket	0
Evin içinde su	Var	1	Yok	0
Evin içinde tuvalet	Var	1	Yok	0
Video/DVD	Var	1	Yok	0
Televizyon	Var	1	Yok	0
Elektrik Süpürgesi	Var	1	Yok	0
Çamaşır makinesi	Var	1	Yok	0
Bulaşık Makinesi	Var	1	Yok	0
Sabit Telefon	Var	1	Yok	0
Uydu Yayını	Var	1	Yok	0
Evde Fırın Var mı	Var	1	Yok	0
Evin içinde banyo	Var	1	Yok	0
Binek otomobil	Var	2	Yok	0
Cep telefonu	Var	1	Yok	0
Yemek Piş. Tüpgaz mı	Evet	1	Hayır	0
Evin Isınmasında Kömür-soba	Evet	1	Hayır	0

Ev büyüklüğü (m²):

< 80	0
81 - 100	1
101 - 120	2
120 - +	3

Ev yaşı (yıl):

0 - 5	4
6 - 10	3
11 - 20	2
21 - 30	1
30 - +	0

Evdeki oda sayısı (adet):

1 - 2	0
3 - 4	1
5 - +	2

Maksimum puan : 26

Aralık : 0-26

1. Düşük yaşam düzeyi : 0 - 14
2. Orta yaşam düzeyi : 15 - 20
3. Yüksek yaşam düzeyi : 21 - 26

ÖZGEÇMİŞ**Kişisel Bilgiler**

Adı Soyadı : Kadir EKİNCİ
Doğum Tarihi ve Yer : 1974/ Sorgun-YOZGAT
Medeni Hal : Evli
Yabancı Dil : İngilizce
Telefon : 0.505.235 68 08
E-mail : ikinci_kadir@hotmail.com

Derece	Eğitim Birimi	Mezuniyet Tarihi
(5'li sistem) 5	Yeşilyurt İlköğretim Okulu	1985
(10'lu sistem) 7,64	Sorgun Lisesi	1991
(100'lü sistem) 70,54	Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi	1998

İş Deneyimi

Yıl	Yer	Görev
2000	Ankara (İçişleri Bakanlığı)	Kaymakam Adayı
2002	Eldivan/Çankırı	Kaymakam Vekili
2004	Koyulhisar/Sivas	Kaymakam
2006	Gölova/Sivas	Kaymakam
2008	Sivas	Vali Yardımcısı
2009	19 Mayıs/Samsun	Kaymakam

Yayımlar

1.

Hobiler

1. Avcılık
2. Ahşap İşleme